

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

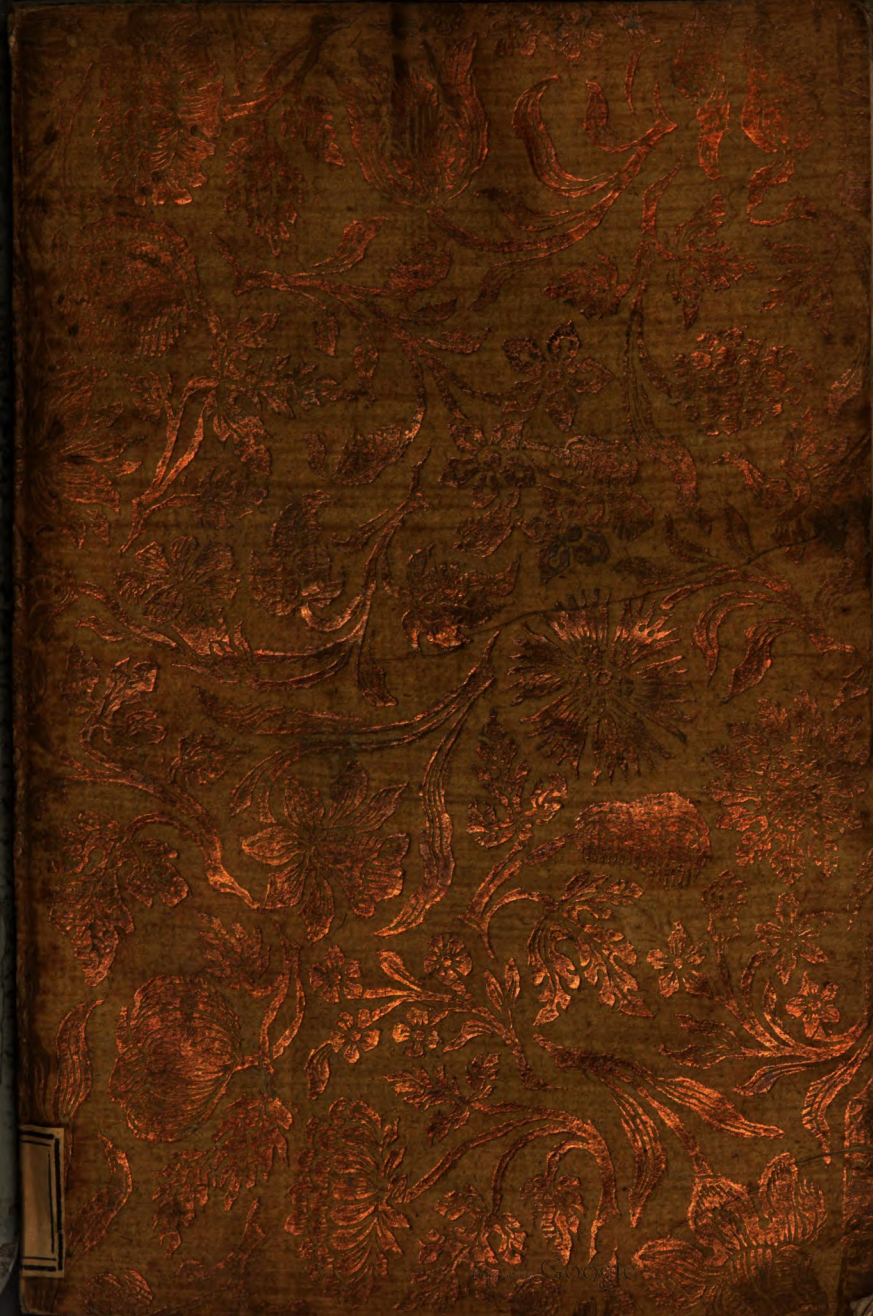
El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

259.

DE
IURE NATURAE
IN GENERE SPECTATO
DISSERTATIO,

Quam
CUM POSITIONIBUS THEOLOGICIS
IN ECCLESIA MÜLLNENSI SALISBURGI
tempore
CAPITULI PROUINCIALIS,
P R A E S I D E

P. A L Y P I O
G A R T N E R,

ORD. EREM. S. P. AUGUSTINI
SS. Theologiae Lectore ordinario
D E F E N D E N T

Rev. P. BARTHOLOMAEUS KOFLER,
&

Rel. Fr. CHRISTIANUS MAIR,
eiusdem ordinis, & SS. Theologiae in
tertium annum Auditores

Die 29 Aprilis anni MDCCLXXVI.
Horis ante, & postmeridianis.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

S A L I S B U R G I,

Typis Francisci Prodinge, Statuum Prouincialium,
& Urbis Metropol. Typograph.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

CONSPECTUS OPUSCULI.

SECTIO PRIMA,

DE

Existentia iuris naturae.

§. I.

Quid sit ius naturae? §. II. De antiquis Philosophis, ius naturae negantibus. §. III. De modernis Libertinis, naturalem legem repudiantibus. §. IV. De consensu populorum, ius naturae conprobantium. §. V. SS. Ecclesiae Patres a criminationibus Libertinorum vindicandi sunt. §. VI. Existentia legis naturalis ex eius possibilitate, & congruentia probatur. §. VII. Legis naturalis existentia est necessaria. §. VIII. Ex ipsa natura hominis legem dari naturalem euincitur. §. IX. Ex vita sociali, ad quam homo natura sua ordinatur, legem hanc existere eruitur. §. X. Lex naturalis nec sceleratissimis potest ignota esse. §. XI. Libertinorum sophismata diluuntur.

SECTIO SECUNDA.

DE

Principiis iuris naturae apud Libertinos.

§. I. Principium Epicuri, eiusque enormitas. §. II. Principia Carneadis reiciuntur. §. III. Principia Hobbessiana. §. IV. Horum principiorum falsitas detegitur. §. V. Spinosae ius naturae eueritur. §. VI. Heluetii ius naturae examinatur.

SEC;

SECTIO TERTIA.

DE

Erroneis quorundam aliorum iuris
naturae principiis.

§. I. De principio iuris naturae in voluntate Dei, aut conuenientia cum sanctitate diuina constituto. §. II. De principio iuris naturae ex socialitate humana deriuato. §. III. De systemate perfectibilitatis humanae Wolfiano, & conseruationis naturae rationalis Wernheriano. §. IV. De principio a Christiano Thomasio propugnato.

SECTIO QUARTA.

DE

Genuino iuris naturae principio, & proprietatibus legis naturalis.

§. I. Primum iuris naturae principium in ordine naturali habetur. §. II. Lex naturalis aeterna est, & a consilio distinguenda. §. III. Lex naturae vniuersim omnes obligat. §. IV. Est etiam immutabilis.

SECTIO QUINTA.

DE

Sanctione legis naturalis.

§. I. De sanctione legis naturae pro vita praesenti. §. II. Praedicta legis sanctio vera, minus tamen perfecta est. §. III. Perfectissima datur sanctio pro vita futura. §. IV. Soluuntur Libertinorum sophismata.

I. O. G. D.

SECTIO PRIMA

DE
EXSISTENTIA JURIS NATURAE.

§. I.

Quid sit Jus Naturae?

I. Jus ab *iussu* celeberrimi scriptores deriuatum esse volunt, cui etymologiae insistentes, ac missis aliis, quas vel grammatici norunt, *vocabuli* significationibus, nos vnice *ius* pro *Lege* in praesenti accipimus.

A

II. Na-

II. Natura passim dicitur *rerum omnium ordo*, quo cuncta oriuntur, mouentur, ac intereunt,isque cum ex parte Dei, tanquam naturae conditoris, tum ex parte creaturarum, quatenus nulla fit, quae non ad certum aliquem finem producta fuit, spectari meretur. Ita stoici apud Lactantium. (a) *Vno naturae nomine duas res diuersissimas comprehenderunt, Deum, & Mundum, Artificem, & opus.* Inde pariter dicere solemus: *Natura naturans, Deum, & natura naturata, creaturas simul omnes significantes.*

III. Rerum ordinem, singulis entibus ita a mundi Opifice constitutum, ipsum *ius naturae* aliquibus adpellare placuit. nihilque aliud ex ipsorum sententia per id intelligi datur, quam norma quaedam a Deo praefixa, secundum quam omnis creaturarum *actio, motus, & proprietas* est exferenda.

IV. Nimis vero lata est haec iuris naturalis delineatio, & ad scopum nostrum frustranea, quum nequaquam de natura rerum *physica*; sed *moralis*: nec de totius vniuersi serie; sed de creaturis ratione, ac libertate praeditis dissertatio se nostra teneat.

V. Ex

(a) L. VII. diuin. instit. c. 3.

V. Ex veteribus proinde nonnulli *ius naturale* nominauerunt, quod *natura omnia animalia docuit*; (b) Nam ius istud non humani tantum generis proprium, sed omnium animantium commune esse autumabant, ut propterea, si ipsis fides habenda esset, homines ipsi cum brutis certo veluti foedere coniungerentur, ac illud iure naturae praescriptum foret, ad quod homines simul, ac bruta ingenito quodam nisu feruntur.

VI. Pythagoricorum, stoicorumque placitis hanc doctrinam ad finem esse, arbitrari quis posset, quorum priores metempsychosin propugnauerunt; reliqui vero brutorum animas rationales, humanisque similes, aut certe vna omnes ex eadem vniuersi mente decerptas esse crediderunt. Ceterum, quam falsum sit praesens systema, vel ex eo palam fit, quod utique bruta rationis sint expertia, adeoque nec lege, nec foedere, aut communionis vinculo cum hominibus sociari valeant; quamuis enim etiam in bestiis nonnulla deprehendantur, quae humanarum actionum honestatem aemulari videantur; ex eodem tamen principio minime dimanant, sed

A 2

ex

(b) L. 1. §. 3. ff. de J. & J.

ex corporea solum sentiendi vi, & mirabili organorum structura, quam a sapientissimo naturae conditore receperunt.

VII. Exinde adparet, ius naturae ad solam creaturam rationalem, & ad hominem potissimum (de supernis quippe spiritibus sermo nobis non est) extendi debere, & illud quid sit, ulterius inuestigandum.

VIII. Dixerunt quidam, esse id, *quod ratio naturalis, aut nationum omnium consensus inter homines constituit.* Verum tam ratio nostra, quam consensus humanus est iure naturae longe posterior; honestum namque vel maxime est, quod ratio naturalis, aut hominum consensus unanimitè bonum esse, iudicat: sed non ideo honestum, iurisque naturalis censei debet, quod a ratione, consensuè populorum sit adprobatum, sed propterea potius ratio aliquid suadet, & populi adprobare videntur, quia ex se bonum, ac iure naturae, ceu lege aliqua praecedente est praeceptum.

IX. Altior est igitur iuris naturalis origo perquirenda, & ea absque dubio in ipso Deo, qui naturam humanam ex nihilo eduxit, & ad finem suum

suum adcommodavit. Vt vero genuinam exhibeamus notionem, sequentia de *Deo*, & *homine* praemittenda esse, censemus.

1mo. Deum existere, quod sola Atheorum impietas negare audet, res est adeo clara, & evidens, vt cuius, vel mediocriter ratione utenti, per sese innotescat.

2do. Eidem Deo conuenit summa *bonitas*, qua hominem nonnisi ad finem bonum, & ex quo beatus esse possit, destinavit: congruit *sapientia* infinita, per quam media prospicit, quibus finem adpetere, & obtinere valeamus: inest insuper *potentia* maxima, ratione cuius media ipsa ad finem conducentia praecipit, & repugnantia simul prohibet.

3tio. Hominem econtra supremi Numinis esse opus, & facturam, eumque constare corpore, & anima *rationali*, *libera*, & *immortali*, pro explorato pariter habendum.

4to. Porro, quum homo sit *rationalis*, Creatorem suum agnoscit: quum ab ipso *dependeat*, reueretur, ac colit, quum sit *liber*, bonum prosequitur; ita siquidem natura comparati sumus, vt & in malum, tanquam in bonum saltem ad-

parens, feramur : quumque demum sit *immortalis*, incessanter bono, a se concupito, adhaerere desiderat.

5to. Quia tamen homo in bonum isthoc, seu finem suum vltimum tendere haud valet, nisi adhibitis *mediis*, actionibus nempe suis liberis, necesse etiam est, vt, quemadmodum media cum fine concordare debent, ita etiam actiones humanae sint bonae, & honestae. In hoc vero plerumque labitur humana natura, suis cupiditatibus, & passionibus abrepta, vt bonum ipsum nequidem dignoscat, aut malum pro bono reputet : regulis itaque opus habet, ac norma, iuxta quam omnes actiones suas, honestae, bonaeque vt sint, ac fini consequendo aptae, conformet.

6to. Has regulas aliter perspicere haud possumus, quam ex mente illius, qui proprium hominis finem constituit, nempe Dei, qui, quum plenum habeat in hunc dominium, illas quoque tanquam leges inuiolabiles obseruandas praecipit, &, quidquid eisdem contradicit, stricte prohibet.

X. His obseruationibus praenotatis, iam has ipsas regulas, siue leges diuinas vocamus *ius natura-*

turae. Porro, vt inquit S. Thomas (c) Lex, quum fit regula, & mensura, dupliciter potest esse in aliquo: vno modo, sicut in regulante, & mensurante; & sic lex aeterna est in Deo: alio modo, sicut in regulato, & mensurato; quia, in quantum aliquid participat de regula, & mensura, sic regulatur, & mensuratur, & hoc modo lex aeterna est in creaturis, quoniam omnia, quae diuinae prouidentiae subduntur, a lege aeterna regulantur, & mensurantur. Atque adeo omnia participant aequaliter legem aeternam, in quantum scilicet ex impressione eius omnia habent inclinationes in proprios actus, & fines. Inter cetera autem rationalis creatura excellentiori quodam modo diuinae subiacet prouidentiae, in quantum & ipsa fit prouidentiae particeps, sibi ipsi, & aliis prouidens; vnde & in ipsa participatur ratio aeterna, per quam habet naturalem inclinationem ad debitum actum, & finem, & talis participatio legis aeternae in rationali creatura lex naturalis dicitur. Ita quidem Angelicus edoctus fuit ab Augustino, cui lex naturalis, & aeterna, si illam respectu Dei consideremus, nihil est aliud, quam voluntas eius, ordinem

(c) I. 2. quaest. 91. art. 2.

nem naturalem seruari iubens, perturbari vetans. (d) Ex parte vero hominis est legis huius in mentibus nostris per communicationem Incommutabilis rationis diuinae facta transcriptio, (e) adeoque iuxta verissimam hanc doctrinam *Lex, seu ius naturale in Deo est, ac si in fonte*, ait Cl. Joan. Franc. Finetti (f) & *est ipsa lex aeterna Dei; in homine vero reperitur per quamdam emanationem, & participationem*, quae est ipsa per lumen naturale facta in cordibus nostris promulgatio.

XI. Secundum eadem principia ex Augustino, & Thoma delibata varii varie legem naturalem, siue *ius naturae* descripserunt; vocant quippe aliqui *ius naturale illud, quod Deus toti humano generi innato lumine, seu naturali ratione notum facit, ac promulgat.* Thomasio (g) est *lex diuina cordibus hominum inscripta, obligans eosdem, ut ea, quae necessario conueniunt naturae hominis rationali, faciant; ea vero, quae eidem repugnant, omittant.* Quoniam vero
 ius

(d) L. 22. contra Faustum c. 27. (e) L. 83. Quaestionum, quaest. 13. (f) De princ. iur. nat. & gent. L. I. c. 6. (g) Iurisprud. diuina, L. I. §. 2. §. 97.

Ius naturale multas ambitu suo complectitur leges, quibus humanum arbitrium flecti debet, dirigi, ac duci; heinc illud ita definire malunt alii, quod sit *complexio regularum, siue legum, secundum quas omnes actiones nostras componere debemus, quasque Deus Auctor naturae cordi nostro insculpsit, & mediante ratione promulgavit.* Verbo: iuris naturae nomine veniunt regulae, ac leges omnibus hominibus ab ipso Deo praescriptae, quibus actiones suas conformes reddere, earumque ductum in omnibus sequi tenentur in ordine ad felicitatem suam, ceu finem ultimum consequendum.

§. II.

De antiquis Philosophis, ius naturae negantibus.

I.

Initio quidem temporum neminem reperire fuit, quem adeo effrontem, & excœcatum fuisse credas, vt nulla se lege naturali obstrictum esse existimaret, aut cui non mox admissi criminis turpitudinem detexisset conscientiae cruciatus;

tus; *Primi enim mortalium, & ex iis geniti naturam incorrupte sequebantur, eamque habebant & ducem, & legem, effatum est Senecae; (a)* postquam vero philosophandi pruritus hominum animos obsedit, illico etiam virtus caepit profligari, vitia inualescere, Dei leges contemni, iustum cum iniusto aequilibrare. Vnde tot portenta opinionum, quas de moribus, & vita hominum scholae Scepticorum, Epicureorum, aliarumque sectarum in orbem inuexerunt.

II. Archelaus enimvero Anaxagorae auditor, teste Diogene Laertio, (b) nihil *iustum*, aut *turpe* natura esse, sed lege tantum humana adseuerabat, nec hominem peccare in Deum, aut legem a se latam, qualem naturae nostrae nunquam imposuit; sed legis mere positivae, & reipublicae arbitrio confectae reum fieri.

III. Archelaum ex vestigio sequutus est apud eundem Laertium (c) Theodorus quidam ex Cyrenaeorum secta ab Aristippo fundata Philosophus: *furto quoque, inquit, & adulterio, & sacrilegio, quum tempestivum erit, operam daturum sapientem, nihil quoque horum turpe*
na-

(a) Epist. 90, (b) I, II, Sect. 16, (c) I, II, Sect. 99.

natura esse, si auferatur de bisce vulgaris opinio, quae ad continendos stultos conflata est.

IV. Cuius in hac re sententiae fuerit Carneades, vir alioquin eloquens, & ex turba Academicorum, ex ipsius verbis apud Lactantium (d) est addiscendum: *iura, ait, sibi homines pro utilitate sanxisse, scilicet varia pro moribus, & apud eosdem pro temporibus mutata: ius naturale autem esse nullum. Omnes & homines, & alias animantes ad utilitates suas natura ducente ferri, proinde aut nullam esse iustitiam, aut, si sit aliqua, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret, alienis commodis consulens.* Narra- rat praeterea summus Orator Cicero, (e) Carneadem aliquando coram senatu Romano in iustitiae laudem perorasse, alio vero die ad auditores suos reuersum, inane nomen esse, reapse haud dari *iustum*, atrociter declamasse.

V. Epicurus, cuius Ethicam non pauci cum Gassendo defendendam susceperunt, tam animae mortalitatem profiteri, quam legem naturae vniuersim euertere conatus est, hac ipsum ducente
stoli-

(d) L. V. Instit. diuin. c. 16. (e) L. I. de nat. Deorum. c. 5.

stolidissima ratione: Leges nonnisi ex respectu humano, aut ex solo paenarum metu seruari a meticulosis: alioquin nec iustum dari, nec malam esse quamcunque libidinem.

VI. Stoici, etsi non omne virtutis studium repudiauerint, naturae tamen legibus vim intulerunt vt plurimum, ni penitus ex medio sustulerint: iustitiam amore dignam esse, praedica- runt; sapientes vero vitae suae, necisque domi- nos, quin imo rerum omnium, ne promiscue quidem vxorum vsu excluso, constituerunt, illud insuper adfirmantes, quod, si vel vnica hominis actio sit honesta, omnes sint eiusmodi; aut vice versa, quod ex defectu vnus etiam singulae, quamuis de se optima forent, vitentur. (f) Quod quidem abs maxima legis naturalis iniuria dici nequit.

VII. Eandem cantilenam cecinisse fertur Dio- genes ille Cynicus, homo, vt constat, voluptuo- sissimus, qui honesti, decorique speciem fere tantum admittit, sapientibus id pro iure legitimo statuens, vt, quidquid eorum animis luberet, id abs-

(f) Laertius L. VII. sect. 130. & 131. item Cicero L. III. de fin. c. 18.

absque piaculo ex omnium manibus eripere haud
 negligenter. Lepidum profecto huiusmodi infaniae
 principium praetendebat infelix Sophista, auri
 cupidissimus. Quidquid est, ratiocinari consue-
 vit: Deorum est, quibuscum sapientes amicitia
 iunguntur: amicis autem omnia communia esse,
 quis ignorat? proin, ut Deorum sunt omnia, ita
 & sapientum.

VIII. Omitto aliorum stultitias, siue in Deum
 calumnias, illud tantum animaduertens, vix
 aliam deprehendi posse causam, cur huiusmodi
 siue crediderint, quod tamen credibile non est:
 siue docuerint praestantes hi Philosophi, quam,
 ut vitae suae licentiosissimae patrocinium inueni-
 rent, aliosque iisdem tenebris inuoluerent; quae
 enim pronior via ad scelera perpetranda, libidi-
 nesque exercendas, quam, si aut Deus negatur,
 aut ipse tam impotens, aut incurius redditur,
 ut vel nolit, vel non possit humanos ausus coer-
 cere?

§. III.

De modernis Libertinis naturallem Legem repudiantibus.

I.

Veterum Philosophorum spurcitas sequi, eodemque, quo ipsi, in luto pedem figere non erubuerunt recentiores Libertini, alique huius generis homines; *exlegem* quippe creatum fuisse hominem, si animo non satis sunt persuasi, toto saltem id pectore peroptant; quumque & Dei maiestatem flocci faciant, in tantum creuit sentiendi libido, & audacia, ut neque ius aliquod nobis imperandi in ipso velint admittere.

II. Illud vel maxime dolendum, eos hocce aevo circumferri libros, quorum auctores sub specie Religionis, ac pietatis, cuius tamen sunt hostes infensissimi, mira facilitate, ingeniosissimaque, sed vaferrima simul amoenitate lectoribus etiam orthodoxis blandiri, eosdem in casses trahere, captis paratum diu, sed latens sub nectare venenum propinare, atque, quin mali suspicio quaedam habeatur, subdole necem inferre & sciunt,

sciunt, & gestiunt. Famosa sane sunt nomina, orbique notissima recentium Philosophorum, & ut dici amant, *spirituum fœrtium*, quorum, dicta, quum nouitatem redolere videantur, tanquam oracula excipiuntur; at vero, si eorundem scriptis elegantioris styli laruam detraxeris, quid noui se inuenisse gloriari queunt Philosophi hi loquacissimi, quod non aequè a gentilibus dictum, scriptumque fuisse, eruditi haud ignorant.

III. Mentionem primo loco faciamus de Thoma Hobbesio, nato in Anglia anno 1588. viro in Philosophia, & Mathesi, nec non linguarum orientalium studio mire exculto, plurium nobilium iuuenum moderatore sagacissimo, de religione vero pessime merito. Is ergo, quum ipse adeo Numinis existentiam quam plurimorum iudicio negauerit, quae est primum iuris naturae principium, idem ius nonnisi pro chimaera habuisse censendus est.

IV. Sed ne forte cum iniuria Atheismi notam ipsi adfingamus, quae de iure naturae perniciosissime tradiderit, aliunde sunt haurienda, nempe ex libro *de Ciue*, alteroque *Leuiathan*, seu de *materia, forma, & potestate ciuitatis eccle-*

ecclesiasticae; & ciuilibus inscripto. Quoniam vero de integra Hobbesiani systematis connexione in sectione 2da vberius recurret sermo, heic tantum eiusdem fundamenta praestruere libet.

V. Subponit primo egregius morum instructor, actiones nostras non ex lege quadam aeterna, neque ex intrinseca earum bonitate, ac malitia esse mensurandas; sed ex arbitrio tantum potentiae, & imperii; ait enim, (a) *ante imperia iustum, & iniustum non existisse, omnemque actionem adiaphoram esse.* Ius igitur cum potentia confundit, proindeque omnia, quae Deo debemus officia in statu naturae, ex ipsius irresistibili potentia proueniunt, ea quidem ratione, vt, si Deo possemus resistere, neque ius haberet nobis imperandi, neque nobis inesset obligatio obsequendi.

VI. Simili modo, antequam homines societatem inierunt, singuli habuerunt ius in omnia; erectis vero ciuitatibus illud deuolutum est in Principes, ac Magistratus, quibus pariter ob potentiam, cui resistere nefas est, parendum, illudque, quod praecipunt, pro bono, quod vetant, pro malo

(a) L. de Clue. c. 15. §. 5.

malo habendum esset: nihil propterea interesset, etiamsi leges ciuiles *furta, adulteria, homicidia* &c. praescriberent; namque haec omnia fieri oporteret, quia Legislatorum potentiae resistere haud valemus. Quis, quaeso! ex his non perspiciat, Hobbesium omne iustum, & aequum ex natura proscripsisse?

VII. Hobbesio adhaesit Spinosa, qui quidem ante omnia nullam aut in Deo, aut in homine patitur libertatem: dein iuris naturalis nomine nihil aliud depraedicat, (b) quam *regulas vnus-cuiusque indiuidui, secundum quas vnumquodque naturaliter determinatum concipimus ad certo modo existendum, & operandum*. Sed neque discrimen ponit inter homines, & belluas, ac perinde esse ait, siue homo recta ratione vtatur, siue sit fatuus, & delirus; nam vnaquaeque res legibus suae naturae, adeoque summo iure agit; concludit, ius naturale vnus-cuiusque hominis non sana ratione, sed cupiditate, & potentia determinatum esse.

VIII. Haud minori insolentia, ac infania haec effutiit in suo, quem de *spiritu* inscripsit, libro

B

Hel-

(b) Traæt. Theol. polit. c. 16.

Heluetius, homines non nisi ex diuersa corporis structura discernens ab equis. En? quae sit ipsius doctrina moralis? *quod voluptati, inquit, blanditur, eamque nutrit, bonum, & virtuosum: quod voluptati personali conforme est, aequum, & iustum est.* In statu naturae ait omnes actiones indifferentes fuisse; nunc autem iustas, aut iniustas effici ob conuentiones, & pacta.

IX. A doctrina tam praeclara non recedunt, quotquot sunt ferme nouelli Libertini, quorum conatus praecipui sunt, vt vera philosophandi ratione euerfa, vnicam sensualitatem, & vtilitatem propriam, tanquam genuinam morum regulam commendent, adeoque & Deum, & animam immortalem, & omnem religionem se abiurare, hominemque ipsum ad bestiarum consortium deprimere ostendant; nam teste S. P. Augustino (c) *vita pecorum terrenis voluptatibus aestuat, sola terrena conquirat; si viuit homo secundum carnem, pecoribus comparatur.*

§. IV.

(c) Tract. 18. in Ioan.

§. IV.

De consensu Populorum, ius naturae conprobantium.

I.

Nimis abiectae huic, & prorsus inhumanae
turpissimorum hominum speculationi du-
dum restiterunt cultiores inter gentiles Philoso-
phi, qui vel ex ipsa corporum figuratione homi-
num, brutorumque discrimen esse latissimum, de-
monstrarunt. Recte canit Silius italicus : (a)

Nonne vides, hominum vt celsos ad sydera
vultus

Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora ?

Quum pecudes, volucrumque genus, for-
masque ferarum

Segnem, atque obscenam strauisset in aluum.

paucissimis itaque, quos commemorauimus, iu-
ris naturae Disturbatoribus consensum omnium
hominum possemus obponere; siquidem nulla
tam fera, & barbara vnquam existit natio, quae
leges Dei aeternas, ceu aequi, bonique censu-

B 2

ram,

(a) L. 15. v. 84.

ram, & normam non admiserit. Neque sane vllum habent, quo se aduersus eum tueantur, praesidium; praeclare enim scribit Seneca: (b) *Argumentum veritatis est, aliquid omnibus videri.*

II. Aut enimvero ex millenis vel vnum nobis producant Libertini naturalis legis peruerforem, cui non sufficiat summa Ciceronis auctoritas. Viden', quid dicat in 2. de leg. *Hanc video, inquit, sapientissimorum sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed aeternum quiddam, quod vniuersum mundum reget, imperandi, prohibendique sapientia.* Pulcherrime non minus (c) de lege docet, *quam non didicimus, legimus, accepimus, verum a natura ipsa adripimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.* Sapientissimorum nomine non alios intellexisse videtur Tullius, quam viros ex Platonis, Aristotelis, Stoicorumque, quos praecipuo prosequeretur studio, prognatos Philosophia. Et ipse quidem Plato in *Parmenide* ita pronuntiat: *quemadmodum pulchrum, & magnum ex ideis diuinis nobis obuenit; ita ex iisdem*

bo-

(b) Epist. 117. (c) Orat. pro Milone.

bonum, & aequum obtinuimus. Chrisippus pariter (d) apud Plutarchum ait, *haud reperiri aliud iustitiae initium, nisi in Ioue altissimo; ibi enim exordiendum esse putabat, ybi omnium rerum fons, & origo inuenitur.*

III. Philosophis autem adiungenda venit nationum omnium Historia, qua Magistra didicimus, eas omnes *iuri naturae* litasse, earumque Auctores, Duces, ac Principes non alias tulisse leges, quam, quas cum illo exactissime conuenire dispicerent; actiones econtra eidem repugnantibus communi consilio vt malas vituperio, & poena dignas iudicasse; *quae enim natio, loquitur iterum Cicero (e) superbos, quae crudelcs, quae ingratos non aspernatur, non odit?*

IV. Verum insurgunt heic Libertini, magno adplausu iactantes, inter ipsas gentes quamplurima naturae legibus admodum dissona, tanquam praecepta fuisse stabilita, quorum ad rigorem Carthaginenses Diis suas immolabant proles; Athenienses innocentissimos quandoque lege *Ostracismi* plèttebant exfilio: Spartani, & Lacedaemonii furta, & rapinas non adprobarunt modo,

(d) L. 3. de Diis. (e) L. 1. de Leg.

sed & artem, dexteritatemque horum facinorum pueros suos edocebant: quid? quod nec eadem vbique locorum viguerit morum regula, quod tamen pro iure diuino, & aeterno adstruendo est summe necessarium; sed, quod alibi turpe, ac flagitiosum, & nonnullis licitum, & honestum creditum sit, e. g. *occidere extraneos, parentes senio confectos.* &c. quis demum ignorat, existisse populos, bestiarum more viuentes, qui nec boni, nec mali vllum discrimen agnouerunt?

V. Haec, vtvt magnifice dicta sunt, nullum tamen plane robur habent. Certe Deus omni homini sanam largitus est rationem, qua & ipse legem ignorare non potest; inquit namque Cicero: (f) *quibus ratio a natura data est: ergo & lex, quae est recta ratio in iubendo, & vetando.* Igitur nulla dari ratio, nullus inueniri homo potest, cui ius naturale ignotum esse queat; cur autem contraria statuerint, aut permiserint quidam populi, ex ignorantia iuris nequaquam factum est; sed vel ex peruersa principiorum applicatione, vel, quod rebus sensibilibus nimium addicti, & occupati, nec ad sanae rationis examen

(f) L. I. de Leg. I. 1. (2)

men se vnquam conuertentes, peruerſas haberent in praxi, ac legi naturae contrarias notiones. Recte iterum Marcus Tullius in rem noſtram eſtatur, (g) *tantam eſſe corruptelam malae conſuetudinis, vt ab ea tanquam igniculi extinguantur a natura dati, exorianturque, ac confirmentur vitia contraria.*

VI. In obiectis exemplis res magis eſt explicanda. Didicerunt gentiles ex lege naturali, Deos maximo cultu eſſe honorandos; inde, quum nihil gratius iisdem offerre ſe poſſe, autumabant, ipſas proles ſuas maſtarunt: Athenienſes viros quandoque probos ob tyrannidis ſuſpicionem, ac timorem patria expulerunt; Spartani furtum permittebant, vt exercitatiores pueros haberent, ac magis paratos ad arma. Ceterum, ſi, dum aliquid ſubripiebant, pueri deprehendebantur, eos ſeuere virgis caedebant. En! in hiſ omnibus falſam rectorum principiorum adplicationem.

VII. Id ipſum de aliis dici meretur; dato enim, apud quosdam populos vſuueniſſe, vt parentes ſenio conſectos, extraneosue interime-

(g) Ibidem,

rent, factum profecto id fuit ex fine, vt ipsi putabant, optimo, nempe vt proprios parentes miseria liberarent, ac, vt patriam ab hostibus, & extraneis, in quos se omne ius habere crediderunt, immunem redderent. Exstitisse praeterea populos adeo rudes, & barbaros, qui nullum omnino ius naturale agnouerunt, vt concedamus, adduci haud possumus, ipsa natura hominis reclamante, quae in corde cuiusuis stateram boni, malique posuit.

§. V.

SS. Ecclesiae Patres a criminationibus Libertinorum vindicandi sunt.

I.

Quum nihil intentatum relinquunt libertinismi fautores, ne ipsos quidem ecclesiae Doctores sanctissimos, ac praestantissimos suis disteriis proscindere, iisdemque supinam iuris naturalis ignorantiam ausu summe temerario adfingere dubitarunt. Nemo vero magis in illos iuehitur quam Barbeyracus, & post ipsum Tho-
ma-

masius, effutientes, *Patres parum, aut nihil de doctrina morali sciuisse*, variaque noxia, & erronea, ac non solum luci Euangelii, sed & iuri naturae aduersaria dogmata in animis auditorum suorum disseminalle. Quae quidem si vera sunt, mirantur Pseudopolitici, tantam adhucdum prae oculis nostris versari caliginem, vt cum ipsis haud videamus, legem, quae naturalis vocatur, non esse, nisi chimaeram terrificam, quam mala educatio, infantiae praeiudicia, humanumque ingenium pro facta, tectaue conseruanda societate parturierunt.

II. Sed quid, quaeso ! tradiderunt sapientissima ecclesiae lumina, quod in iuris naturae perniciem vergere, moralemque doctrinam euertere heroibus nostris videtur ? multa admodum clamitant ipsi, nescio, qua prurigine abrepti ; incusant primo sanctum Ambrosium perspicue, vt volunt, docentem, adulterium ante legem Mo-
sis, aut Euangelii nusquam vetitum esse, & demta hac lege positiua nec turpe videri, nec iuri naturae aduersum. Exscribere ipsa verba iuuat, quibus Abrahamum ob ancillae obpressionem a nefando scelere purgat : (a) *ita factum est,*

in.

(a) L. I, de Abraham, c. 4.

inquit, sed consideremus primum, quia Abraham ante legem Moſis, & ante Euangelium fuit, nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis eſt, quae crimen inibuit: nec ante legem vlla rei damnatio eſt; ſed ex lege. Non ergo in legem commiſit Abraham, ſed legem praeuenit. Deus in paradifo, licet coniugium laudauerit, non adulterium damnauerat.

III. Eum ipſum in errorem lapſum fuiſſe aiunt Auguſtinum, qui Abrahami nedum tuetur cum Agar concubitum, ſed & laude extollit, perſuadere nos volens, vxorem pro libitu ſuo ius, quod habet in corpus mariti, transferre poſſe in aliam, quod ſequentibus verbis dilucide nobis explicat: (b) quod autem, dicens, adtinet ad rem geſtam, nullo modo eſt inurendum de hac concubina crimen Abrahae. Uſus eſt ea quippe ad generandam prolem, non ad explendam libidinem, nec inſultans, ſed potius obediens coniugi, quae ſuae ſterilitatis credidit eſſe ſolatium, ſi foecundum ancillae uterum, quoniam natura non poterat, voluntate faceret ſuum, & eo iure, quo dicit Apoſtolus: (c) SIMILITER ET VIR NON
HA-

(b) L. 16. de Ciuit. Dei, c. 25. (c) I, Cor. 7. 4.

HABET POTESTATEM CORPORIS SUI, SED MULIER, vteretur mulier ad pariendum ex altera, quod non poterat ex se ipsa. Nulla est heic cupido lasciuiae, nulla nequitiae turpitudine &c. Haec si a Viris, vt audiunt, sanctissimis, atque doctissimis absque ambiguitate prolata sunt, & pro veritatibus inconcussis defensa, quis iam adeo stultescat, vt ius aliquod ab ipsa natura deriuatum esse sibi imaginetur ?

IV. Hieronymo insuper, Athenagorae, Clementi Alexandrino, aliisque Patribus ignotam fuisse legem naturalem, in comperto est; Hieronymus siquidem (d) damnat matrimonium, & secundas praecipue nuptias, quas & Athenagoras *decorum* vocat *adulterium*, (e) & commentario in Matthaeum (f) illicitum esse adferit omne iuramentum, quod quidem, si ius daretur naturale, eidem ne minimum obesset. Clemens porro Alexandrinus, vt iactat Barbeyracus, ipsum Deum idololatrici astrorum cultus fecit auctorem, quando in 6. stromat. haec effatur: *dedit Deus illis, nempe gentilibus, astra in religionem*, in quae verba iniquissimus interpret scri-

(d) epist. ad Pamachium, & alibi.

(e) In Apologia. (f) In caput 5tum.

scribit, eum habere sensum : *dedisse Deum astris gentilibus, ut ea adorarent.* Quasi vero Clemens, postquam in variis locis idololatriam est infectatus, in tantam dementiam fuisset prolapsus, ut Deum idololatriam praecipisse, existimasset.

V. Quis vero patiatur tantam, quam in Patres praeserunt Libertini, inclementiam, furorem, & audaciam, egregia cum inscitia conjunctam ? profecto, si Barbeyracus, Thomasius, & eorum adfclae adtentius lectitassent Patrum scripta, si eorum etiam effata cum antecedentibus, & consequentibus conciliaissent, si insuper ex aliis, quos conscripserunt copiosissime, libris eorum sensum, & mentem perpensius indagassent, talia in orbem diuulgare minime praesumpsisent. Enimuero Patres in iure naturali ignorantibus fuisse, *atque prauos moralis doctrine Magistros, ac Duces*, calumnia est, qua maior excogitari non potest, quum ex obposito certum sit, eorum plurimos in ipsa lege naturali explicanda fuisse assiduos, & nos maximam partem eiusdem notitiam ex eorum scriptis purissimis hausisse.

VI. Sed, ne quidpiam praeterire videamur, ad singula nobis obiecta respondebimus. Certum praeprimis est, S. Doctorem Ambrosium constanter docuisse, prohibitum fuisse adulterium lege naturali, eamque legem a nemine ignorari unquam potuisse: id cum ex aliis, tum ex hoc ipso, quo abutuntur Aduersarii, libro est manifestissimum; siquidem in L. de paradiso, (g) & alibi de Abrahae concubitu loquitur tanquam de vero peccato, hocque ipso, in quo versamur, capite n. 27. actionem Deo minus gratam fuisse describit: *itaque dicendum existimamus*, inquit celeberrimi Patres Maurini (h) *eum ideo scripsisse, adulterium ante latam Mosis legem non visum fuisse interdictum, ut significaret, illis temporibus eam circa adulterium ignorantiam existisse, quae, etsi non omnino culpam tolleret, haud mediocriter tamen illam minueret, id est, vincibilem ignorantiam; nemo enim negauerit, istam in iure naturali posse inueniri, & excusare, ut aiunt celebriores Theologi, sin minus a toto, saltem a tanto, eamque esse, de qua scriptum sit Luc. 12. v. 48. qui autem non cognouit, & fecit digna,*

(g) C. 13. n. 65.

(h) In hunc locum, edit. Venet. de anno 1748.

na plagis, vapulabit paucis. Et hoc sufficiebat cum ad excusandum Abrahamum apud eos, quos adloquebatur, qui eadem perpetraverunt ante suam ad fidem conversionem, tum ad eosdem ab huiusmodi crimine in posterum reuocandos. Verior forte responsio est, sanctum Ambrosium adulterii nomine lata significatione nihil aliud intellexisse, quam Polygamiam, quae, ut in vxoribus iure naturali non censetur prohibita esse, ita & quandoque fuit summopere necessaria, in eoque potissimam argumentandi vim posuit Mediolanensis Episcopus, ut Catechumenos absterreret a pellicatu.

VII. Augustinum haud aliter vindicandum suscipimus. Fuit sane Abraham iuxta ipsum ab adulterio innocuus, quoniam usus est Agar ad generandam prolem, non ad explendam libidinem, quod quidem abs culpa fieri licuisse ostendit, (i) ita sermonem instituens de Iacob: *iam vero filio eius Iacob, quod pro ingenti crimine quatuor obiiciuntur uxores, generali proloquutione purgatur. Quando enim mos erat, crimen non erat: Et nunc propterea crimen est, quia*
mos

(1) L. 22. contra Faustum, c. 47.

Unos non est ; alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra praecepta, quae quum ita sint, quid tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis vxoribus obiicitur sancto Viro Iacob? si naturam consulas, non la- sciuiendi, sed gignendi causa illis mulieribus ute- batur : si morem, illo tempore, atque in illis ter- ris hoc factitabatur : si praeceptum, nulla lege probibebatur. Similia scribit de ipso Abraham cit. lib. c. 30. quod vero Agar concubinam ad- pellet, id etiam fatis caute dictum est ; concu- binae enim vocabulum secundariis vxoribus tri- buebatur, quod non essent in ea dignitate, qua vxor prima, nec filios gignerent, paternorum bonorum haeredes &c.

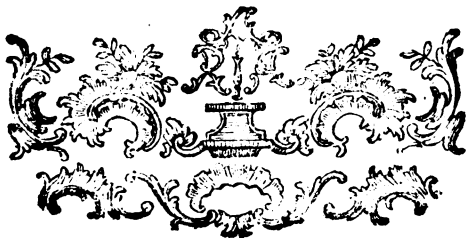
VIII. Errores, qui sancto Hieronymo adfin- guntur, sunt purum, putumque mendacium ; priori namque loco matrimonium, aut nuptias secundas minime reiicit, sed Pamachio tantum declarat, quomodo aduersus Iouinianum virgi- nitatis, & continentiae statum prae coniugali lon- ge perfectiorem esse scripserit. Commentario pariter in Matthaei Euangelium non iuramentum quoduis absolute peccaminosum esse indicat ; sed pessimas potius peierandi consuetudines traducit, & vetat.

IX. Ob-

IX. Obuius quoque est sensus verborum Athenagorae; etenim, quod dicat Philosophus integerrimus, secundas nuptias esse decorum adulterium, hoc ipso iam ab adulterii crimine excusat. Et si acrius in secundas nuptias inuentum fuisse arbitramur, non aliud intellexisse censendus est, quam eas minus esse conuenientes, quod dicere erat vtique illis Christianorum temporibus adcommodatissimum.

X. Clemens demum Alexandrinus ab omni erroris suspitione immunis euadit, si ita accipiantur eius verba: *nempe permisisse Deum, vt gentiles, Deum ignorantes, interim astra colerent, ne omnis in eis religionis sensus periret; sed inde postea ad Deum ipsum cognoscendum, atque adorandum adsurgerent.* Finetti (k)

(k) De princ. iuris nat. & gent. L. I, c. 2.

Existentia legis naturalis ex eius possibilitate, & congruen- tia probatur.

I.

Propius accedendum nobis iam est ad ipsam iuris naturae existentiam commonstrandam, idque distinctis §. §., atque theorematibus faciemus, exordium ducentes ab ipsius *possibilitate, ac congruentia*. Praeprimis vero est legis aliqua saltem notio praeformanda.

II. Lex, quam Cicero (a) vocat *rectam rationem imperandi, & prohibendi*, communi tam Theologorum, quam Iurisconsultorum iudicio dicitur esse *praescriptum aliquod, ab eo, qui communitatis curam habet, ad commune bonum directum, & subditis intimatum*; a D. Thoma vero respectu subditorum lex definitur (b) *regula, & mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur*.

C

III. Ex-

(a) L. 1. de Leg. (b) Part. 2da, quaest. 90. Art. 1.

III. Exinde, quae debeant esse legis conditiones, facillimum est percipere. 1ma est, ut sit lata a Superiore, pariatque obligationem; heinc leges Lycurgi, Solonis, aliorumque, qui nulla publica potestate praediti fuerunt, vim verarum legum non obtinuerunt, nisi a populorum consensu, penes quos erat summum imperium. 2do necesse est, ut ad bonum commune dirigatur, eo quod testante Apostolo (c) potestas sit in aedificationem, non in destructionem. 3tio debet esse iusta; *nam lex esse non videtur, quae iusta non fuerit*, inquit S. P. Augustinus. (d) Requiritur praeterea legitima intimatio, seu promulgatio; secus sciri nequiret. Interim necessarium absolute non est, ut lex ipsa signo aliquo externo, ac sensibili manifestetur; sed sufficit, si quocumque demum modo extra Legislatorem prodeat, ut subditis proportionata illis ratione innotescere valeat. Opus denique est, ut lex sit stabilis, ac diuturna; nam eo ipso, quod fit ad bonum publicum, eo perdurante, ni aliae obveniunt circumstantiae, etiam legem perdurare oportet. Ceterum in ipso etiam Legislatore, quum ad legis

(c) 2. Cor. c. 10. (d) l. 1. de Lib. arb. c. 1.

gis obseruantiam censeatur subditos obligare, vis quaedam coercitiua praerequitur, qua poenas in transgressores potest proponere, subditosque intra legis terminum continere, eaque legis adfectio sanctio adpellari consuevit, eoquod lex, quasi poena, sanciat, seu confirmetur.

IV. His de lege in genere praestabilitis, vt ipsius iuris naturalis possibilitas euincatur, illud pro certo, eidentissimoque demonstrationis nostrae fundamento ponendum esse, existimamus, *nihil videlicet aut ex parte Dei, tanquam Legislatoris aeterni, aut ex parte hominum, tanquam subditorum deesse, quo minus lex isthaec aeterna, quamque ius naturae vocamus, existat, nosque ad bonum, rectumque sequendum impellat.*

V. Quod quidem Deum Legislatorem nostrum concernit, ex ipsa legis definitione constat, eum esse debere Superiorem nostrum, siue summum imperantem, cui fas sit legem ferre, refractariosque coercere, ac punire. Manifestum insuper est, quod lex debeat esse iusta, id est, naturae conueniens, nec vires nostras transcendens. Illud demum etiam dictum, legem ad commune bonum esse ferendam, de quibus plane singulis

lis nihil in Deo desideratur; est namque Deus supremus omnium *Dominus*, quum sit Creator omnium: est summe *potens*, adeoque legibus suis inobedientes poenis quoque potest plectere: est *optimus*, ac *sapientissimus*, vt proinde leges aequissimas, & ad bonum nostrum commune, seu felicitatem acquirendam imponat, ac ab omni nos iugo tyrannico liberet.

VI. Pari ratione, quidquid ex parte hominis ad ostendendam legis possibilitatem est necessarium, in ipso inuenitur. 1mo. *Subiectio*, & dependentia naturalis titulo creationis. 2do. *Cognitio*; est namque ratione praeditus, qua, quid praeceptum, quidue lege prohibitum sit, possit discernere. 3tio. *Libertas*, quam intimo sensu experimur, vt in ipso sit consilio, ac arbitrio legem adimplere, & ea, quae ad finem suum adsequendum inferuiunt, feligere. Adde 4to. *doloris*, ac voluptatis capacitatem, vt *proemiis*, si legi obtemperarit, aut *poenis*, si ab ea deflexerit, possit adfici. Haec omnia, quamuis contra fortes Philosophos demonstratione indigeant, quum tamen eam a nobis faciendam alia disuadeant, tanquam certissima postulantur, ac subponuntur, proindeque iuris naturalis possibilitatem ostendunt.

VII. Ne-

VII. Neque possibiles sunt tantum leges naturales, sed & maxime congruum erat, illas ab hominum Effectore, ac Moderatore Deo stabiliri. Videmus profecto, res omnes ad suos fines dirigi, mirabilemque, quem tot saeculorum decursu inter se habent, concentum, ac harmoniam spectamus, quod aliunde haud repetendum venit, quam ex praefixo ipsis a Deo ordine. Nonne igitur multo magis conueniens erat diuinae sapientiae, vt, quae res ceteras summa providentia gubernat, etiam homini, natura sua rationali, operi perfectissimo, finem praefigeret excellentiorem, ad eumque obtinendum etiam regulam, ac normam adaptaret?

§. VII.

Legis Naturalis existentia est necessaria.

I.

Hucusque de legis naturae possibilitate, & congruentia disseruimus; exinde autem etiam illius necessitas eruitur. Quum namque *Deus ex vna parte perfectissime possideat prae-*

rogatiuas omnes, quae legitimo Legislatore conueniunt: ex alia vero, ut sapientissimus Auctor, condiderit hominem, legibus recipiendis aptissimum, videlicet intelligentem, & liberum, boni, ac mali, proemii, & poenae capacem, inquit Cl. Finetti, (a) fane, ne frustra haec omnia homini data fuisse dicamus, legem ipsam, ad quam tanta adest in nobis aptitudo, fundatam fuisse necessum fuit; ad quid enim essent vberima illa dona, quae Auctor naturae large hominibus distribuit, rationem, puta, liberum arbitrium, boni, malique capacitatem &c. ni lex sit aliqua, quam homo per rationem cognoscere, pro sua libertate adimplere, sicque se mercedis, aut poenae dignum facere fatagat? aptissimum huiusce rei conprobandae exemplum ex ipsa natura hominis animali deducere nobis liceat. Sicuti quippe homo pro sui corporis constitutione varia habet, & admiranda organa, quibus cibum capere, concoquere, in chilum, & sanguinem conuertere potest, & exinde ad vitam eiusdem sustentandam cibum esse necessarium, concludimus; ita similiter, ex quo intelligimus, in homine

(a) De princ. iuris nat. & gent. L. VI, c. 2.

mine reperiri ea omnia, quae ad leges recipiendas sunt aptissima, leges ipsas non possibiles tantum, sed ad eum rite dirigendum omnino necessarias esse, inferimus.

II. Elucet eo magis naturalium legum necessitas, ex quo reuera Deus, vt summe *bonus*, & *sapiens* aliud velle, nisi bonum suum, & nostrum, vt summe *iustus*, & *sanctus* aliud exigere a nobis, nisi iustum tantum, & aequum non potuit. Vt sapientissimus optimusque Pater noster illum solum finem respexit, ob quem nos creauit, nempe & propriam suam gloriam, & nostram perfectionem, atque felicitatem, quae duo adeo inter se consentire videntur, vt pro vno, eodemque fine reputari queant; nam supremi Numinis gloria in manifestatione perfectionum illius consistit; haec vero manifestatio inde potissimum venit, quod Deus & possit, & velit hominem perducere ad felicitatem, ac beatitudinem suam. Quoniam vero homo finem suum, seu felicitatem, ac beatitudinem sibi competentem adipisci nequit, nisi mediis opportunis; igitur etiam necesse fuit, Deum talia nobis praescripsisse media, quae ad finem sunt maxime apta: & quaenam illa? non alia, repono, quam

quae homini ratione, ac libertate pollenti ad re-
ctum earundem potentiarum vsum inferuiunt.
Proinde hoc ipsum Deus etiam necessario voluit,
ac praecepit, id est, legem naturalem nobis im-
posuit.

III. Dubitari forsan posset, num Deus velit
perfectionem nostram? nequaquam; cuiusuis
enim est Artificis sui operis perfectionem velle,
& procurare: hoc ipsum itaque eo magis de
Deo, hominum Conditore optimo, ac sapientissi-
mo praesumendum. Perfectio porro nostra in
recto libertatis vsum sita est; siue in actionibus ra-
tioni nostrae conformibus: has igitur supremum
Numen praecipere debuit, adeoque & legem na-
turalem nobis, vt normam nostrarum actionum,
exhibere.

IV. Si praeterea Deum, vt iustum, & fan-
ctum concipiamus; quia haec obpositionem in-
uoluunt cum iniusto, & turpi, illud solummodo,
quod aequum censetur, eligere, ac nobis pro
regula praescribere potuit, ac debuit: datur igi-
tur ius naturale homini, qui ex supradictis legis
est capax, iustum & aequum praecipiens.

V. Et vero, ni Deus tulisset legem, quam
naturalem nominamus, & hominem pro lubitu
suo

suo quidcunque agere permetteret, plane confe-
 ctarium foret, ipsum non diligere plus bonum,
 quam malum, iustum, quam iniustum, virtutes,
 quam vitia: non magis insuper curare, quod na-
 turæ nostræ consentaneum est, quam, quod ei-
 dem aduersatur: perinde denique Deo esse, seu
 amore ipsum homines, siue odio prosequantur;
 vbi enim nulla datur lex, & vtrumque obpositum
 licet fieri, puta, tam bonum, quam malum, Deus,
 qui ita exleges procreasset homines, vnum præ
 altero, *virtutem* scilicet præ *vicio* amare, ac
 gratum habere non potest; sed pari adfectu
 vtrumque amplecti censendus est, quæ doctri-
 nae enormitas quomodo cum Dei *bonitate*, &
iustitia conciliari queat, sanus nemo diuinabit.

VI. Ex eo vero aliud incommodum grauissi-
 mum, ac toti generi humano summe perniciosum
 sequeretur, nisi leges naturales homini necessarias
 esse admittamus; his enim sublatis nullum iam,
 quamuis de sese maximum, erit in orbe malum,
 iniuria nulla: regnabunt impune fraudes, rapi-
 nae, caedes innumerae: nulla econtra reperie-
 tur securitas, nulla pietas, nulla clementia: qui-
 us demum, nulla id prohibente lege, foret sto-
 tidissimus, qui voluptati suæ, proprio commodo,
 ac effroeni libidini haud obsequeretur. VII.

VII. Reponunt, his malis cautum iri per leges humanas, post iuta pacta sancitas. Respondetur: ergo saltem ante pacta, & foedera nihil iustum, aut iniustum, nihil turpe, aut honestum fuisse cum Hobbesio fateri Aduersarii tenebuntur; de huius tamen Philosophi commento alibi singulariter tractandum erit.

§. VIII.

Ex ipsa natura hominis Legem dari naturalem euincitur.

I.

Etiam in rebus hisce spectabilibus, & in ipsa potissimum natura humana plura se produunt iuris naturae in nobis existentis, eaque apertissima vestigia; quocunque enim vertamus oculos, & mentem, conspicuum erit, in rebus singulis seruari relationem quamdam, ac ordinem adinuicem adcuratissimum, eumque praecipue notari in homine non ad se ipsum tantum, & homines alios, sed ad diuersa etiam, & singula entia ipsum circumstantia. Hunc ordinem a Deo constitutum esse, quis dubitet? quum aliud

aliunde haud resultet, quam ex diuersis singulorum entium proprietatibus, motibus, & affectionibus a natura implantatis, & ita quandoque in indiuiduo propriis, ac singularibus, vt nulli alteri rei possint esse communes.

II. Talem relationem ad inuicem oppido necessariam si quis habere nollet, is ipsum a Deo institutum ordinem infringere dicendus foret. Quumque homo liberum possideat arbitrium, eo pariter sic vti pro lubitu potest, vt aut conformiter ad praedictam, & a supremo Ioue firmatam rerum normam agere, aut eidem contradicere, fusque, deque vertere queat; quominus tamen ita peruersè operemur, obstant nobis quam plurima, quae potius suadent, ordinem naturalem factum, tectumque seruandum esse, idque ex lege naturali nobis congenita profectum esse, adfirmamus.

III. Ac primo quidem intra nosmetipsos experimur renisum quemdam, displicentiam, ac veluti horrorem, quotiescunque aliquid contra consuetum, ac immutabilem naturae ordinem moliri cogitamus, idque non in theoreticis solum, sed praecipue quoque in rebus practicis, & mores concernentibus euenire solet; enimvero quis vul-

vulgatissimum illud ex Arithmetica pronuntiatum: *totum esse maius sua parte*, negare audebit, nisi maximo cum mentis conflictu, & pugna? cui vis quaedam est insita, & naturalis, nos cogens ad veritatibus evidentibus ad sensum nostrum absque mora praestandum: sed & practicas veritates ocyus, ac per rationem innotescunt, amplectimur, e. g. *Deum esse colendum, parentes esse honorandos*; imo nec minori mentis pauore homo a quibusdam actibus absterretur, quos natura debito suo ordini repugnare nos docet; oportet igitur, esse normam aliquam naturalem, a qua recedere malum, & vitiosum est, & hanc normam vocamus ius naturae, quod ipsam veluti libertatem nostram constringit, & quid agendum, omittendumque sit, innata nos ratione instruit.

IV. Huc accedit ordo ille triplex, ac omnino necessarius hominis *ad Deum, ad se ipsum, & ad ceteros homines*. Manifestum procul dubio est, Creatorem, ac Dominum esse seruo suo, & creatura excellentiorem. Certus sum, absque contradictione id negari haud posse. Eodem naturae ductu cognoscimus, spiritum ob dotes suas longe nobiliores corpore praestare, seu naturam
ratio-

rationalem superiorem esse natura animali. Et quis demum haud comprehendat, homines esse quidem natura aequales, statu tamen, & conditione dispares? sed, natura id nobis distante, eiusdem etiam ordinem sequi tenemur, adeoque Deum, vt Superiorem, venerari, bona animae, plus quam corporis voluptates aestimare, proximumque aequae, vt nosmetipsos diligere, ac iis, a quibus magis dependemus, maiorem reuerentiam exhibere. En! talis est naturae ordo, quem absque difficultate comprehendimus. Et nunquid contra eum agere esset naturam peruertere? proinde lex etiam est naturalis, & ante omnes hominum conuentiones confecta, cui actiones nostras conformare studeamus.

V. Et vere, qui legem naturalem ex hominum animis eiectam esse cupit, ipsam adeo rationem naturalem eidem adimit; si enim ratione homo instructus est, ratio vero ipsa, quod est consentaneum naturae suae, amplecti desiderat; profecto ea etiam actiones bonas, & malas, seu naturae suae conformes, aut aduersas discernere natura sua debet, & manifestare: proinde lex existit naturalis, seu norma nostrarum actionum; aut si haec negatur, ipsa pariter ratio non amplius existit.

§. IX

§. IX.

Ex vita sociali, ad quam homo natura sua ordinatur, Legem naturalem existere, eruitur.

I.

Jam hominem consideremus, ut ad vitam socialem, ex natura sua ineundam, a Deo conditus est. Quod si conprobauerimus, certi quoque erimus de iuris naturae existentia. Id ex Doctore Angelico (a) testatum facimus, inquit: *Cuicumque est aliquid naturale, oportet etiam naturale esse id, sine quo illud haberi non potest. Est autem homini naturale, quod sit animal sociale; quod ex hoc ostenditur, quod unus homo solus non sufficit ad omnia, quae sunt humanae vitae necessaria. Ea igitur, sine quibus societas humana conseruari non potest, sunt homini naturaliter conuenientia. Huiusmodi autem sunt, unicuique, quod suum est, conseruare, & ab iniuriis abstinere. Sunt igitur aliqua in humanis actionibus naturaliter recta.*

II. Haud

(a) L. III, de veritate cath, fid. c. 26.

II. Haud equidem in hac re consentientem habemus Hobbesium. Is (b) subponi tantum autumat, peti, vel postulari, hominem esse animal aptum natum ad societatem; re ipsa autem causas, quibus homines congregantur, & societate mutua gaudent, non eas esse, *quod aliter fieri natura non possit, sed ex accidente.*

III. Id ipsum Ioannes Iacobus Rousseau (c) systemati suo * adaptavit, differte nos erudiens, ho-

(b) L. de ciue. c. 1. n. 2. (c) Discursu de orig. & fundam. inaequalitatis inter homines.

* Quam belluinum sit huius scriptoris de homine in statu naturae constituto systema, aliquantulum notasse iuuabit. Concipit primo hominem, uti animal, imbecillius quidem, quam nonnulla alia, aliis vero minus agile; at, si omnia computentur, perfectioribus, quam cetera animalia, organis instructum. Postea vero illius vitam, & statum, ut vocat, originarium, ac primitiuum ita nobis exhibet: si ego hominem considero, prout ex manu naturae prodire debuit, non aliud video, quam animal, quod cibum capit sub quercu, potum ad primum aquae riuum, quietem sub ipsa arbore, quae victum illi suppeditauit, quo eius necessitatibus iam satisfactum est. At ecce! homines, quos syl-

homini a natura vitam solitariam praescriptam esse, adeoque solo casu, seu fortuito concursu
mul-

sylvestres tantum vocat, nequidem adeo sibi industrios, ac prouidos existimat, nisi alia quoque animantia obseruassent, ipsorumque imitata fuissent industriam, sese eleuantes ad instinctum bestiarum, quem sequuti, omnibus ferme variis illis cibis, quos cetera animalia inter se partiebantur, aliti fuerunt, atque rigidiori hac viuendi ratione maximum sibi robur compararunt; ex frequenti quoque cum belluis dimicatione feroces effecti. Subiungit dein, sanitatem ipsorum morbis aut nunquam, aut raro tentatam fuisse, idemque nobis euenturum fore, si simplicem, si vniformem, si solitariam vitam, cuiusmodi nobis a natura praescripta est, duceremus, atque addit, si natura ad sanitatem nos destinauit, iam certo adfirmare ausim, reflexionem esse statum contra naturam, ac hominem, qui meditatur, esse animal deprauatum. Exinde vero colligit, infirmitates nostras vna cum societatibus esse multiplicatas. Quae demum fuerint functiones hominis syluestris, hunc in modum declarat: homo syluestris inciperet a functionibus mere animalibus, percipere, & sentire primum illius statum constitueret, qui ceteris quibusue animalibus communis est, Velle, & nolle, desiderare,

&

multarum causarum extranearum, quae poterant nunquam contingere, homines in societatem coiuisse.

IV. Ve-

& timere primae essent, & fortassis vnicae eius animae operationes, quousque nouae circumstantiae nouas causerent euolutiones. Subdit: homo syluestris quouis lumine destitutus nihil desiderat, nisi ex mero impulsu naturae, eius desideria physicas indigentias ipsius non excedunt. Alia non agnoscit in hoc vniuerso bona, nisi cibum, foeminam, & quietem, nec alia timet mala, praeter dolorem, & famem: heinc omnia illum a tentatione, & mediis statum suum mutandi remouere videntur. Nam eius imaginatio nihil ei repraesentat, cor ipsius nihil exigit ab eo, ad manum habet id omne, quod modicis indigentis ipsius sat est, tantumque abest ab eo cognitionis gradu, qui ad plura, & maiora desideranda requiritur, vt neque praeuidentiam vllam habere possit, neque curiositatem. Eius animus quippe, qui a nulla re commouetur, vacat vnice sensui propriae existentiae absque vlla idea futuri quantumuis proximi, eiusque curae vix ad vnus diei terminum extenduntur. Ita depingit Rousseau hominis statum naturalem, quem prae sociali, ac ciuili multum extollit, in eoque originariam felicitatem nostram conditam fuisse

D

prae-

IV. Verum refelluntur animales hi Philoſophi ex ipſa hominum innata, quam habent ad ſocietatem, inclinatione, ac deſiderio; quotuſque enim eſt noſtrum, qui ſolitudinem non aegre ferat; dulciter econtra, ſuauiterque cum amicis non verſetur? & id quidem, vt admiremur, neceſſe haud eſt, quum tanta ſit rei huius neceſſitas, vt abſque ſocietate ne ipſa quidem vita humana ſuſiſteret; ſtatim quippe, ac in lucem edimur, ni parentibus ſubderemur, omni alterius auxilio deſtituti interiremus, imo ne nati quidem eſſemus, ni aliquam ad inuicem ſocietatem genitores iniuſſent. Conſeneſcat vero aliquis, infirmitatibus obpreſſus, & virium defectu :

eo-

praedicat, ſimul deplorans perfectibilitatem iſtam, qua progreſſu temporis ad ratiocinationem pertigimus, veluti fontem omnium malorum, quibus homo obnoxius eſt, & quod ea ſit, quae longo poſt tempore hominem ex ſtatu eius originario deduxit, in quo ipſe dies ſuos tranquillos, innocentesque decurrebat. Egregia enim uero philoſophia hominis, ſi tamen hominis, qui tantam nominis ſui gloriam apud aequales ſibi conciliauit, hominis, inquam, generis ſui contemptoris, atque erga Deum creaturae rationalis auctorem ingratiſſimi.

eodem, quo infans, alterius auxilio exutus, miserando interitu euanescet; quod non incongrue de quouis alio vitae spatio dici valet; *nam quo alio tuti sumus*, inquit Seneca, (d) *quam quod mutuis iuuamur officiis? hoc vno instructior vita, contraque incurfiones subitas munitior est, beneficiorum commercio. Fac nos singulos: quid sumus? praeda animalium, & victimae, ac vilissimus, & facillimus sanguis. — Natura duas res dedit, quae hominem obnoxium ceteris, validissimum facerent, rationem, & societatem. — Societas illi dominium omnium animalium dedit: societas terris genitum in alienae naturae transmisit imperium, & dominari etiam in mari iussit. Haec morborum impetus arcuit, senectuti admicula prospexit, solatia contra dolores dedit: haec fortes nos facit, quod licet contra fortunam aduocare. Hanc tolle, & unitatem generis humani, qua vita sustinetur, scindes.*

V. Quod si igitur vita socialis est homini necessaria, regula etiam, siue lege naturali opus est, iuxta quam societas ipsa iuste ineatur, ac conseruetur; natura namque, vt supra retulimus, ho-

D 2

mi-

(d) L. IV. de beneficiis, c. 18.

minem condidit egentem, nec cuiusuis tantummodo societatis cupidum; sed utilis, tranquillae, & ordinatae: actiones proinde etiam determinavit, sine quibus societas humana inperturbate subsistere haud posset, easque per legem ab aeterno statutam vniuscuiusque menti impressit.

VI. Et sane agnoscimus, actiones quasdam, virtutesque ita a vita sociali infociabiles, ut & omnibus hominibus sint ex aequo communes, & animis mortalium tam firmiter infixae, ut nulla contraria consuetudine sint abrogandae, aut radicitus euellendae, quales sunt: *fidelitas, iustitia, amor mutuus, benevolentia, gratitudo*, & huiusmodi, quas quidem omnes ex ipsa natura, seu lege naturali rationi nostrae continuo praesente hausimus, eoquod, si fecus esset, nec adeo forent stabiles, nec vbique locorum, & apud omnes nationes pari censura adprobatae, experientia nobis notum faciente, illud, quod legibus humanis est introductum, nec firmum factis esse, nec ab omnibus receptum. Praeclare hoc expressum reliquit Lactantius (e) ita scribens: *Deus, qui ceteris animalibus sapientiam*

non

(e) L. VI. diuin. institut. c. 10.

*non dedit, naturalibus ea munimentis ab incur-
su, & periculo tutiora generavit; hominem ve-
ro, quia nudum, fragilemque formavit, ut eum
sapientia potius instrueret, dedit ei praeter cete-
ra hunc pietatis adfectum, ut homo hominem tuea-
tur, diligat, foueat, contraque omnia pericula
& accipiat, & praestet auxilium.*

VII. Rursus has virtutes, officiaque, quae ad
societatem fouendam conferimus, in iure natu-
rali fundata esse argumento est adpetitus, &
prompta quaedam inclinatio, nobis innata, ope
cuius ad bonum cuius praestandum, malum vero,
& iniuriam minime infligendam inducimur; haud
mediocri siquidem laetitia adfunditur homo, dum
alteri beneficium impendit, quamuis inde ne mi-
nimum emolumentum capiat: ille econtra haud
absque animi molestia, & anxietate est, qui quo-
cunque impellente passionum aestu proximum
laedit, & solatio destituit, quibus procul dubio
conuincimur, tam beneuolentiae amorem, ma-
lique inferendi odium, quam ipsam quoque,
vnde haec animis nostris patefacta sunt, nor-
mam, & leges ante omnia hominum foedera
naturam nobis communicasse, ac proinde leges
societatis esse naturales, & congenitas.

§. X.

Lex naturalis nec scelera- tissimis potest ignota esse,

I.

Jus naturae adeo profunde est cordibus nostris insculptum, ut nemo, etiam inuitus, illud ignoret, eiusque leges, primae saltem, ac generales tam obuiam habent, & facilem euidenciam, ut ne maxime rudis, aut homo vitiis penitus immerfus nodum ibi veluti in scirpo inuenire queat; quis enim tam coecus, ut non intelligat, Deum e. g. super omnia, alios vero homines sicut nosmetipfos honorandos esse, nemini proinde malum, omnibus bonum optandum esse? id enim uero absque negotio quemuis persuadebis, quum certum sit, iuris naturae praecepta esse leges rationis nostrae, qua neminemnon praeditum esse, extra ambages est; christianus namque Cicero Coelius Lactantius graui id verborum pondere corroborat, inquiens: (a) *Non est ergo*

(a) L. III. instit. c. 27

go sapientia, si ab hominum coetu abhorret; quoniam si sapientia homini data est, sine ullo discrimine omnibus data est, ut nemo sit prorsus, qui eam capere non possit. Quin imo tantum huius sapientiae lumen supra nos diffusum esse, testatur idem Firmianus, ut de eo quandoque vulgus plus participet, quam ipsa acutissimorum Philosophorum ingenia, cuius rei ratio est, quod nimia disputandi subtilitas, immoderataeque disquisitiones multum in rebus, praecipue moralibus, officiant detegendae veritati; *nam inde mens semetipsa quodammodo (b) irretitur, perturbaturque, ac suis propriis obpugnationibus defatigatur, adeoque auscultandae rationi tardior fit, & ineptior.* Heinc optime citatus Lactantius habet: (c) *vulgus interdum plus sapit; quia, quantum opus est, sapit.*

II. Et vero nullum in hac parte ignorantiae, aut excusationi locum esse ex ipso, ad quem totum humanum genus destinatum est, sine colligimus, qui solus, ac vnicus est; ut homines felices fierent; ad hoc enim prouidentia optimi Numinis exigit, ut ea, quae ad felicitatem con-

• D 4

fe-

(b) Finetti. de princ. L. XI, c. 9.

(c) L. III, instit. c. 5.

ferunt, neque obscura essent, neque adeo cognitu difficilia, vt generatim a cuiusuis conditionis, ac status hominibus cognosci non possint.

III. Cognouerunt ea etiam homines vniuersi. Aut edic, quae natio fuerit vnquam adeo inculta, quae nullas boni, malique notiones habuerit? in quauis sane societate inueniuntur homines, qui iusti, alii, qui mali, ac improbi existimantur, idque non ob leges positiuas, & ciuiles, sed ob vnanimem, qui in omnibus hominibus est, iusti, ac iniusti instinctum.

IV. Imaginare tibi iam hominem Atheum, Theistam, Libertinum, vel quocunque nomine eum insignieris, ius naturae praefracste abnegantem: putasne, serio actum iri? adfirmandum hoc nequaquam autumo; tanta est enim eiusmodi hominum perturbatio, tantus animi contradicentis luctus, * tantus quoque futurae vitae timor, vt hominibus potius illudere iocando

* Exemplo nobis sit famosus ille Spinoza, de quo refert Nieuuentit discursu praelim. de existentia Dei: certum est, quod Spinoza, vt omnem perturbationem, & omnem inquietudinem euitet, neque durante infirmitate, neque ad lectulum mortis suae quem-

do adtentent, se seque miserrime deperdant. Agnoscunt profecto naturam intus clamantem, ac a vitiis dehortantem, quibus si nimium indulgent, etiam cunctis ludibrio, & abominationi se expositos esse persentiscunt. Quamuis igitur negent ius naturae, boni, & mali regulam, in corde tamen non minus, quam quiuis probus eam retentam habent, nec alia de causa pernegant, quam vt voluptatibus perfruantur, aut quod, si iisdem iam propemodum sunt fracti, ad id desperabundi adigantur.

§. XI.

quempiam admittere voluerit, qui super statum hominis post hanc vitam, aut super certitudinem, & incertitudinem principiorum suorum verba faceret, quod certe non hominis indicium est, qui de sana, & vera philosophia persuasus esset. Nam etsi spiritus ipsius per infirmitatem adeo debilitatus esset, vt non ad omnes, sicut optasset, respondere potuisset; hoc tamen non obstante etiam secundum propria principia sua verum fuisset, quod propterea in altera vita infelicioꝝ non existisset, sed solum, quod non gloriari potuisset, se in hac crisi extrema non fortioꝝ fuisse spiritum, ac alios. Christoph. Wolfius bibl. hebr. P. I. c. 3. §. 9. addit: morti proximus nullum admisit, saepeque in haec verba prorupit: O Deus! esto mihi peccatori propitius &c,

§. XI.

Libertinorum sophismata diluuntur.

I.

Lucretius, Spinoza, ac quotquot sunt Atheistarum, Libertinorumque Antesignani, longe diuersam a nobis opinionem tenuerunt, adfirmantes, sensum communem, atque innatam illam, vt ridicule dicitur, de iuris naturae existentia notionem non aliunde originem suam traxisse, quam ex naturali hominum timiditate, per quam futurorum anxii, ac fortis futurae incerti, leges quasdam sibi effinxerunt, eisdemque eo magis honorem omnem detulerunt, quod ignorantia essent capti, rudes, & causarum ignari: ac leges quidem ipsas tum potissimum firmas egisse radices, quum a Legislatoribus, summisque Principibus pro stabilienda, augendaque sua potentia studiose fuerunt dilatatae, atque nutritae.

II. Verum, quid primo sit sensus communis, quantique valeat, apud omnes Philosophos est extra controuersiam. Quis autem credat, tam

con-

constantem, tamque vniformem virtutis, & vitii ideam a sola meticulositate fuisse intrusam, quam aequae, & forte melius ab ipsa spe, ac desiderio futurae beatitudinis nostrae deriuaueris? sed aduertendum insuper, metum, qui absque omni causa est, esse maximum stultitiae genus, toti vtique humano generi haud tam facile imputandum. Quod si vero rationem reapse habeant tum metus, tum etiam spes nostra, praecedit procul dubio aliquid, quod iusti, ac iniusti distinctionem nobis communicauit, nempe ratio nostra, facultas illa praeclara, & fallere in tali casu nescia. Nec ignorantia praetendi potest tanquam causa communis hominum iudicii, hoc ipso, quia commune est, ac desumptum ex certissima, & nulli ignota huius vniuersi a Deo producti, & dependentis idea. Sed a Principibus confictam esse legem naturalem, confidenter adferunt Libertini, eamque ad suum commodum politicis maxime artibus in subditorum animis disseminatam. Belle? ergo dolo tantum, & fascinatione humanum genus fuisset deceptum. Quis vero sanus arbitretur, Principes nullo proposito argumento, sed sola vana quadam adfertione, & fabulis res tantas omnibus populis constanter

per-

persuadere potuisse, nisi a natura earum sensum mentibus iam alioquin inscriptum praesciuisent? obpositum profecto nos docent experientia, & annales gentium, Reges videlicet sapientissimos legibus suis positivis ex ipso naturae iure, quod iam apud singulas gentes vigeat, auctoritatem conciliaffe.

III. Regerunt Sophistae, notionem boni, & mali nequaquam haberi ex consensu communi interno, ac naturali, siue congenito, sed acquisito tantum, & ab educatione potissimum profecto. At falluntur admodum; quamvis enim natura perfectas bonitatis, & malitiae ideas nobis haudquaquam instillauerit, illarum tamen semina in cordibus nostris deposuit, quae ut evolvantur, crescant, ac perficiantur, tantum facit educatio, & egregia morum instructio. Audi Senecam: (a) *desideras, inquit, quomodo ad nos boni, honestique notitia pervenerit? haec nos docere natura non potuit; semina nobis scientiae dedit, scientiam non dedit.* Et vere, dum de bonitate, aut malitia nobis est sensus, non tam ad educationem, quam ad ipsam conscientiam

no-

(a) Epist. 120.

nostram attendimus. *Sumamus morigerum adolescentem*, verba sunt Cl. P. Iordani Simon, in vniuersitate Pragenfi controuerfiarum Professoris publici, & Archiepiscopalis Consistorii adfessoris, (b) *ab educationis, & magisterii lege solutum: sese offert occasio peccandi, cogitatne educationis leges, aut veritates menti impressas? intima conscientia sua in periculo euigilans dicat ipsi, Deum videre omnia, & actionum suarum penetrare intima; nouit alias actiones esse bonas, alias malas, illas laudes, has poenam mereri. Vnde venit hoc iudicium? ex educationis lege? hanc parum curaret, ubi Parentum, & Magistrorum absunt oculi; ratio igitur, & lumen naturae hoc dicat iudicium, quia dicat, Deum videre omnia — — interea tentatione victus, labitur adolescens: non est, qui videt, non est, qui condemnat, non est, qui testimonium erga ipsum ferat: recogitat, male egisse, timet, tremuit &c. Nonne perspicuum est, naturam hos instinctus formasse, & educatione eosdem tantum foueri, perficique?*

IV. Di-

(b) L. I, de Relig. nat. Sect. V. c. II. §. 3.

IV. Dicunt: quemadmodum impressus est nobis quidam instinctus, quo honesta adprobamus, turpiaque condemnamus; ita non minus ea nobis a natura sunt inplantata, quibus ad vitia ferimur, propensiones vehementissimas existima ad *iram*, ad *voluptates* &c. Ergo natura aequae ad vitium impellit, & proinde lex naturalis mala, & turpia non condemnat. Ad haec sapienter respondet Cicero: (c) *efficiendum autem est, ut appetitus rationi obediant, eamque neque praecurrant, nec propter pigritiam, aut ignaviam deserant, sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi caveant, ex quo elucebit omnis constantia, & moderatio.* Passiones igitur, & adfectus, siue propensiones, vtvv suo modo naturales dici queant, si tamen ratione nostra moderantur, dominari nobis haud poterunt. Id porro ipsum naturae ius imperat, vt inferiora superioribus subiiciantur.

V. Arguunt vterius: subposita legis naturalis existentia sequitur, eam esse necessariam, quod diuinae libertati officit; aut nonne Deus alium longe naturae ordinem constituere potuisset,

(c) L. I. de officiis. c. 29.

fet, & leges ferre his prorsus contrarias ? potuisset vtique respectu illarum legum, quas liberissima sua voluntate decreuit ; fecus vero res se habet in lege naturae, quae ab eadem voluntate haud dependet : sed ex ipsa ratione suprema, & diuina emanat praecipiente ; vt, si homo rationalis constituatur, etiam rationis ductum sequatur, debitumque ordinem erga *Deum, se ipsum, & proximum* obseruet.

SECTIO SECUNDA

DE

PRINCIPIIS JURIS NATURAE
APUD LIBERTINOS.

§. I.

Principium Epicuri, eiusque enormitas

I.

Vidimus hucusque, nullum esse de Libertinorum secta Philosophum, qui legibus naturae extremum inferre exitium haud proposuerit ; in summas tamen quandoque angu-

gustias redacti, rem quidem ipsam nomine saltem tenus admittere haud detrectarunt, sed tam peruersa ipsius principia, ac leges quasi fundamentales tradiderunt, vt omnem moralis doctrinae veritatem, honestique normam euertant, ac pessumdent.

II. Principium iuris naturae, seu moralitatis vocatur id, ex quo actio humana suam bonitatem, vel malitiam moralem habet, ac licita esse, vel illicita probatur.

III. Epicurus itaque pro primario, ac vnico actionum nostrarum, & felicitatis capeffendae principio statuit voluptatem; ita enim sonant ipsius verba in epistola ad Menoeceum: (a) *voluptatem principium, ac finem dicimus beatæ vitæ.* Est quippe iuxta epicureum systema voluptas carnis, & sensuum omne, ac vnicum hominis *bonum*, & *felicitas*, proindeque natura non solum permittit, sed iure etiam quodam præcipit, vt homo voluptate fruatur, quum, si secus faceret, bonum suum obtinere haud possit. *Malum* econtra Epicureis sunt *dolor*, *moeror*, & *afflictio*, quæ vt fugiantur, humana denuo requi-

(a) Apud Laert. L. X. sect. 128.

quirit felicitas. Et vnde quidem hoc malum, nempe moeror, & afflictio proueniat, ipse nos instruit Epicurus, excessum in voluptate, vnde molestia quaedam exoriatur, aut circumstantias, minus caute adhibitas, pro causa adlegans; ita enim sese exprimit: *voluptates sectari, & frui in talibus circumstantiis, & in tanta copia, ut exinde vel leges ciuiles violentur, vel quis alterius indignationem incurrat, aut sanitatem corporis, ut inde dolorem, maerorem, toedia, & afflictionem pati debeat: hoc malum, & malorum maximum est.* Ut porro quis rite voluptatibus perfruatur, requirit artes, studia, imo virtutes quoque, *charitatem, amicitiam, mansuetudinem, generositatem;* ad dolorem autem vitandum *prudentiam, patientiam, temperantiam &c.* quae tamen virtutis nomen haud aliter merentur, quam prout ars sunt *voluptatibus fruendi*, hoc est, ut inquit Iordanus Simon: *sciendi pellere ex animo timorem Dei, mortis, & inferni: sciendi effugere, & vitare dolorem, indignationem, poenas, infirmitates &c.* Ita praeclare dogma suum explicauit Epicurus.

IV. Enormitas vero, falsitas, & turpitude huius doctrinae se ipsam satis manifestam reddit.

E

Cer-

Certe principia moralia, siue iuris naturae, ex quibus actiones nostras determinamus, eisdem debent honestatem, ac vt licite fiant, procurare: aut si ab his deflectimus, actiones etiam inhonestae, & illicitae efficiuntur. Admissio igitur, quod voluptates sensuales sint primum actionum nostrarum, & ipsius adeo felicitatis nostrae principium adaequatum, & vnicum, quum hae sint homini aequae, ac brutis communes, bruta autem nec moraliter bene, nec male operentur; sed ex instinctu sibi proprio, & coeca prurigne absque ratione, & libertate: sequitur, etiam hominem ex censu brutorum minime eximendum esse, & heinc sicuti nec bruta animalia, ita nec ipsum habere aliquod principium moralitatis, adeoque nec bonitatem, nec malitiam suis actibus comparare posse.

V. Nihilominus tamen Epicureis est prima agendi regula voluptas, eaque honestissima: verum quid inde inferas? nempe: ergo quidquid voluptati humanae blanditur, quidquid ad explendas libidines adlicit, quidquid ad obprimendum proximum inuitat, erit agendum, erit licitum, erit honestum.

VI. Ad-

VI. Admirationi heic locus est, cur tot, ac tantos Encomiaſtes nactus fuerit Epicurus, cuius tamen ſcholam, vitam ſordidiſſimam, ac doctrinam corruptiſſimam dudum nigerrimis coloribus depinxerunt non tantum Cicero, Plutarchus, Sextus Empiricus, Seneca, alique ex gentilitate Philoſophi, ac Hiſtorici; ſed etiam ex antiquiſſimis SS. Patribus Clemens Alexandrinus, Laſtantius, Ambroſius &c. Dicunt quidem Epicuri adoratores, ſummum hominis bonum ab ipſo non in voluptatibus laſciuis, & carnalibus, ſed in ſuaui quadam, & delectabili animi quiete, quae ex virtute nasceretur, collocatum fuiſſe, & ſi Baylio credere vellemus, vix vnquam purior, temperantiorque Epicuro Philoſophus exiſtiſſet. At tamen longe aliud nos docent horti epicurei, in quibus cum ſcortis, & meretricibus vitam ducebat impuriſſimam teſte Athenaeo. Aliud etiam colligimus ex cohaerentia doctrinae; etenim Epicuro anima non erat aliquid diſtinctum a carne, & caro, voluptatibus orbata, perturbatione, dolore, toedio adſcitur; proinde verius, imo veriſſimum eſſe videtur, voluptatem non in animae deliciis ſpiritualibus, ſed in carnis libidine eum conſtituiſſe.

.. E 2. . . . VII. At-

VII. Attamen vltro concedamus Epicuri defensoribus, eum non carnis, sed animi, & virtutis voluptates pro primo iuris naturae principio adsignasse: ergo haec erit verum, & vnicum boni moralis principium, & norma? minime quidem gentium; nisi enim virtus ipsa, consequenter & actiones nostrae subponerentur esse bonae, licitae, & ad iuris naturae normam compositae, sane nec animus noster voluptate perfunderetur, vtpote quae bonum consequitur, non ipsa facit: aut si malum vt bonum sequendum proponit, nonnisi a carne, & sensibus seducta hoc facit. Rem hanc praeclare illustrat exemplo P. Iordanus Simon: (b) *si voluptas animae, dicit, posset reddere actionem virtuosam, & bonam: ergo si homo inimicus voluptatem animi conciperet in vindicta, & sanguine: si homo libidinosus sentiret animi oblectamentum in uxore aliena: homo auarus in bono alieno, & sic de ceteris illicitis: ergo & homicidium, & adulterium, & rapina, & quodlibet crimen a voluptate seductae rationis redderentur actiones virtuosae, & moraliter bonae.*

§. II.

(b) Loc. cit. Sect. III. §. I.

§. II.

Principia Carneadis reii- ciuntur.

I.

Carneadi duplex est omnis moralitatis prin-
cipium : imo. quidem in statu naturae
iudicium priuatum, *Amor*, & *utilitas* propria, vt
propterea illa honesta, ac iure naturae praescri-
pta, vel vetita cenferi debeant, quae priuatae
cuiuslibet utilitati conferre, vel detrudere vi-
deantur iuxta illud Horatii : (a)

Atque ipsa utilitas iusti prope Mater, & aequi.

post societates autem initas, quoniam, quid vti-
le, quidue nocium sit homini, discernere soli
Principes possunt, aut id saltem ex conuentio-
nibus, & pactis est mensurandum, heinc 2do. ex
ipsius mente tota idea *boni*, & *mali* est vnice ef-
fectus artis politicae primorum Legislatorum.
Quae duo iam doctrinae capita refellenda susci-
pimus.

E 3

II. Ac

(a) L. I. sat. 3.

II. Ac primo, si morum, actionumque nostrarum honestas ex priuato cuiusuis commodo, siue vtilitate est deducenda, profecto, quemadmodum haec vtilitas in variis est diuersa, ita, vt, quod vni est vtile, alteri sit inutile, imo nocium, & exitiale; sic pariter naturae lex ipsa, illiusque regulae constantes esse, inuariabilesque perseuerare haud possent, & actiones quoque ob multiplicem nostram, cui subiecti sumus, variationem nunc honestae, alias inhonestae, ex praesentia, vel defectu proprii commodi redderentur.

III. Sed nec perniciosius quidquam hoc dogmate excogitari potest; siquidem & naturam boni, malique tollit, & cupiditates fouet improborum, qui sese semper bonum sectari dubitare non poterunt, si semel bonum ex cuiusuis vtilitate definiatur; nam certe, qui propriis adfectibus indulgent, propriaeque vtilitatis amore diriguntur, actionesque quaecunque exinde iustae euadunt, atque honestae, quidquid libet, agere absque temeritate valent, adeoque omnibus vitiis, & flagitiis via est aperta, virtutibus vero obclusa. Aut edic! quis non alterius hominis necem, bonaque qualiacunque demum veluti sibi commoda cupere, ideoque iure naturali inquirere posset?

set? quo admisso, quam deplorandus foret hominum status, animo vix comprehenditur.

IV. Deinde quis negabit, nos ad quamplurima obligari, adeoque ea licite, & iure agere posse, ac debere, quin exinde nobis aliqua utilitas adcreseat? ita enimvero absque villo commo nostro Deo supremo nostro Conditori debemus cultum, & obsequium: Parentibus reuerentiam: ciuibus in vna ciuitate arctius coniunctis amorem mutuum, & defensionem erga aggressores: proximo iustitiam, fidelitatem, beneuolentiam &c. ad haec quidem, & similia praestanda natura, & ratio nos impellunt, fierique queunt etiam cum incommodo proprio: proin utilitas priuata genuinum iuris naturae principium dici nequit.

V. Accedit experientia; *nam licet plurimi, inquit Cl. Finetti, (b) ex vulgaribus praesertim hominibus ita sint comparati, ut nihil propemodum, nisi, quod sibi commodum est, adpetere, & persequi videantur; tamen alii quoque magis generosa, praesertimque sunt indole, quibus aliorum etiam, & praesertim commune ciuitatis, imo to-*

E 4

tius

(b) Princ. iuris nat. & gent. L. IV. c. 6.

tius humani generis bonum curae est quam maxime, illudque pro virili curant, promouentque. Hoc inprimis videre est in bonis Principibus, sapientibusque Legislatoribus, qui, quas ferunt, legibus luculentissime ostendunt, nihil sibi magis cordi esse, quam commune bonum, publicamque utilitatem, felicitatemque. — — — Iam vero, si a summis Imperatoribus, & Legislatoribus ad alia hominum genera descendamus, rem eandem frequenti experientia comprobata facillime comperiemus; nam, ut eos nunc praeteream, qui, quamuis priuati, bonum tamen commune, publicumque & sincere desiderant, &, quoad possunt, opere promouent. — — — Quid dicendum de amicis erga amicos, de sponsis erga sponfos, de Parentibus erga filios, & vicissim? an non isti omnes saepe saltem, sin semper, iis, quos charos habent, & corde bene cupiunt, & opere bene faciunt, quin exinde vllum intendant proprium commodum, vllamue delectationem, nisi, quam ipsis parit conscientia benefaciendi iis, quos diligunt, quorumque felicitas tam ipsis cordi est, quam sui ipsorum propria, quam ob rem ipsum bonum amici, sponsae, filiorum, aut Parentum gratissimum est ipsorum voluntatis obiectum. &c.

VI. Nee

VI. Nec sane dicant Aduersarii, innatam esse propriae vtilitatis cupiditatem; nam etsi id minime negemus, non ita tamen hominibus sui ipsius amor est impressus, vt mutuae societati, coniunctioni, & amori, publicae item, & communi aliorum, quos nobis perfecte similes, eodemque iure animatos intelligimus, vtilitati opponatur; sed illa propriae vtilitatis cupiditas, suiueque amor temperari debet, vt illa tantum nobis commoda exoptemus, quae aliorum iuribus, ac vtilitati minime praeiudicant. Imo etiam paratos nos esse expedit, si id rei honestas requirit, etiam cum proprio vtilitatis contemptu communi bono consulere: quod ex eo potissimum euenit, quia praeter ingenitam nosmetipsos conseruandi, perficiendique cupiditatem, etiam aliorum, totiusque humani generis amorem innatum habemus.

VII. Porro etiam ad aliud Carneadis principium explodendum conuertimur, quod tam labili, ac infirmo insidit pede, vt prius de vtilitate priuata. Qui id probabit nobis graecus Philosophus, legem a nemine, nisi a Magistratibus fuisse exco- gitatam, nobisque impositam? nempe cerebri ipsius haec fictio est, quae verbis quidem dici, a nul-

nullo tamen mortalium concipi, ac in hypothesin redigi potest. Nihil plane pro refutatione huius delirii opus est, quam, vt ad nosmetipsos parumper attendamus; intimo quippe sensu percipimus, esse in nobis quamdam ideam boni, & mali, iusti, & iniusti, eamque mentibus nostris obuerfari, antequam ad leges ciuiles vel nos reflectamus, vel eas existere certi simus; Ita enim uero, antequam ad leges societatis, aut Principis recogitemus, a nobismetipsis admonemur, quum actionem malam posuimus, nos male egisse, & quin poena a Legislatore politico statuta sit per timefcenda, poenitentia ducimur: econtra virtutis studiosus, quamprimum opus laudabile commisit, secum ipso congaudet, ac se bene egisse, nullo alio suadente, cognoscit. Et vndenam hoc profectum esse arbitremur? profecto non aliunde, quam quod regulae iusti, & iniusti sint ante omnia pacta cordibus nostris a naturae Authore inscriptae, & per rationem promulgatae.

Principia Hobbesiana.

I.

Hobbesianum iuris naturae systema generice adumbravimus priori sectione §. III. nunc ad particulares propositiones intendamus animum. Homo praeprimis, in statu naturali positus, absolutum ius habet in omnia. Id diffuse docet Hobbesius his verbis: (a) *natura dedit unicuique ius in omnia, hoc est, in statu mere naturali, siue, antequam homines ullis pactis sese inuicem obstrinxissent, unicuique licebat. facere quaecunque, & in quoscunque libebat, & possidere, uti, frui omnibus, quae volebat, & poterat.* Fundamentum huius thesisi est, quod in tali statu nulla facta sit bonorum diuisio: proinde aequaliter ius est omnibus in omnia, ac quivis de omni re tuto dicere potuit: *hoc meum est.*

II. Ad huius iuris conseruationem, & securitatem necesse est, continua esse bella, & inimicitas omnium in omnes, adeoque etiam fraude, dolo,

(a) De ciue. c. I. §. 10.

dolo, ac vi eos omnes, a quibus timet, sibi quisque subiicere tenetur. Haec egregie admodum dilucidata inuenies lib. cit. (b) ubi ait: *status naturae status belli est: ac hostis est quisquis cuique, cui neque paret, neque imperat.* Prosequitur: (c) *status ciuitatum inter se naturalis, id est, hostilis est. Neque, si pugnare cessent, idcirco pax dicenda est, sed respiratio, in qua hostis alter alterius motum, vultumque obseruans, securitatem suam non ex pactis, sed ex viribus, & consiliis aduersarii aestimat.* Ceterum, quamuis statum quietis ne pacis quidem proprie dictae nomine insignire voluerit Hobbesius; eam tamen non omni ex parte fugiendam, sed quandoque etiam valde opportunam esse censuit; nam inquit, (d) *pacem esse quaerendam, ubi haberi potest; ubi vero non potest, quaerenda auxilia belli.*

III. Concludit exinde, vnumquemque habere plenissimum ius quibuscunque mediis vtendi, quae ad propriam conseruationem iudicat esse necessaria. Hocque primum, integrumque legis naturae principium Hobbesio visum fuisse, nempe

(b) C. IX. (c) C. XIII. §. 7. (d) C. I. §. 2.

pe sui conseruationem omni possibili modo, facile dignoscitur, tum quia pro constanti axiomate illud posuit: *quidquid conseruandi sui causa fit, iure fit*: tum praeterea, quia in statu naturae nullam aliam admisit regulam, quam propriam vtilitatem, cui quidem procurandae haud melius esse medium statuit, quam alios praeoccupare, & e medio tollere. Imo etiam subnectit, in ratiocinatione falsa, seu in stultitia hominum non videntium, quae necessaria sunt ad conseruationem propriam, omnem consistere legum naturalium violationem.

IV. Pergit deinde nobis fucum facere, dictitando, homines ante initam societatem, & pacta stabilita exacte aequales fuisse viribus, & naturali potentia, ac per consequens neminem alteri quidpiam debuisse, ac vnumquemque supremum egisse iudicem eorum, quae ad propriam necessitatem, sui que conseruationem conduxere: postea vero iustitiae nomen inualuisse, quae nihil est aliud, quam pactorum custodia; *regulas enim boni, & mali, inquit, (e) iusti, & iniusti, honesti, & inhonesti. esse leges ciuiles: ideoque,*

(e) G. XV. §. 5.

que, quod Legislator praeceperit, id pro bono, quod vetuerit, id pro malo habendum esse : ita quidem, ut obediendum foret legi, quamvis propria conscientia reclamaret.

V. Sed numquid Deo anglus iste Philosophus omne ius nobis imperandi, legesque imponendi adimit? non ita equidem; sed illud repetit ex sola potentia irresistibili, & imbecillitate humana; de priori enim ita fatur: (f) *regendi, & puniendi eos, qui leges suas violant, ius Deo est a sola potentia irresistibili.* Et paulo post inquit: *illis, quorum potentiae resisti non potest, & per consequens Deo omnipotenti ius dominandi ab ipsa potentia deriuatur; & quotiescunque Deus peccatorem punit, vel etiam interficit, et si ideo puniat, quia peccauerat, non tamen dicendum est, non potuisse Deum eundem iuste adfigere, vel etiam occidere, et si non peccasset.* Tum de obligatione obtemperandi (g) eum in modum decernit: *quod si ius regnandi habeat Deus ab omnipotentia sua, manifestum est, obligationem ad praestandam ipsi obedientiam incumbere hominibus propter imbecillitatem.* Haec sunt illa pulcherri-
ma

(f) Ibidem. (g) C. XVI. §. 7.

ma iuris naturae principia, quibus nonnisi stolidissimos hominum animos sibi deuincere studuit Hobbesius, legemque Dei aeternam submouere. Sed iam vnum post alterum examinabimus, vt veritas in aprico ponatur.

§. IV.

Horum principiorum falsitas detegitur.

I.

Jus esse omnium in omnia, commentum est maximum, & contradictio praegranda; nam ius, quod vnus haberet in omnia, singulis ex aequo conueniret: ergo omnes simul ius istud haberent in omnia, simulque non haberent. Haberent vtique, quia ab eo Hobbesius neminem vult exclusum esse: atqui simul non haberent, quia ab eo captando singuli, qui idem ius praetendunt, alios, & hoc quidem processu in infinitum facto, abigere, ac praepedire poterunt. Et nonne summa foret dementia, adrogare sibi ius in omnia, quum ea nequidem necessaria essent, neque vtilia, sed quandoque, imo plerumque superflua, & nociua?

II. Haud

II. Haud ignarus sum, Hobbesium responde-
re, non vltra hoc ius protendi valere, quam ad
illa tantum bona, quae ad propriam cuiusuis
conseruationem sunt necessaria. At vero ius
istud, quod ego habeo ad ea omnia, quibus me,
& vitam meam conseruare laboro, etiam penes
alterum est, qui proinde illa bona mihi praeri-
pere, vitamque ipsam auferre potest: profecto
ergo, si ius daretur omnium in omnia, omnes
illud simul haberent, eoque vicissim carerent,
quod euidenter contradicit.

III. Tam ludicra huius doctrinae infirmitas,
ac contradictio haud latuit systematis sui fabri-
catorem; ipso siquidem fatente: (h) *iuris ef-
fectus idem pene est, ac si nullum omnino ius ex-
stiterit: quanquam enim quis de re omni poterat
dicere: hoc meum est, frui tamen ea non poterat
propter vicinum, qui aequali iure, & aequali vi
praetendebat, idem esse suum.* Effugii tamen lo-
cum inuenisse gloriatur Hobbesius, vt status ho-
minum naturalis conseruetur, bellum omnium in
omnes esse gerendum, & inimicitias nunquam
interrumpendas esse adfirmans.

IV. Na-

(h) Loc. cit. §. II.

IV. Naturale esse hoc bellum, naturaliaque iurgia, indubitanter docet. Ait enim (i) frequentissime accidere, *quod multi semul eandem rem adpetant, qua tamen saepissime neque frui communiter, neque eam diuidere possint: unde sequitur, fortiori dandam esse; quis autem fortior sit, pugna iudicandum est.* Quam porro prompti sint hominum animi ad dimicandum, cum energia inculcat (k) partim, quod in omnibus sit *virium aequalitas*; quum facile sit, infirmissimo cuique robustiorem occidere, si non roboris magnitudine, saltem industriae vigore; partim vero, quod mutua quoque adsit *laedendi voluntas*, qua quisque se superiorem, omniaque sibi licere existimans, haud aegre ad pugnam excitatur. Nitidius, & per exempla practica id ipsum exhibet (l) ita loquens: *ex natura passionum perspicue infertur, naturam homines dissonciauisse, & ad mutuam caedem aptos, inclinatosque produxisse, idque experientiae consentaneum est; cur enim unusquisque, quando iter ingreditur, comites quaerit, arma gestat? quando dormitum it, fores claudit, arces obserat: qualem*

F

bic

(i) de cine. c. 1. §. 6. (k) Ibidem, §. 3. & 4.

(l) In Leuiath, c. XIII,

bic habet opinionem de conuiuibus, de vicinis, ac de domesticis? nonne cautela ista humanum genus accusat, & hostilem cuiusque erga alterum animum demonstrat? Ita ferociter de humana stirpe praesumit pessimus omnium Philosophorum.

• V. Sed quae denuo adparet contradictio? ad bella strenue gerenda, ad strages circumquaque edendas, fouendasque inimicitias omnes homines Hobbefius animatos esse cupit, vt sic sese ipsos tueantur, vitam, bonaque conseruent: ex omnium tamen populorum consensu, & ex ipsa tristissima experientia nouimus, ad destruendam securitatem, ad vitam, bonaque perdenda nihil esse aptius, nihilque infallibilis, quam bellum vniuersale: pacem econtra, animorumque concordiam & propriae, & alienae vitae, securitati, & bonis omnibus prospicere. Qua ergo ratione Hobbefius statum hominum naturalem bellicosum nominare audet, qui, vt diu perseueret, vtque in eo sibi quisque optimo modo ad sese conseruandum prouideat, ipsemet peroptat, si bellum mutuum interneccionem adferat, atque in omnimodam totius humani generis perniciem tendat?

VI. Et sane, si naturam hominis metiamur, ea potius ad pacem amplectendam inclinata, quam ad

ad disensiones coeco modo, bellaque suscipienda determinata esse conspicitur, tum ob vitam socialem, ad quam ex sese adspirat, tum ob perfectam similitudinem, quae nonnisi amoris, & amicitiae genitrix adpellari potest. Audiatur Hobbesius Augustinum, qui, (m) cur Deus omnes homines ex vno propagari voluerit, rationem non aliam adsignat, quam *ut eo modo vehementius iis commendaretur ipsius societatis unitas, vinculumque concordiae, si non tantum inter se naturae similitudine, verum etiam cognationis adfectu homines neferentur.*

VII. Quas vero continui belli, ac discordiarum causas adfert insignis noster iuris naturae contemptor, eae sunt nimium singulares, & imbecilles; non enim *adeo frequentes possunt esse casus*, inquit Cl. Finetti (n) *in quibus multi rem eandem adeo impense adpetant, ut ad eam sibi vindicandam pugnae discrimen subire quisque paratus sit; tot enim, & tam varia bona Deus in hunc mundum effudit, ut probabile non sit, valde frequenter contingere posse, ut multi eidem rei inbient &c.* Id quidem in brutis animalibus,

F 2

qui-

(m) L. XII. de civit. Dei, c. 21. (n) Princ. iuris nat. & gent. L. V, c. 1.

quibus ex Hobbessii sententia longe inferioris conditionis essent homines, videmus, quae in communibus pascuis id comedunt, quod sibi opus est, nec alia ab iisdem arcent : & nonne potius ratione, quam armis, quum nos natura inermes, nudosque condiderit, discernendum foret, quantum quivis pro sui conseruatione indigeat.

VIII. Oleum pariter, & operam perdit, dum falsa ratiocinatione sibi imaginatur, omnes *aequalibus* praeditos esse *viribus*, aut nemini deesse *laedendi voluntatem*. Quid enim, si natura quibusdam & corporis robur, & sagacitatem, animique acumen denegauit, quales vtique homines pauidos pusillanimesque sub sole reperire est plurimos? quid? si dantur homines, qui, quamuis prae ceteris superbiant, aliosque despectui habeant, non minus tamen mansuetudine non carent, ac ceteris benefaciendo sibimet ipsis complacent; plus quippe natura nos docuit mansuescere, quam ferocire.

IX. Quam risu denique digna sunt, quae de cautelis hominum in suo *Leuiathan* libro conglomerauit argumenta. Ergo & nunc in statu ciuili, quandoquidem eadem cautelae adhibentur, per-

pe.

petuus est status belli ? ad quid vero sunt hae cautelae ? non propter aliud certe, quam quia, quo animo quisque sit comparatus, aut quis ut infidiator sit pertimescendus, ignoramus.

X. Iusto iam longior fui in statu belli hobbesiano recensendo, expugnandoque : nunc ad aliud principium de propria *conseruatione*, iureque plenissimo quibuscunque mediis illius gratia utendi confutandum adcingi ex ordine nos oportet. Opinatur ipse, primum iuris naturae principium esse propriam conseruationem ; sed toto coelo aberrat. Facta namque hac hypothefi nec Deo aliquid debemus, nec aliis hominibus : aut si quid debemus, certe non alia ex ratione, quam quod conseruationi nostrae sit utile, ac necessarium, quod est summe iniquum, ac ordini naturali, & fini hominis ultimo aduersum. Silentio obuoluam, quae ex hoc principio sequantur absurdissima ; per se enim innotescit, nullam iam amplius fore actionem tam turpem, & flagitiosam, quae non titulo propriae conseruationis possit cohonestari.

XI. Exinde fas est, etiam dispicere, quantum a veritate discedat Hobbesius, dum ius unicui-

que statuit quibuscunque mediis ad conseruationem suam vtendi, supremumque de re omni iudicium ferendi; hercle! ius istud, & arbitraria iudicandi potestas contradicit aliis ab ipso formatis principiis, quod luce est clarius. Nam subponit dominationem aliquam, & potestatem in alios, & tamen constanter adseuerat, neminem alteri subiectum esse, sed plena pollere auctoritate. Accedit, etsi quiuisset vellet esse suus proprius iudex, non tamen omnia licita fore, ac honesta; falli quippe quis posset in iudicio ferendo, & ea sibi adiudicare, quae ad se conseruandum minus essent idonea.

XII. Sed denuo exorbitat, *liciti, ac illiciti regulas esse leges ciuiles* autumando. Prima huius thesisi contradictio se prodit ex obligatione grauissima his legibus parendi etiam contra propriam, vt vult iniquus rerum censor, conscientiam; tali enim in casu fieri aliter nequit, quam, vt lex aliqua omnes constitutiones humanas praecesserit, quae boni, & mali ideam mentibus nostris impresserit. Aut dicat nobis Hobbesius, cur conscientia nostra reclamare, formidineque attonita reluctare opus habet in legum ciuiliu adimptione, si per eas nil, nisi quod iustum, &

& æquum est, nobis imputari possit? aut cur voluntas nostra, si lex humana *bomicidium* e. g. *adulterium* &c. faciendum iniungit, horrore percutitur? ni lex id prohibens praeexistat, nulla neque formidinis, neque conscientiae cruciatus ratio haberi debet. Sed ita est iuxta Hobbesium: etiam propria conscientia interdicante, lex civilis, malum præcipiens, exsequutioni est danda: ergo vel inuitus legem naturalem repudiare haud valet.

XIII. Altera contradictionis pars se habet in ipsis Principibus legem ferentibus; vult quippe Hobbesius ante leges in republica firmatas actiones fuisse adiaphoras: sed hoc ipso in docendo vacillat. Probabimus: lex debet iuxta notiones priori sectione datas esse ad bonum commune, adeoque etiam illius materia, circa quam lex versatur. Iam vero res illa, seu materia, quam ad legem construendam adsumit Imperator, vel est ad bonum commune, vel non est, id est, vt loquitur Cl. Iord. Simon (o) *vel habet proportionem maiorem ad finem stabiliendae legis, vel non habet maiorem proportionem, sed est prorsus aequalis*

F 4

cete-

(o) c. XI. de iure nat. Sect. 3. §. 4.

*ceteris, circa quas Princeps statuit legem: — —
 si Princeps, aut Respublica rem quamdam pro le-
 gis materia seligit, quia maiorem cum bono socie-
 tatis proportionem habet: ergo ante electionem,
 ante legem, ante conuentionem erat bona, imo
 melior, quam ceterae res non electae. Ergo cum
 ceteris non erat indifferens. Si secus dixeris,
 remque illam cum ceteris indifferentem adfir-
 maueris: ergo nec iusta erit, proportionataque
 legis materia, adeoque & lex non erit lex. Vi-
 des, credo, contradictionem, quae proposito
 dilemmate fati propalatur.*

XIV. Superest, vt paucis quoque perstringa-
 mus Hobbesium, omne ius leges nobis impo-
 nendi ex sola Dei potentia irresistibili repeten-
 tem. * Figmentum isthoc ab omnibus vt absur-
 dissimum reiicitur, quum meram tyrannidem
 praeseferat, Deumque seclusa hac potentia, qua
 vel

* Alii apud Puffendorffium ius ferendi leges in
 Deo deriuare volunt ex eminentia naturae
 diuinae. Puffendorffius ipse deducit ex
 beneficiorum collatione. Barbeyracus in
 sola creatione, seu dependentia naturali
 constituit; fallum tamen omnes docere
 ostendit Cl. Finetti. L. III. c. 3. de princi-
 piis iuris naturae, & gentium.

vel inuitum cogit ad obedientiam, omnipotestate legislatoria exorbat. Dein si sola imbecillitas nostra in causa est, cur legi obsequamur, eidem, potius omni conatu resistere cuperemus: ratio autem ad omne iussum paratos esse debere nos instruit, nec patiendi tantum imperii necessitatem, sed morale debitum illius aequo animo acceptandi, ferendique agnoscit.

§. V.

Spinosae ius naturae evertitur.

I.

Spinosa, qui Hobbessii cacadoxa mirum in modum excoluit, illud prae ipso speciale habuit, quod nonnisi vnicam in vniuersa natura *substantiam*, nempe Deum admitteret, cuius omnia reliqua Entia essent *meri modi*, siue *accidentia*. Fundamento huic, ex ipsius quidem opinione firmissimo, quod tamen in omni repudiatur philosophia, totam molem, aedificiumque *iuris naturae* superstruxit, (a) ius omnibus in om-

(a) Tra&t. Theol. pol. c, 16.

omnia relinquens. Ipsa verba habeto : *naturae enim potentia*, inquit, *ipsa Dei potentia est, qui summum ius ad omnia habet. Sed quia uniuersalis potentia totius naturae nihil est praeter potentiam omnium indiuiduorum (hominum.) simul; heinc sequitur, unumquodque indiuiduum ius summum habere ad omnia, quae potest, siue ius uniuscuiusque eousque se extendere, quousque eius determinata potentia se extendit. Et quia lex summa naturae est, ut unaquaeque res in suo statu, quantum in se est, conetur perseuerare; idque nulla alterius, sed tantum sui debita ratione; heinc sequitur, unumquodque indiuiduum ius summum ad hoc habere. Ut ergo scias, quid iuris naturae nomine ipsi veniat, ipsum denuo praecceptorem nostrum auscultare iuuabit. Ita autem loquitur: per ius, & instinctum nil aliud intelligo, quam regulas uniuscuiusque indiuidui, secundum quas unumquodque naturaliter determinatum concipiunt ad certo modo existendum, & operandum. E. g. Pisces a natura determinati sunt ad natandum; & magni ad comedendum minores: adeoque pisces summo naturali iure aqua potiuntur, & maiores minores comedunt: ergo & libertas nulla datur, & actiones hominum, uti*

pisium, necessario contingunt? ita omnino est, ait Spinoza; *nam ius naturale uniuscuiusque hominis non sana ratione, sed cupiditate, & potentia determinatum est.*

II. Quae sit huius doctrinae adpendix, quaeque sequela, ut dicatur, opus minime est; per se enim clarum est, omnibus omnia in statu naturae licuisse, uti brutis, nullam iusti, aut iniusti fuisse distinctionem &c. Quod quidem ipse Spinoza haud intermisit magnifico verborum apparatu edisserere: *in statu naturali, inquit, (b) peccatum concipere non potuimus, nec Deum tanquam iudicem homines propter peccata punientem, sed omnia secundum leges uniuersae naturae communes fieri, & eundem casum (ut cum Salomone loquar) iusto, ac impio, puro, ac impuro &c. contingere, & nullum locum iustitiae, non charitatis esse.*

III. At, ut primum iustitia sese animis nostris insinuare quauerit, adtente etiam notari meretur. En progressum & connexionem peruersi dogmatis: *Ut verae rationis documenta, hoc est, ipsa diuina documenta vim iuris absolute habe-*
rent;

(b) Ibidem. c. 19.

rent, necesse fuisse, ait, ut unusquisque iuri sua naturali cederet, & omnes idem in omnes, vel in aliquot, vel in vnum transferrent; & tum demum nobis primum innotuit, quid iustitia, quid iniustitia, quid aequitas, quidque iniquitas esset. Iustitia igitur, & absoluta omnia verae rationis documenta, & consequenter erga proximum charitas a solo imperii iure, hoc est, a solo eorum decreto, qui ius imperandi habent, vim iuris, & mandati accipiunt.

IV. Quod obligationem iussis Principum obtemperandi concernit, nihil magis a nobis cauere vult Spinoza, quam ne eam absolutam credamus, sed tantum hypotheticam; ex spe nimirum maioris boni, propriaeque utilitatis, aut ex metu mali grauioris, & poenae infligendae. Ceterum si ex transgressione legis bonum nobis adcrefcit, propriumque commodum exfatatur; aut si absque metu poenae quis peccare valet, potentiae, ac iuri suo cedere minime debet, sed ea violentia, qua potest, mandato resistere. Imo aduerte, ne vllum quidem absque dolo promittere, se iure, quod in omnia habet, cessurum, nec quemquam promissis stare debere, nisi ex metu maioris mali, vel spe maioris boni. Hancque legem
adeo

adeo firmiter naturae humanae inscriptam esse censuit philosophicum hoc Monstrum, *ut inter aeternas veritates sit ponenda, quas nemo ignorare potest.*

V. At vero neminem adeo bardum, ac in iure naturae tam inscitum merito dixeris, quam ipsum Spinosam, qui regulas morum tradidit falsissimas, & summa abominatione dignissimas; quis enim primo intuitu non comprehendat, eum omnia erroneis ideis confundere: ius cum potentia commiscere: potentiam supremi Numinis, & vires totius naturae creatae cum potentia singulorum hominum comparare? aut vero num eiusdem conditionis esse queunt *ius*, quod *libertatem*, & *mores* respicit, & *leges iuste viuendi*, ac *potentia*, quae tantum refertur ad *vires physis*, & actiones *necessarias*? & quae identitas fingi potest inter *potentiam* increati, ac *potentiam* entis producti, nisi tantum ea proportione, quod haec posterior ab illa fit, ac dependeat? quae item aequalitas iure statuenda venit inter *vires* totius naturae, ac *vires* cuiusuis indiuidui, quarum nexus, & proportio tantum inter se differunt? ita nempe ludere gestit impietas falsis notionibus, ac principiis, ut iniquum systema, quod ex integro ruinofum est, compiletur. VI. In

VI. In eo fabricando quidem Spinoza totus adhaeret Hobbesio, *ius omnium in omnia* firmando; ast sicut vterque tali adfero turpissime lapsus est: ita ille deterius propemodum denigrari meretur ob singularem contradictionem. Quaeso! quale ius est omnium in omnia, si vnusquisque ad vnum certum, veluti piscis ad natandum, determinatur? ita enimvero ius istud saluari non potest adempta libertate.

VII. Insuper si homini nulla admittitur libertas, sed sola cupiditate, ac potentia determinatur, nec iure suo cedere potuit latis in ciuitate legibus, nec iisdem sese aut *absolute*, aut *hypothetice* obligare, partim, quia cupiditas, ac potentia iuxta Spinosam est *naturalis*, adeoque *necessaria*: partim quia ad hoc, vt iuri suo quis cedat, liberrima electio requiritur; imo ipse Princeps ne legem quidem ferre posset, nisi mere tyrannicam, quia tali modo ius, hominibus proprium, sustolleret, & actiones, quae naturae eorum necessario essent commensuratae, impediret, ac improbaret.

VIII. Reponit Spinoza, Principes, etiam si persuasum habeant, nulla subditos suos indifferen-
tiae

tiae libertate gaudere, prudenter tamen, vtiliterque ad eos dirigendos legem ferre, earumque custodiae praemia, violationique poenas adiicere; norunt siquidem, eosdem subditos, quantumvis necessario velint, quidquid volunt, posse tamen & maioris spe boni ad earum custodiam abripi, & maioris metu mali ab earundem violatione absterreri, quemadmodum etiam bruta, quin vllam habeant libertatem, & proemiis adlici, & suppliciis deterreri queant.

IX. Egregie: ergo homo brutis est aequiparandus, aut quemadmodum homo, ita etiam bruta sunt legis capacia. Quae haec philosophia? quaerere vicissim liceat nobis, num proemia proposita maius efficiant bonum, quam illud, quod voluptatem excitat, & inclinatur, nec ne? ac praeterea, num poenae intentatae maius existimentur esse malum, quam carentia voluptatis, & violatio legis? haud credo; siquidem, ad quod homo natura rapitur, quodque ex sensu Spinosae ad propriam perseuerantiam, ac conseruationem conducit, bonum maximum tuto credi potest: igitur neque proemiis, neque poenis Princeps suos subditos dirigere valebit, nisi aut stultum dicas, aut tyrannum, qui violentia ad

legis impletionem velit cogere homines, veluti bruta coguntur, ac a damnis inferendis arcen-
tur. Heinc porro adparet, quantum etiam iniurius sit Spinosa erga Principes, & Magistratus, qui legum impositione ordinem naturalem sub-
uerterunt, quibusque nec obedire necesse est, nisi cupiditas, effroenis passio, ac potentia id ratum habeat.

§. VI.

Heluetii ius naturae examinatur.

I.

Rubore suffundi oportet omnem cordatum hominem, qui praemissa Libertinorum iuris naturae principia perlegerit, ac totis artibus contremiscere, si peiora essent exspectanda. Et quid dubitamus? Heluetium in rei testimonium sistendi est animus, virum summae improbitatis, qui singula recensita systemata in vnum conflare, nouisque obscoenitatibus stercoreare ausu impudentissimo sustinuit, factus exinde omnibus deterior, & vel ipso Epicuro voluptuosior. **Auscultemus, quale sit ipsi ius naturae. II. Ho-**

II. Hominem initio considerat veluti machinam inanimam, omni vi actiua destitutam, aut certe a bruto haud differre arbitratur, quod praeter sensationem nec cognitionem, nec libero arbitrio praeditum est, proindeque nec iure indiget, nec regula viuendi. Si tamen differentiam aliquam exigit inter hominem, & brutum, eam libenter concedit, atque adsignat in sola organisatione, atque in manibus potissimum, ac digitis, quibus dum carent animalia cetera, homine aliquantulum inferiora censenda sunt. Ita docet (a) praegrande hoc, & a suis adoratum philosophiae idolum, inquiens: *Omnes pedes brutorum vel terminantur in ungulas corneas, ut bouum, & ceruorum, vel in unguis, ut canum, & leporum, vel in aculeos, ut felium, & leonum: haec omnis differentia organisationum inter manus nostras, & pedes brutorum. — — organa enim brutorum priuant ea dexteritate necessaria ad instrumenta tractanda, & ad inueniendas artes, quae subponunt manus.* Praeclare: ergo ceterorum omnium, quorum homo est capax, capacia etiam sunt bruta, solis instrumentis, & artibus

G

ex-

(a) L. de spiritu disc, I, c. 1,

exceptis, & homo, qui manus non haberet, haudquaquam differret ab equis? absque dubio subinfert Heluetius: *nam si natura loco manuum, & digitorum flexibilium brachia nostra in pedes equorum formasset, quis dubitat, homines sine artibus, sine domibus, sine armis contra bruta solum in nutrimentorum capiendorum, & fugiendarum ferocium bestiarum curam intentos, inter sylvas, & deserta fugitiuorum animantium instar circumerrare?*

III. Ex eadem perfectiori, quae in hominibus est, organisatione repetit maiorem aptitudinem ideas conficiendi, easque conseruandi: vim autem cogitandi iisdem minime tribuit, sed tantum sentiendi; aperte namque ait: (b) *infero ego, quod omne iudicium nil aliud sit, quam sensatio.* Ac duplicem quidem distinguit facultatem sentiendi, cuius functiones c. I. ita describit: *duas in nobis habemus facultates, aut si dicere fas est, duas potentias passiuas, quarum existentia communiter nota est. Vna est potentia recipiendi diuersas impressiones, quas in nobis exteriora efficiunt obiecta; vocatur autem sensibilitas*

pby.

(b) Loc. cit.

physica : altera est potentia conseruandi impressio-
nes, quas in nobis obiecta produxerunt, & adpel-
latur memoria ; est autem memoria nil aliud, ni-
si continuata sensatio, licet debilior. Talis est
homo physicus secundum Heluetium : qualem
autem esse desideret in genere morum, pariter
dispiciendum est.

IV. Nempe hominem requirit absque iusti-
tia, absque fide, absque religione ; *principia*
enim religionis, inquit, *non possunt nisi exiguo*
christianorum numero, per orbem disperso, con-
uenire : minime Philosophis, & sapientibus, qui
infantiae praeiudiciis se minime abripi patiuntur.
Stomachatur propterea vehementissime religio-
nis Ministris, qui bonos mores, aequitatis, ho-
nestatisque normam incautis, ac rudibus instil-
lant, ab hocque hominum genere pessimo maxi-
me cauendum esse adhortatur.

V. Aequitatis itaque regulis reiectis statuit :
oportet edocere (homines) *quod, quum insensi-*
biliter rapiantur ad bonum, aut verum, aut ad-
parens, sola voluptas, & solus dolor sint soli mo-
tores vniuersi moralis, & quod sensus amoris sui
ipsius sit sola basis, super quam fundamenta mora-

litatis utilis ponere liceat. Hoc est: homini non aliud est agendi principium, quam sola sensibilitas physica, & carnalis, quae vel voluptatem, vel dolorem producit, eidemque sensibilitati utilitatem personalem immediate coniunctam esse oportet; inquit enim: (c) sensibilitas physica, & utilitas personalis omnis iustitiae auctores fuerunt. Atque subiungit: voces boni, & mali inventae sunt ad exprimendam sensationem voluptatis, aut doloris physici, quae nos ab exterioribus recipimus obiectis. Atque ut nemo dubitet, hos esse genuinos omnis iustitiae fontes, ait: facile reperio fontem virtutum humanarum: capio, quod sine sensibilitate doloris, & voluptatis physica homines sine desideriis, sine passionibus aequaliter indifferentes ad omnia non cognovissent utilitatem personalem, quod sine utilitate personali non essent adunati in societatem, non inter se conventiones, & pacta fecissent, & nullam habuissent utilitatem personalem, consequenter nec fuissent actiones iustae, & iniustae; sic igitur sensibilitas physica, & utilitas propria fuerunt omnis iustitiae auctores.

VI. To-

(c) Discursu III. c. 4.

VI. Totum igitur ius naturae, quod nobis Heluetius sequendum proposuit, ad id potest redigi, quod sensibilitati nostrae physicae, siue voluptati, atque etiam vtilitati personali est conforme, illud omne est bonum hominum, aequum, & iustum: proinde dolorem, ceu malum maximum, nos fugere oportet. In primaevuo ergo, & naturali hominum statu omnia licuerunt, omnesque actiones fuerunt indifferentes; iniustae autem aliquae esse coeperunt post leges Principum, qui momentum possunt figere, quando actio cesset esse honesta. Ecce voluptatem Epicuri, Carneadis vtilitatem, Hobbesii & Spinosae ius in omnia!

VII. Haec quum iam in prioribus §. §. sint refutata, nihil agendum nobis superest, quam, vt de natura hominis physica paululum cum Heluetio contendamus, idque per reflexiones tantum obuias; non enim, quid sit ipsa anima spiritualis, quid vis cogitandi, quid libertas arbitrii, &c. quod dudum praestantissimi Philosophi prae oculis posuerunt, indagare pagellarum angustiae nos sinunt: examinabimus proinde tantum, & in nobismetipsis experiemur, num in sola sensatione externa sese sistat hominis cogitatio,

tatio, isque a brutis nonnisi manibus, ac digitis discriminetur.

VIII. Id sane ridiculum esset adferere; experimur enim in nobis, si adtentius id meditemur, praeter sensationem externam, & quam cum brutis communem habemus, longe aliam, & a priori diuersam sentiendi vim, ope cuius super ipsa obiecta externa, quae in organis nostris certas impressiones fecerunt, cogitamus, iudicamus, discurremus, atque vnum cum altero connectimus, aut ab eo disiungimus. Vis isthaec, quae in sola anima versatur, cum motione organica, & exinde percepto sensu, qui quidem etiam in anima contingit, sed tamen brutis aequo conueniens est, confundi minime debet; iste etenim aliter fieri nequit, quam prouti obiecta externa in organum agunt: vis autem illa longe excellentioris est ordinis, & quaquauersum sese extendit de ipsis rebus sensibilibus iudicando, ac ratiocinando. Audire desuper expedit Augustinum (d) sapientissime in hunc modum perorantem: *sed quia irrationabilia quoque animalia viuere, atque sentire nemo ambigit, illud in ani-*

(d) L. de vera Relig., c. 29.

animo humano praestantissimum est, non, quo sentit sensibilia, sed, quo iudicat de sensibilibus. Nam & vident acutius, & ceteris corporis sensibus acrius corpora adtingunt pleraeque bestiae, quam homines; sed iudicare de corporibus non sentientis tantum vitae, sed etiam ratiocinantis est, qua illae carent, nos excellimus. Iam vero illud videre facillimum est, praestantiorem esse iudicantem, quam illa res est, de qua iudicatur. Non solum autem rationalis vita de sensibilibus, sed de ipsis quoque sensibus iudicat: cur in aqua remum infractum oporteat adparere, quum rectus sit, & cur ita per oculos sentiri necesse sit: nam ipse adspectus oculorum renuntiare id potest, iudicare autem nullo modo. Quare manifestum est, ut sensualem vitam corpori, ita rationalem utriusque praestare.

IX. Evidentius longè adhuc patescit, cogitationes, & reflexiones animae rationalis esse viuaiores, multumque superare illud animale sentire, si recogitemus, nos etiam iudicare, ac multo ratiociniorum nexu discurrere de rebus insensibilibus, quaeque in organa nostra ne minimum quidem impulsum faciunt; imò nos quoque eo magis intentionem a corporis sensibus retrahere,

quo acutius rerum abstractarum ideis occupamur : igitur, quum sensibilitas physica, ipso teste Heluetio, se vltra res sensibiles haud extendat, cogitationis, iudiciiue nomine venire haud potest sola sensatio, & nisi per iocum etiam brutis facultatem de rebus immaterialibus cogitandi concedere velit egregius isthic Philosophus, hominem ad eorum greges demandare nullo iure valebit.

SECTIO TERTIA

DE

ERRONEIS QUORUMDAM ALIORUM IURIS NATURAE PRINCIPIIS.

§. I.

De Principio iuris naturae in voluntate Dei, aut conuenientia cum sanctitate diuina constituto.

I.

Principium iuris naturae (quod vulgo *cognoscendi principium* adpellatur, eoquod officia omnia, quae iure naturali praescribuntur, per illud

illud sunt cognoscenda) genuinum vt sit, *primum* esse debet, & maxime *uniuersale*, seu tale, in quod omnia, lege naturali praecepta, vel prohibita, tanquam in primogenium suum fontem, & rationem a priori reducantur, istudque in aliud resolui nequeat, id est, vt inde possit absque mora discerni, quatenam lege naturae sint praecepta, vel prohibita.

II. In eo principio inuestigando, determinandoque plurimi, & inter ipsos praecipue Protestantes praestantissimi plurimam nauarunt operam; successu tamen, vt adparebit, minus felici. Errores proinde hac in parte commissos in praesenti detegemus, vt amplior sese via aperiat ad genuinum, & adaequatum iuris principium in sectione posteriori declarandum.

III. Prima sententia est Samuelis Cocceii (a) *iussu* seu *voluntatem* Creatoris pro vnico, vero, & adaequato principio statuentis, adeo, vt sola voluntas Dei praecipientis, vetantis, aut permittentis aliqua bona, & honesta, vel mala, & inhonesta efficiat.

IV. Ad hypothesin hanc ostendendam taliter procedit: Deus hominem libere creauit, pro
sua

(a) Tract. de princ. iuris nat. q. II. §. 6. & seqq.

sua videlicet, qua erga nos ferebatur benevolentia, & bonitate infinita; at, quemadmodum homo esse suum a solo Deo habet, ab eiusque libera voluntate accepit; ita leges quoque ab eodem Moderatore suo supremo recipiat, necessum est; non recepisset autem, si ante voluntatem diuinam existitissent leges aliquae naturales: igitur sicut Deus tam in hominis productione, quam in legum impositione, seu norma viuendi praescribenda aequali gaudet libertate, ita leges pariter naturales a diuino dependent beneplacito, ac voluntate, & per consequens, vt infert §. 42, omnes actus humani per se indifferentes sunt, & quod aliqui mali sint, ex Dei demum vel permittentis, vel prohibentis, vel improbantis arbitrio oritur. Existimauit enim Cocceius, hominibus tamdiu competere liberam omnia agendi facultatem, donec a Deo prohibeantur.

V. Verissima quidem ex parte esset haec sententia, si ipsius auctor de lege Dei tantum positiua eam tradidisset; quum vero de omni lege indiscriminatim loquatur, ac propterea inter naturalem, positiuamque nullam admittat differentiam, tolerabilis nequaquam censeretur. Quodsi adquiescere nolit Cocceius obstrependo, se

se legem naturalem haudquaquam repudiare, sed utriusque solum legis exordia a diuina voluntate repetere, necdum satisfacit; scire etenim debuisset, Deum non pari modo, aequalique voluntate leges amplecti, easdemque nobis sequendas proponere, verum ad aliquas, positiuas nempe, *libera* prorsus, ad naturales autem *necessaria* omnino voluntate ferri. Positiua itaque praecepta, quae Deus aut nunquam statuere, aut ab his etiam diuersa proponere quiuisset, pro adaequato suo principio agnoscunt diuinam, liberrimamque voluntatem: in naturalibus e contra haud ita res se habet; haec siquidem in ipso naturae ordine, ratione, ac sapientia Dei aeterna, omnia ordinante, ac immutabili fundantur, adeoque nec libere eligi, ac decerni, nec pro suo principio vniuersali diuinam possunt habere voluntatem.

VI. Aduersarium nostrum huius rei conuincere erit facillimum; quidquid enim a libera dependet Dei voluntate, adeoque positiuo ipsius decreto est firmandum, haud aliter hominibus communicari potest, ab ipsisque cognosci, quam per aliquam reuelationem: attamen certi sumus, ea, quae iuris sunt naturalis, semetipsis esse perspicua, & ab omnibus independentem ab vlla re-

ue-

uelatione, vt plurimum faltem, capi, & addifci: igitur, quum iam in ipsis rerum effentiis contineantur, voluntate Dei libera haud conftituuntur; imo nec iisdem Deus quidpiam aduerfum admittere vnquam potuit, fed neceffario actus quosdam ob intrinfecam eorum malitiam prohibere debuit, vti alios ob bonitatem pariter intrinfecam praecipere.

VII. Isque peffimus profecto, & abominabilis Cocceii error est, quod actus omnes ante diuinam voluntatem praecipientem, aut prohibentem indifferentes effe, ac nullos fine difcrimine malos admiferit, qua quidem adfertione lubens adhaeret principiis Libertinorum, nullam actibus humanis intrinfecam honeftatem, turpitudinemque adfcribentium. Repugnat id porro fanæ rationi, nobis dictanti, quod, ficut in rebus phyficis dantur quaedam proportiones, & relationes naturales adinuicem, quae, fi in iufta ferie conferuentur, bonum efficiunt ordinem, malum contra, & difordinem caufant, fi rumpantur; ita etiam in entibus moralibus tales habeantur correfpondentiae in ipfa rerum natura fundatae, quas inuertere fumum nefas foret. Quis enim est, quem haud cognofcere exiftimes, Deum ef-
fe

se ipsa natura superiorem homine, ac hominem proinde Deo aliquid debere? sed eoposito etiam actiones adinuicem proportionem seruare debent naturaliter, ita quidem, vt, ea intermissa, nec bonus ordo in natura morali continuari possit: heinc ergo etiam verissimum est, actiones, quae rectam suam seruant proportionem, relationemque ad sua obiecta, esse natura sua bonas, ac honestas, alias vero, ab illa proportione deflectentes, malitiam, ac deformitatem naturalem inducere.

VIII. Et sane tam euidentis est, dari ante omnem diuinam voluntatem, aliquid prohibentem; actus quosdam natura sua malos, atque diuinis perfectionibus ex asse repugnantes, vt illud citra vim, sibi met ipsi haud leuem inferendam negare nemo queat, e. g. *odium Dei*, quod eius repugnat amori, & immensae bonitati, *blasphemiam*, qua quis sese erigit erga dignitatem, excellentiamque diuinae Maiestatis, *mendacium*, quod summam veracitatem, *homicidium*, quod supremum in creaturas dominium rebellem in modum destruit &c. tales actus nunquid Deus aliquando adprobare, aut gratis permittere vnquam potuisset, nisi perfectionum suarum fuisset

ini-

inimicus? igitur ex se, siue ab intrinseco, id est, ex ipsa natura, & ante omnem Dei voluntatem sunt mali, atque inepti, vt per eosdem homo tendat in Deum, tanquam finem suum vltimum; proindeque neque voluntas, aut decretum diuinum sufficiens est iuris naturae principium, quod erat demonstrandum.

IX. Aliud eorum principium est, qui illud ex conuenientia actuum humanorum cum Dei sanctitate * repetendum esse censent; sed plane iisdem, quibus praecedens, vitiis laborat, vnde nec primum, nec vniuersale potest adpellari, imo nec naturae nostrae satis conueniens; Deus enim

* Parum ab hac sententia differt illa, qua aliqui apud Wernherum Ictum Wittenbergensem in elem. iuris nat. c. V, §. 5. pro principio iuris adsignant *cultum diuinum*, tunc actus nostros iuri naturae congruere, aut aduersari credentes, si per illos Deus rite colitur, aut dehonoratur; subponit quippe, Deum solum esse normam actionum nostrarum, quod falsum esse ostendimus. Sed ex alia quoque ratione repugnat; nam, licet actus, per quem Deus colitur, sit bonus, aut vice versa; non tamen illico sequitur, iure naturae praecipuum esse, aut prohibitum.

enim, quum sit naturae in immensum excellen-
tioris, quam homo, eius sanctitas iuxta Cl. Fi-
netti (b) *non potest esse norma actionum, ad
humanam naturam pertinentium.* Adde ex eo-
dem, *non pauca hominibus incumbere officia,
quae non videtur sanctitas diuina exemplar ullum
suppeditare posse, ut sunt gratitudo, reuerentia
erga superiores, restitutio crediti, redditio debi-
ti &c. quorum materia, vel occasio in praecellen-
tissimam, summeque perfectam naturam cadere
non potest.*

§. II.

De Principio iuris naturae,
ex socialitate humana de-
riiuato,

I.

Haec de principio *socialitatis humanae* sen-
tentia primitus ab Hugone Grotio propu-
gnata, postmodum a Puffendorffio exculsa prima-
quidem fronte sua plurimis visa est celeberrima.

ut

(b) Princ. iuris nat. & gent. L. VII, c. 2.

vt nec pauciores adepta sit adfclas, ac defen-
fores; penitius vero inspecta ornatiffimum fig-
mentum effe adparet, atque hypothefis, cui ne-
mo, nifi qui eam minus penfauerit, adienfum
proebendi facile animum habebit.

II. Speciofum ifthoc fystema in compendio
ita fe habet: homo animal, fui conferuandi ftu-
diofiffimum, per fe tamen egenum, & inops,
aliorum fui fimilium adiumento ad tranquillum
vitae ftatum promoueri debuit: quum autem &
ii ipfi, qui aliorum neceffitates adiuuant, iftorum
reciprocis auxiliis indigeant, inde mutuus non
animorum tantum, fed & actionum externarum
nexus, quem *focietatem* vocamus, exordium du-
xit. Iam vero, *vt homines fimul*, inquit Iam-
blicus, (a) *& tamen fine lege viuant, fieri non
potest; eo enim pacto maius ipfi damnium inferre-
tur, quam fi quisque fingulatim vitam inftitue-
ret.* Ea igitur ipfa natura, quae homines in fo-
cietatem compulit, etiam legem, vt vita focialis
absque naeuis effet, riteque conferuetur, confi-
tuerit, neceffe eft. Atque huiusmodi quidem
focietatis leges, quae docent, quomodo quis fe fe
ge-

(a) Protrept. c. 20.

gerere debeat, ut commodum membrum societatis subsistat, iuxta Puffendorfium (b) vocantur *leges naturales*. Ex quibus sequens deducendum est iuris naturalis principium, *omnia, quae ad istam socialitatem necessario faciunt, iure naturali praecepta, quae eandem turbant, & abrumpunt, vetita esse.*

III. Quantumcunque vero Puffendorfius in exornanda hac sua, probandaque opinione laborauerit, ingentem tamen errorum cumulum congeffit. Primus eiusdem lapsus in eo deprehenditur, quod socialitatem pro primo, & fundamentali naturalium legum principio posuerit, quae tamen alteri longe anteriori principio substernitur, nempe amor sui ipsius, & sese conseruandi studiosissimo conatui, quo impellente homo ex doctrina Puffendorfii societatem praecise iniit; si enim talis amor se ipsum conseruandi haud daretur, neque ipsa societas esset necessaria, neque leges societatis ullae existerent: vnde consequitur, ante legem socialitatis custodiendae praeesistere aliam, sese conseruandi, adeoque illam pro primo iuris fundamento nullatenus esse constituendam.

H

IV. Se-

(b) L. I, de offic. hominis, & ciuis, c, III, §. 8.

IV. Sequitur praeterea, quod, si societatis custodia esset prima lex fundamentalis naturae, homo in statu naturali, atque ante socialem congressum nulla penitus lege fuisset obstrictus, quae est futilissima, atque deterrima doctrina Libertinorum. et si forte Puffendorfius arbitratur, talem statum esse incongruum, ac repugnantem, firmissime eidem adtestari possumus, neque absolutam fuisse necessitatem, quae homines ad socialitatem ineundam coegisset, neque etiam extare praeceptum in eadem constanter perseuerandi; fac enim, vnum tantum in hoc vniuerso hominem, aut plures etiam existere, sed viuendi ratione penitus inter sese disiunctos, ac sibi inuicem ne quidem cognitos; quae quidem hypothesis non adeo absurda est, & exemplis probari potest plurimorum ex veteri testamento hominum, atque primitiuae ecclesiae Anachoretarum: an licuisset talibus viuere exlegibus? certissime quidem, si Puffendorfi opinionem adsentiamus; sed si rei veritatem inspiciamus, negari haud potest, homines ita in sua solitudine a se se remotos ad eadem omnino erga Deum, & erga se ipsos praestanda officia obligari, ad quae tenentur societate fruente: ergo ius naturae

turæ aliunde, quam ex regulis societatis est desumendum, & datur *quoddam*, vt inquit Philosophus, (c) *quod profitentur omnes natura communi iustum, & iniustum, etiamsi nulla societas adinuicem sit, nullaue pactio.*

V. Insuper, si de officiis, erga alios homines exhibendis, loquamur, falsum omnino est, ea ex socialitatis iuribus ex integro fluxisse; præcepta enim, e. g. amandi, & non laedendi proximum, vt optime obseruat Finetti (d) *ante qualemcunque societatem esse concipiuntur*, quum homines sese amare tenerentur ob naturæ similitudinem; alios vero laedere prohibitum foret, non tantum propterea, quia sic societatis tranquillitas perturbaretur, sed præcipue, quia per hoc violaretur ius, quod habet quaelibet persona priuata ad sui conseruationem, nullusque sit, qui naturaliter in alterum possit prætendere dominium.

VI. Accedit, si, quae homini naturaliter agenda, vel omittenda sunt, ex solo socialitatis principio sunt haurienda, nos minimam callere iuris naturæ partem, adeoque nullam percipere posse legem

(c) L. I, Rhetor. c. 13. (d) De Princ. L, VII, c. 3.

gem de dilectione *Dei*, & *propria*, de *religione* naturali, &c. quod tamen summopere, & prae aliis est necessarium, quum homo, antequam de societate ineunda cogitet, aliisue vllum obsequium deferat, Deum, tanquam suum principium, ac finem etiam vltimum, respicere, seseque ipsum, tanquam exemplar, & mensuram, qua diligendus sit proximus, inspicere teneatur; quae enim horum officiorum connexio cum legibus socialibus potest fingi, id solum innuentibus, quomodo homo aduersum alium hominem se debeat gerere? nulla oppido, ne indirecte quidem, vt censuit Puffendorfius; nam lex diligendi Deum, & se ipsum, vt iam prius N. IV. insinuatum est, est distinctum naturae praescriptum, homines, etiam extra societatem versantes, obligans, & longe anterieus omni officio socialitatis; nam, quod ait Puffendorfius, *solan rationem in religione progredi vltierius nescire, quam quousque illa inseruit promouendae tranquillitati, & socialitati huius vitae*, admitti nullo modo potest, quia certi sumus, ipsa natura dictante, Deum colendum esse vel ea tantummodo ratione, quod nos condiderit, variisque, & egregiis dotibus ornauerit.

VII. Quid?

VII. Quid ? quod principia socialitatis humanae ne illam quidem iuris naturae partem factis adaequent, quae de officiis societatis pertrahere videtur ; quae enim ad socialitatis tantummodo bonum tendere videntur, proptereaque iusta existimari queunt, vel maxime interim ipsi iuri naturali repugnare possunt. Vno id solum exemplo (plura inuenies apud Cl. Corbinianum Thomas (e) ob oculos ponam de mendacio, quod quandoque vtile, quin & necessarium esse potest ad salutem corporis, honorem, resque familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, quo societatis bonum comparari posset ; igitur, si quivis legum socialium ductum naturaliter sequi teneretur, quando id bonum familiae, aut civium exigit, mentiri non tantum non esset iniquum, sed honestum quoque, & necessarium ad societatis custodiam ; falsum tamen hoc est, & ex mente omnium reiectum, atque altiori quadam naturae lege vetitum, quae malum, ab intrinseco tale, ne in casu quidem specialissimo permittit : proindeque ius naturae neque ex legibus socialitatis est mensurandum.

(e) In iure nat. theologicæ expenso, dissert. IV. §. 6.

§. III.

De systemate Perfectibilitatis humanae Wolfiano, & Con-

seruationis naturae rationalis

Wernheriano.

I.

Duplex isthoc systema ob magnam suam ad-
finitatem coniungere placuit, eodemque
in §. examinare. Ut autem vtrumque intelliga-
tur, hanc de priori synopsin habeto: Christianus
Wolfius in instit. iuris nat. & gent. illud vniuer-
saliter bonum, ac iure naturali praeceptum esse
defendit, per quod homo *perficitur*; illud econ-
tra malum, ac prohibitum, quod cadit in hominis
imperfectiorem. Quid vero per istam perfectio-
nem, aut imperfectiorem sit intelligendum, ir-
ferius dicendum reseruamus. Interea duae no-
tandae sunt propositiones, quas tanquam vniuer-
salia iuris naturae principia enuntiauit; prima sic
sonat: *committendae sunt actiones, quae ad per-
fectionem hominis, atque status eiusdem tendunt.*
Cui consonat alia: *omittendae sunt eae actiones,*
quae

quae ad imperfectionem ipsius, & status eiusdem tendunt. Ac huiusmodi quidem positiones idem significare volunt Wolfii commentatores, ac significant illae, quae vulgo hisce verbis exprimuntur: fac ea, quae bona sunt: omitte ea, quae mala sunt.

II. Balthasar Wernherus, in academia Wittenbergenfi olim Professor, qui pro fine intrinseco legum naturalium *naturae rationalis conservationem* constituit, duas pariter sequentes positiones vt fundamentales suo systemati substravit, primam quidem adfirmatiuam, quam hisce verbis complexus est: *quidquid ita comparatum est, vt, si ab omnibus hominibus omitteretur, generi humano pereundum esset, illud per legem naturae a Deo praeceptum est*, alteram negatiuam, qua adseruit: *quidquid ita comparatum est, vt si ab omnibus hominibus fieret, generi humano pereundum esset, illud naturaliter a Deo prohibitum est. Clarissimum autem hoc principium, subiungit apud cl. P. Corbinianum Thomas, (a) ac certissimum esse puto, & ex humanae naturae vel leui consideratione resultare, eiusque cognitionem in*

(a) Ibidem. §. 7.

omnes sanæ mentis, etiam de vulgo, cadere, neque ad deducenda inde hominis officia magno acumine opus esse; quippe eadem facilitate particularia quævis, & specialia præcepta ex eo fluere, quæ generalia. Neque hæc deductio per longas ambages, & consequutionum seriem procedit: nuda subsumptione in quocunque obueniente casu, & actu mentis, breuiter in se, genusque humanum reflexo, opus est. Sed, quo iure hæc scribere Iurisconsultus celeberrimus potuerit, inferius discutiendum. Nunc ergo de priori Wolfiana hypothese pauca adnotabimus.

III. Cl. Finetti equidem censet, eam ex affe cum Hobbessii, ac Spinosæ principio, solam utilitatem respiciente, conuenire, quam utilitatem Wolfius honestiori tantum perfectionis vocabulo expressit; huius siquidem perfectionis nomine nihil aliud intellexit, quam bona animæ, corporis, & fortunæ, & de his ita loquitur: *sunt vero bona animi, quæ animum, bona corporis, quæ corpus, bona denique fortunæ, quæ statum nostrum externum perficiunt. Quilibet itaque operam dare debet, ut ea consequatur animi, corporis, & fortunæ bona, quæ in potestate ipsius sunt.*

sunt. (b) Quibus profecto verbis nihil aliud, quam solam vtilitatem, & proprium commodum intendisse videtur, non solum quoad bona corporis, ac fortunae, sed etiam quoad ipsa bona animi, quae quidem iuxta Wolfium sunt virtutes, attamen naturales, & ad statum nostrum externum perficiendum idoneae. *Scilicet, si Wolfii principium euoluatur, ait Finetti, (c) & cum idea, quam ipse exhibet, humanae felicitatis componatur, haec demum Wolfianorum dogmatum summa est: curandum cuique esse, vt intellectum suum scientiis, & artibus ornet, ac recte iudicandi habitu: vt voluntatem instruat habitu adpetendi duntaxat vera bona, seu quae molestiam nullam, nullumque detrimentum sint paritura: vt corpus seruet incolume, eiusque robur, imo & pulchritudinem, si fieri possit, adaugeat: vt statum denique suum semper meliorem reddat comparando opes, cumulando diuitias, commoda exstruendo aedificia &c. Haec vero omnia, vt ex triplicis huius perfectionis consideratione, seu fruitione summam, ac permanentem capiat voluptatem, qua felix constituitur. Atqui si hoc sensu*

(b) Iuris nat. §. 170. (c) Princ. L. VII. c. 5. fol. 54. in nota.

su Wolfius principium iuris naturae constituat in memoratis duabus propositionibus, atque in hominis tantum perfectione naturali, & quandoque etiam minus necessaria, pro re certa simul habendum est, eum ab antecedentium Libertinorum vtilitatis propriae principio haud declinasse, iisdemque, quibus ipsi, intolui absurdis, atque contradictionibus.

IV. Praeterea, quamvis latissimum videatur hoc esse principium, coarctatur tamen ad illa solum officia, quae sibi quisque ipsi exhibere tenetur, nulla prorsus mentione facta de grauissima Deum colendi, proximumque diligendi obligatione, quod quidem Wolfius ea ex ratione inficitur, quia homo ad perfectionem suam tendere minime potest, nisi simul gloriam Dei manifestet, aliorumque, quos proin diligere debet, mutuo auxilio adiutus sit. Sed quam sincere haec dicat, videamus.

V. Primo igitur extra omne dubium est, etiam bruta, quamvis ratione, ac libertate careant, dum bona sibi propria adpetunt, statum suum naturaliter perficere: proinde si tendentia ad perfectionem, hominibus congruam, est simul

ma-

manifestatio gloriae Dei, etiam animalia irrati-
 -nabilia eo modo, quo id ab hominibus fieri so-
 -let, Deum glorificant. An vero quidpiam adeo
 -absurdum cogitari potest, quam bruta Deum glo-
 -rificare, nisi eo tantummodo sensu id adseramus,
 -quod per bruta, eorumque diuersam naturam ma-
 -nifestentur ad extra Dei opera, proprietatesque
 -excellentiſſimae, *sapientia, potentia &c.* quem-
 -admodum ipsa scriptura de rebus quoque ina-
 -nimatis inquit: *Coeli enarrant gloriam Dei; &*
 -*opera manuum eius adnuntiant firmamentum,* (d)
 -hoc est, non ipsos coelos, non ipsum firmamen-
 -tum adsurgere in laudes Dei; sed tantum motu
 -suo ininterrupto, ac magnificentia sua creaturas
 -rationales incitare ad considerandam altitudinem
 -diuinam, eamque magni habendam: ergo & ho-
 -mines, dum sese perficere satagunt, haud aliter
 -glorificarent Deum, quam quod suis operati-
 -bus ostendant, ac manifestent diuinam omni-
 -potentiam, ceterasque perfectiones: atqui vtique
 -non de eo est quaestio, vtrum ex hominum per-
 -fectionibus cognosci possint diuinae perfectiones;
 -sed vtrum, si homo statum suum perficere adla-
 -boret,

(d) Psal. 18. v. 1.

boret, naturaliter etiam ipsi innotescat, quod, & quo modo Deum debeat colere, ac diligere. Id vero minime exinde desumendum esse, adfirmare tuto possumus.

VI. Pari ratione Wolfianum principium neque sese extendit ad dilectionem proximi; etenim si Wolfium attendere lubet, ita ratiocinatur: *nemo hominum solus se, statumque suum perficere potest; sed unusquisque aliorum indiget auxilio, nec nisi coniunctis viribus perfectio ista haberi potest: ergo etiam quiuis hominum ad omnes, & singulos homines diligendos uniuersali praecepto obstringitur.* Maxima sane inest huic argumento falsitas, & contradictio, quod ex eo satis est euidentis, quia homo ad perfectionem suam obtinendam omnium, ac singulorum hominum auxilio nec opus habet, nec eodem quidem frui potest; nam quisque tantum indiget aliquorum auxilio, nempe parentum, tutorum, aliorumque, qui ad status sui naturalis conseruationem, & perfectionem aliquid conducunt: sed quis negare audebit, si ex mutua hominum dependentia, consortio, & auxilio sequatur uniuersale omnes, & singulos homines diligendi praeceptum, singulos etiam homines omnium aliorum

rum hominum auxilio indigere; secus enim ad illos tantum amandos quis obligaretur, quorum operam actu ad sui perfectionem applicat? verius itaque argueret Wolfius, dicendo: homo ad sui perfectionem indiget aliquorum hominum auxilio; ergo per se patens est, eos diligendos tantum esse, non alios, quod quidem Philosophus iste acutissimus minime censet concludendum: sed ipsa principii sui positione certissimum esse, conuincitur.

VII. Qualis autem amor proximi sequatur ex principio tam exotico, perspiciendum similiter est, amor nempe non, qui iure naturali praecipitur, sed qui propriae vtilitati innititur; natura siquidem vult, vt omnes aequaliter adfectu naturali, atque intima erga eosdem propensione amore prosequamur. At homo, qui alium diligit, ea tantum ex ratione, quod sine ipso vivere, & sese perficere nequeat, hunc naturae instinctum haud sequitur; verum amat ex tacita tantum quadam conuentione, si sibi sit vtilis, proinde plus, minusque alios prae aliis etiam diligere potest, quo plus, minusque obsequii ab illis retulerit: imo homo, qui solitariam duceret vitam, nec aliorum indigeret auxilio, ab eius-

modi

modi debito proximum diligendi prorsus immu-
nis redderetur. Sed de his fatis. Plura desi-
deranti adeundus Cl. Finetti, copiose Wolfianum
systema perstringens. (e)

VIII. De altera sententia, iuris naturae prin-
cipium *in conseruatione naturae rationalis* con-
stituente, aduertendum venit, eam iisdem om-
nino vitiis laborare, ac praecedentem Wolfii, &
de hominis natura physica, animalique potius,
quam morali intelligi debere, quod ipse systema-
tis auctor minime reticet, dum inter ea praecepta,
ad quae totum ferme ius naturae reuocari posse
censet, etiam ista collocat: *admitere, ne corpori*
idonea alimenta desint. et alterum: *ne vires*
corporis adtere. Quorum praeceptorum talem
adsignat rationem: *quum laborat adflictum cor-*
pus, animus functiones suas minus obire potest.
Quod si fingas ab omnibus hominibus fieri, eorum
societatem destrui, necessum foret. Deinde ne-
que quis infirmo, effoetoque corpore multum hu-
mano generi prodest; *quum & pleraeque res cor-*
pore gerantur, & animi alacritas fulturis eius
sustineatur. Praeclare! ergo animus noster eo
ala-

(4) Princ. L. VII. c. 5. & L. I. c. 10.

alacrior euadit, quo plus cibi, potusque corpori conceditur; ille econtra languet, dum istud ieiuniis, vigiliis, omnisque generis castigationibus extenuatur, quod quantum experientiae repugnet, nemo non nouit, edoctus, nimiam alimenterum copiam nedum animi vigorem hebetare, nosque ad functiones nostras ineptos efficere; sed ipsas etiam corporis vires absumere, morborum diuersa genera causare, atque ipsum interitum nostrum adcelerare.

IX. Iactantia porro etiam singularis notari meretur, qua audacter dicitur, principium hoc esse clarissimum non minus, ac vulgo notum, quam etiam certissimum, vt absque vilo negotio hominis officia, etiam particularia quaeque, inde deduci queant. Pespexerit hoc fortasse solus Wernherus; sapientum autem nullus erit, credo, qui se inde doctiorem euasisse adfirmet; primo enim falsum omnino est, integrum naturae ius in sola creaturae rationalis (hoc est, hominum, de quibus vtique loquitur Wernherus) conseruatione consistere, quod sane alium sensum haud admittere videtur, quam istum: *homines iure naturae sunt obstricti, vt genus suum continuo propagare, ac conseruare studeant.* At vero

in eo principio nihil de actionibus hominum continetur ; quinimo genus humanum tam propagari, quam conseruari posset, quamuis omnes e. g. essent *Atbei, fures, adulteri* &c. Dein, quis sibi persuasum habeat, ex principio tam vniuersali omnia, etiam particularia officia erui facillime posse, quae sunt tam diuersa, nec omnibus hominibus, nec omni tempore communia ? illud demum etiam negari nequit, in ambabus Wernheri propositionibus insignem contineri falsitatem ; nam, quod iure naturae a Deo praeceptum est, aut prohibitum, eoquod ab intrinseco vel bonum sit, vel malum, non solum ab omnibus haud decet omitti, aut fieri, sed neque a quodam in particulari ; igitur si illud esset iure naturae praeceptum, quod ita est comparatum, vt, si ab omnibus ommitteretur, humano generi esset pereundum, neque ab vilo in indiuiduo esset omittendum : & si illud etiam esset iure naturae interdictum, quod ita comparatum est, vt, si ab omnibus fieret hominibus, humano generi esset pereundum, pariter nulli quoque liceret facere ; id vero, quum nequaquam existimaue- rit Wernherus, consequens est, ambas propo- sitiones falsas esse, & heinc perperam pro prin- cipio iuris naturae statui.

§. IV.

§. IV.

De iuris naturae principio,
a Christiano Thomasio
proposito.

I.

Christianus Thomasio in fundamentis iuris naturae, & gentium (a) vniuersale omnium actionum, primumque iuris naturalis principium in eo reposuit, per quod vita humana diuturna, & felix efficitur, vt proin ea tantum sint facienda, *quae vitam hominum reddunt & maxime diuturnam, & felicissimam: ea vero vitanda, quae vitam reddunt infelicem, & mortem accelerant;* quae autem sit vita felix, quae-
renti respondet, eam esse, *quae simul maximam laudem meretur, & suauissime transigitur, & omnium rerum sufficientia praedita est.* Inde vero ad virtutem enitendum esse docet, vt vita sit felix; quippe, vt ait, *nec quiete viuere quis posset, nec laudabiliter, nec suauiter, nec suffi-*

I

cien-

(a) L. I, c. 6.

cienter, nisi quis uiuat boneste, decore, & iuste. Qua demum intentione haec tria sint coniungenda, ita exponit : *quid iuaret vita honesta sopire ebullientes animi adfectus, si non vita decora alii moueantur, ut subueniant quotidianae indigentiae, si non vita iusta impediuntur, ne pacem tuam turbent? quid iuaret, actionibus decoris aliorum adiumenta procurare, si froena laxando cupiditatibus te indignum redderes aliorum auxilio? si actionibus iniustis eos simul prouoces ad nocendum? denique quid iuaret, actionibus iustis neminem irritare ad inimicitiam, si non actionibus decoris eorum excitares animum beneuolum, si actionibus inhoneſtis perpetuo hostem intra te sentires?* igitur nullus quidem in iure naturae progressus fieri potest iuxta Thomasium absque *honesti, decori, & iusti* cognitione, ac consequitione; horum tamen nulla esset ratio habenda, nisi exinde laudem promereamur, vitam suauissime transigamus, & omnium rerum sufficientia obpleamur.

II. Nihil fane discriminis esse videtur inter haec Thomasio dogmata, ac ius naturae, ab Epicuro defensatum; etenim quod is summum hominis bonum in voluptate, vitaeque iucunda collocarit,

carit, ille vero alterius nominis substitutione vitam suauem, aerumnis, ac miseris expertem, laude, & rerum sufficientia plenam adpellarit, nihil, vt adparet, similius dici potuisset. Vterque pariter easdem virtuti aras erexerunt, Epicurus quidem, eam necessariam esse contendens, si inde voluptas aliqua, aut vtilitas percipiatur; Thomasius autem, alio ex motiuo eam haud admittens, quam vt aliorum auxilio fruamur, atque in vita dulciter protrahenda promoueamur.

III. Praeterea, sicut principium Thomasii ad praesentem solummodo vitam, & actus nostros externos respicit, neglectis omnino officiis erga Deum, & proximum, ita aequae bonis, ac improbis inferuit, quorum quibus actionibus suis, siue bonae fuerint, siue malae, felicitatem suam, ac vitae diurnitatem quaerere satagit. Imo eo semel admissio, inquit Finetti, (b) *arcentur, deterrenturque homines a praecipuis naturae officiis, summeque reipublicae necessariis, quum plerumque summum laborem coniunctum habeant, & aliqua exerceri non possint absque vitae discrimine; anne enim quis vnquam, dum id patriae*

(b) Princ. L. VII, c. 4.

necessitas postulat, strenue dimicando vitam suam periculo, ac certae morti obiiciat, qui apud semet statuerit, sibi cuncta, aut ea sola praestanda, quae vitam suam faciunt maxime diuturnam, & felicissimam, eaque idcirco vitanda, quae mortem accelerant? quae, aliaque plura dum ex Thomasia sententia sequantur absurda, audiri amplius haud dignus est.

SECTIO QUARTA.

DE

GENUINO IURIS NATURAE PRINCIPIO ET PROPRIETATIBUS LEGIS NATURALIS.

§. I.

Primum iuris naturae principium in ordine naturali habetur.

I.

Praefens quaestio uti inter eas, quae in Doctorum disputationibus versantur, est dignissima, ita, ut rite pertractetur, haud paucas, nec leuiore obicit difficultates remouendas,

das, quae quantum humana contorserint ingenia, & in quam varias opiniones sapientum distraxerint animos, dici vix potest. Nolo equidem ullam amplius in particulari hypothesin examinare, illo tantum, quod prae ceteris verius videtur, principio assignato. Ut tamen id rectius fiat, recolendam praepremis esse existimo illam legis naturalis definitionem, ab Augustino traditam, atque primae sectionis §. I. N. X. huius dissertationis insertam, qua sapientissimus ecclesiae Doctor legem illam describit, quod sit *voluntas Dei, ordinem naturalem servari iubens, perturbari vetans*. Haec quippe sententia recepta, non erit adeo difficile, genuinum eruere principium, quod sit omnis iustitiae fons, & origo, undeque omnia pariter hominum officia in particulari determinantur.

II. Adfirmandum itaque est, omnis moralitatis principium primum, & adaequatum constitui debere in *ordine naturali*, siue, quod perinde est, tunc actionem humanam naturaliter bonam esse, si ordini naturali respondeat; malam vero, si a tali ordine deflectat.

III. Ordinem naturalem a Deo, & lege ipsius aeterna praescriptum esse, dubitari nequit, quum

is sit omnis boni consequendi medium vnicūm; & efficacissimum; etenim Deus, qui omnia sapientissimo consilio, summa potentia, & bonitate condidit, optimum quoque singulis entibus finem praefixit, ad quem vt pertingant, fieri nequit, nisi singula pariter naturis suis competentem, & ab infinita sapientia praeuisum, ac constitutum ordinem obseruent; vndenam enim tanta rerum omnium in hoc vniuerso concordia, harmonia, ac perennitas deriuanda venit, quam ex summo ordine? aut vnde ex aduerso confusionem oriri existimes, quam ex ordinis neglectu? igitur, quemadmodum in hoc vniuerso, & natura rerum physica finis intentus obtineri nequit, nec vlla creatura bona dici potest, nisi ex ordine; ita quoque in genere morum nihil boni reperire datur, nisi bonus, & naturalis ordo obseruetur.

IV. Quum igitur, quod mores hominum con-
cernit, vt illos bonos, malosue esse sciamus, id
vnice ex ordinis obseruantia, aut neglectu sit di-
mensurandum, sequitur, ordinem esse illud prin-
cipium, ad quod omnes actus nostros debemus
conformare. Et quanquam saepenumero dixi-
mus, dari bonum, & malum ab intrinseco, adeo-
que virtutem, & vitium ante omnem legem,
quid-

quidpiam praecipientem; aut prohibentem; bonum tamen ipsum haud esset, nisi ex ordinis custodia, nec malum, nisi ordine deserto: heinc ordo est illa regula, norma, ac principium, ex quo actibus humanis sua honestas, & iustitia comparatur.

V. Si insuper ad ea nos reflectamus, quae lege naturali siue praecipuntur, siue prohibentur, haud aliud praeceptum, aut prohibitum esse intelligimus, quam illud, quo bonus, imo optimus creaturae rationalis, & hominum potissimum, de quibus sermo est, ordo conseruetur; praecipitur quippe illud omne, quod ex se bonum, & ad rationabiliter viuendum est necessarium; illud econtra prohibetur, quod ab intrinseco malum est, eamque viuendi rationem impedit, ac pessumdat. At vero neque bonum cogitare possumus, quod ordine careat, neque homo rationi suae conuenienter viuere poterit, nisi rectum, proportionatumque ad singula obiecta ordinem teneat: igitur malum quoque oriri necesse est, vbi ordo deest, ac proinde omnis honesti, ac inhonesti ratio ex ordinis siue custodia, siue contemptu est deducenda.

VI. Illud fortassis contra haecenus adserta inferri posset, Deum aut non curare, si ordo naturalis negligatur, aut eum homini esse ignotum penitus. Sed primum repugnat supremi Numinis perfectionibus, secundum quas hominem rationalem creavit, & ad finem optimum direxit, ad quem propterea ut adnitamur, etiam vult, ut proinde stricte prohibere censendus sit, ne ordinem, sapientissime constitutum, transgrediamur, aut ab illo recedere audeamus. Alterum aequè officit perfectionibus, & proprietatibus essentialibus hominum, quales sunt intellectus, & voluntas; intellectu siquidem & verum, & bonum cognoscimus, adeoque nec ordo naturalis quemquam latere potest: voluntate vero ad illud bonum adsequendum ferimur. Certissimum enim vero est, nos neque indigere talibus potentiis, nisi ad bonum cognoscendum, atque ad illud solum amandum nobis essent concessae, quum, si fecus, absque vilo praemisso intellectus ratiocinio voluntas in quodcunque obiectum coeco modo ferri posset.

VII. Deus itaque, qui omnes res sapientia sua ordinavit, etiam homini suum constituit ordinem, eumque triplicem potissimum, ex quo,

ve-

veluti omnis honestatis principio, omne officiorum genus deriuatur. Triplex ille ordo se habet *erga Deum, erga se ipsum, & erga proximum*, quorum primus non abs re vocari meretur ordo *inferioris ad superiorem*: alter *sui ad se ipsum*, quum & homo sibi ipsi de bono vndequaue prospicere teneatur: tertius demum *aequalis ad aequales*, seu alios homines, eiusdem naturae confortes.

VIII. Si vero iam Deum consideramus, eum cognoscimus esse Ens summum, perfectissimum, summe bonum, a quo omnia pariter bona habemus, atque plurima alia sperare possumus. Exinde autem oriuntur in nobis ideae *submissionis, fidelitatis, & cultus diuini*, quae denuo omnia singulares sibi virtutes connexas continent; *submitio* siquidem a nobis repositit reuerentiam, & omne obsequi, & honoris genus, Deo deferendum, vetat insuper eius sanctissimum nomen, & perfectiones blasphemare, aut in vanum adsumere, *fidelitas* spem generat, gratitudinem exigit, ac honores diuinos, ipsi soli exhibendos praecipit, *cultus* demum religionem, & quidquid ad eam pertinet, mandat: quidquid econtra illam vitiosam reddit, inhibet.

IX. VI-

IX. Ulterius homo se ipsum intuendo generice aduertit, bonum sibi esse consciscendum, & malum fugiendum. Quoniam vero diuersis constat partibus, variisque instructus est facultatibus, quarum aliae sunt aliis praestantiores, inde etiam his potiores partes deferendas colligit, quam illis, adeoque & animam, cui corpus subest, maiori in pretio habendam esse. Exinde autem quod bona pariter animae nobiliora esse bonis corporeis sequatur, manifesto eruitur, amorem boni sensibilis in omnibus circumstantiis debere esse rationi conformem, ex quo plura itidem officia, ad virtutem *temperantiae* pertinentia, determinari queunt; haec siquidem inferiores animi adfectus, & concupiscentias sensibiles moderari debet, ne illis ex fine malo utamur, sicque nobis non bonum, sed mala plurima congeramus, quae tum rationalem nostram animam dedecent, tum ipsum etiam corpus fatigant, vires, & sanitatem auferunt. Fugiendum proinde docet vitium ebrietatis, omniumque sensibilibus delectationum, nisi in quantum inseruiunt propagationi humani generis.

X. Quum demum homo sibi solus haud sufficiat, sed pro sui conseruatione, & perfectione
 alio-

aliorum quoque indigeat auxilio, atque ipsa natura ad societatem destinatus sit, *iustitiam* feruandam esse, & *charitatem* erga proximum exhibendam addiscit; hoc namque ordo aequalitatis exigit, & naturae similitudo; vnde varia virtutum genera enascuntur, mutui obsequii, amicitiae, compassionis, & beneuolentiae &c. *Ordo igitur, concludo cum P. Iord. Simon, (a) quem praescribit lex aeterna, & naturalis, est amor Dei, proximi, & mei ipsius, & si hic amor ordinatus est, omnes huius amoris actiones bonae, & virtuosae sunt: si autem ordo amoris turbatus, actiones ex eo fluentes malae, & vitiosae sunt.* Ordo igitur etiam est omnis iustitiae fons, & origo, ac proinde primum nostrarum actionum principium.

§. II.

Lex naturalis aeterna est, & a Consilio distinguenda.

I.

Legem naturalem aeternam esse, non solum docuit Augustinus, eiusque insignis discipulus S. Thomas Angelicus, sed ipse etiam eloquentif-

(a) C. XI. cit. de iure nat. sect. IV. §. 3.

tiffimus Cicero id hac graui oratione complexus est: *banc video sapientissimorum sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed aeternum quiddam, quod vniuersum mundum regeret, imperandi, prohibendique sapientia.* (a) Thomafius vero (b) hanc legem aeternam ad scholasticorum commenta amandat, & cum gentilium doctrina de *materia prima*, Deo coaeterna, vel de *fato* conuenire confidenter adferit, quae quidem audacter scribendo nihil aut ineptius, aut iniquius, ac impudentius dicere potuiffet.

II. Scire etenim prae reliquis debuiffet, Deo nihil conuenire in tempore, sed omnia in aeternitate esse praesentia: fatis praeterea etiam constat, hanc legem dici aeternam non ex parte rerum agendarum, sed ipsius Dei, cuncta ab aeterno disponentis, ac ordinantis: igitur, quum lex isthaec aeterna iuxta Augustinum ab ipsa diuina voluntate, rectum ordinem praescribente, haud distinguatur, vti voluntatem in Deo, ita legem pariter aeternam dici oportet; frustra quippe Thomafius existimat, voluntatem illam aeternam,

&

(a) L. II, de leg. (b) L. I, iuris diuin. c. 1.

& decretum, quo Deus ab aeterno naturae ordinem constituit, legem dici haud posse, quamdiu nullos haberet subditos, quos ad sui obseruantiam obligaret; nam, vt actualiter lex obliget, de ipsius quidem essentia nequaquam est, sed tantum, vt ex parte Legislatoris vim habeat obligandi, pro eo videlicet tempore, quo subditi existerent. Ita lex e. g. *non furandi* &c. a tota aeternitate vim obligandi habuit, quamuis nulli existerint homines, qui ea obligarentur. Res declaratur exemplo Principis, legem pro conciliandis primum subditis conscribentis, quem veram tulisse legem, nemonon dixerit, quamuis nullum actu obliget, sed tunc primum obligare incipiat, quando veri adsunt subditi.

III. Vt autem maxima inscitia legem Dei aeternam negauit Thomafius, ita non minus impie se gessit, hac scholasticos nostros iniuria adficiendo, ac si analogum quidpiam cum doctrina gentilium tradidissent; quis enim vnquam eorum adeo desipuit, vt *legem aeternam* extra Deum, & ab ipso independentem existimaret, quemadmodum Stoici, praeter Deum materiam quamdam aeternam, & inproductam admitterebant? aut quis vnquam somniauit, hanc legem in-

inani *fato* adfimulare? quod equidem ex gentiliū opinione supra Iouem constituebatur, eumque ad id tantum efficiendum compellebat, quod *fato* erat determinatum: ita sane de scholasticis sensisse censendus est Thomafius; sed perperam; eorum namque nullus vnquam aut legem a Deo diuerfam, aut ipfo superiorem esse credidit, sed constans est doctrina, esse ipsam summam diuinam rationem, ac voluntatem Dei, qua humanum genus, omnemque creaturam rationalem regere ab aeterno decreuit,

IV. Quod si subinferat grandis Philosophus, Deum vere ex mente Theologorum *fato* quodam regi, quum aliud efficere haud possit, nisi quod lege aeterna est praefixum, ac constitutum, respondebimus, Deum quidem ea efficere, quae sua lege aeterna sunt decreta; sed veluti *fato* nequaquam obligari, tum quia a libera sua voluntate pendebat, mundum, ac, quae in eo sunt, condere, vel non condere, tum etiam, quia lex aeterna a sua suprema, ac sapientissima ratione haud discrepat, contra quam agere, aut quidpiam, quod suae menti, & sapientiae esset aduersum, decernere nullatenus potuit. Ea igitur tantum praecipere erat opus, quae iuri naturae

rae

rae erant consentanea ; alias malum aequae, ac bonum sequendum proponi quivisset : id tamen non fati cuiusdam necessitantis, sed bonitatis, ac sapientiae infinitae character est, ac indicium.

V. Supinus aliorum, quin & ipsius Thomasiai error est, ius naturae non legibus proprie dictis accenseri debere, sed consiliorum loco habendum esse, quod si verum esset, nulla iam amplius hominibus incumberet obligatio vitam honestam in statu naturae ducendi, quum quivis perspiciat, liberum cuius esse, nam consilia sequi, eaque adimplere velit, nec ne : eo porro dum devenitur, nec vllum vitiis repagulum obponi potest, nec vlla erit virtutis aestimatio ; commune enim mortalium malum est, vt, ni leges obessent, semper in deterius ruerent.

VI. His vero minime mouentur egregii iuris naturae restauratores, qui ex Thomasiai turbido fonte biberunt. Primo dicunt : ne concipi quidem potest, qui Deus naturae auctor legem nobis imponere quiverit ; lex namque vera vt fit, a Principe lata esse debet, ac Domino legitimo ; at ratio, sibi relicta, Deum, ac Creatorem nostrum, tantum abest, vt *Dominum, ac Legislato-*

latorem agnoscat, ut eum potius veluti Patrem, omniaque praecepta moralia ut *consilia*, *monitaque paterna* consideret. Praeclare fane nos instruunt hi Philosophi: ergo Pater filiorum suorum dominus haud dici, nec iussa Patris pro veris imperiis haberi merentur? id quidem nemo sanae mentis imaginari sibi poterit, praesertim, quum consilia dare cuiusvis sit sapientis: Parentibus autem iubendi auctoritas, imo & transgressores filios poenis plectendi potestas communi omnium hominum sensu tribuatur.

VII. Reponunt equidem, qui speciosum suum de iure naturae systema nobis explicant, patris iussa filiorum tantum utilitatem semper, aut plerumque respicere, ideoque haud legis, sed moniti, ac consilii nomen participare; at eo ipso parendi obligatio non tollitur, sed augetur; quiuis enim Legislator, qui omnimoda auctoritate pollet, legibus, a se propositis, subditorum suorum commodum, utilitatemque respicit, ac propterea, ut prompte iisdem obediatur, simul praecipit.

VIII. Insurgunt denuo hi Libertini, neque poenam aliquam legibus naturalibus adiunctam esse. Quod quanta argutia praebent, ne satis quidem

dem admirari quis potest. Omnis poena, in-
 quiunt, debet esse visibilis : poena autem om-
 nis est naturalis, malaque, quae Deus ordinavit,
 iuris naturae transgressoribus, occulte veniunt.
 Verum quid sibi velint discursu hoc obscurissimo,
 non nisi Oedipus diuinat. Quaerere ex aduer-
 sariis heic oportet, num poena naturalis non sit
 vera poena, & quidem legibus naturalibus, qua-
 rum transgressioni inferitur, satis congrua ? illa
 porro poena, quamvis sit inuisibilis, & occulta,
 vt volunt, nonne tamen vel maxime sentitur in
 cordibus sceleratorum, quorum animi non tan-
 tum de commisso crimine, sed & de futuro vi-
 tae statu vel maxime cruciantur ? sed iam denuo
 interrogandum est, num talis poena a Deo sit, nec
 ne ? si primum : tunc fabulantur, quicumque nul-
 lam naturalibus legibus adiunctam esse poenam,
 persuadere nos volunt ; si alterum dicant : tunc
 Deum impotentem faciunt, eidemque minus iu-
 ris adtribuunt, quam humano cuius Legislatori,
 qui praeter leges ferendi legitimam auctoritatem
 potestate quoque gaudet inobedientes puniendi,
 atque hoc ipso hi Philosophi gentilibus sunt mul-
 tum deteriores, qui Deos suos humanorum sce-
 lerum ultores esse, ac viudices non dubitarunt,

IX. Vnum adhuc desiderari contendunt, quominus pro veris legibus haberi queat ius naturae, nempe illius publicationem; *Philosophus enim*, vt ipsi aiunt: *ignorat publicationem iuris naturalis*. Siccine? ergo Philosophus neque pro consiliis ius istud reputabit, quum non solum leges, sed & consilia publicari oporteat, vt sciantur. Plura addenda non sunt ad errorem hunc conuincendum, quem alibi satis exagitauius.

§. III.

Lex naturae vniuersim omnes obligat.

I.

Inter Legis naturae proprietates essentialia praecipuum, ac fere principem sibi locum vendicat obligatio, quae illius veluti vinculum est, creaturam rationalem ad legis obseruantiam ita stringens, vt, quotiescunque fiat transgressio, etiam culpae reatus interueniat, & naturae Conditoris indignatio incurratur; ius siquidem naturae ne legis nomine dignum foret, nisi strictam

Itam pariter obligationem coniunctam haberet. rei huius veritas non legum tantum humanarum constitutione patescit, quae, quum conscientias nostras ligent, argumento sunt euentissimo, multo magis obediendum esse legibus Creatoris, sed ex ipso etiam animi pauore, quo concutuntur, qui se iuris naturae, legumque aeternarum reos esse agnoscunt.

II. Non tamen defuere, qui sacratissimum hoc iuris naturae vinculum aut penitus dirumpere, aut illo saltem non tam arctè nos constrictos esse docuerunt. Eminere inter eos videtur Hobbesius, cuius perniciosissima sententia est, naturae leges quidem semper obligare in conscientia, id est: quoad animi dispositionem eas seruandi, quotiescunque earum obseruantia vtilitatem conferat; non semper autem quoad ipsum actum externum, eo praesertim in statu, in quo a pluribus non obseruantur; quum sic obseruantes non obseruantibus cederent in proedam.

III. Paradoxum hoc commentum omnino explodendum est; primo etenim obligatio, quae ex lege naturali ortum trahit, non magis ad animi dispositionem pertinet, quam ad ipsum actum.

externum ; imo ad hunc plerumque magis, quam ad illam, praesertim si de officiis sermo est, quae erga alios iure naturae sunt praescripta. Deinde quum legis obseruantia nequaquam ab vtilitate nostra dependeat, sed ideo a supremo Legislatore exigatur, vt rectus ordo teneatur, eadem nos obligandi voluntas semper in ipso perseuerare censenda est tum quoad internum, tum etiam quoad actum externum, nec ea vllatenus immutatur, quamuis a nonnullis, quin & a pluribus lex ipsa violetur, neque timere queunt legis obseruatores, ne in proedam cedant illam non obseruantibus, quod stulte iactauit Hobbesius, quia sic potius aliorum beneuolentiam promerentur, aut si etiam iniuste vim patiantur, iure defensionis vti possunt, ac debent.

IV. Heic addendum venit, in hypothesi tam falsa ipsum ius naturae ex integro eneruari, ac e medio tolli ; cessante namque obligatione, ipsam quoque legem perire necessum est : igitur, si ex eo, quod a paucis, ac forte etiam a pluribus naturae lex haud seruetur, eam seruandi obligatio intereat, nullam pariter eam legem esse dicendum erit. Hoc autem stabilito, de plerisque etiam legibus ciuilibus actum erit, quum & eas

cas a plurimis contemni, ac impune violari, certum fit, illaeque proin non minus, quam ipsa praecepta naturalia vim obligandi deperderent. Quod si vero, inquit Cl. Finetti, (a) *nihilominus obligandi vigor in legibus civilibus perseverat, quanto magis idem dicendum est, atque censendum de legibus naturalibus, quae legum civilium fundamentum sunt, & munimen.*

V. Minus recta, & aequè peruerfa aliorum opinio est, obligationem naturae leges exsequendi vnice deducendam esse ex metu mali, quo efficitur, vt homo desideria sua moderetur, frenet, reprimatque, eoque veluti compede detineatur, impediaturque a mali prosecutione. Ita enim docet Ioannes Iacobus Schmaufius, iuris Professor Goettinganus, (b) nullam omnino aliam obligationem legibus naturae vindicans, nisi metus alicuius mali sese in animum hominis infinuet, illumque tangat, vt voluntas, ipsum sentiens, ab ipso moueri se sinat,

VI. Praesens systema, quod recens non adeo est, sed, vt in praecedentibus vidimus, ip-

K 3

fis

(a) Princ. L. X. c. 5. (b) Libro, cui titulus: *neues Systema des Rechts der Natur.*

sis etiam gentilibus Libertinis commune fuit, absurda plurima, & confectaria abominanda continet. 1mo. Juris naturae existentiam euertit; si enim nullus esset metus, neque obligatio aliqua subponitur: obligatione vero sublata neque licitum datur, neque illicitum. 2do. Mali metus actum quidem externum impedire potest; minime vero ipsum animum ab iniusti cupidine coercere. 3tio. Ex tali sententia homo a brutis haud differret, quibus proprium est, ut ex solo poenae metu actus quosdam ponant, aut omittant. 4to. Neque metus sufficiens est medium coercendi hominem, ut a malo declinet; nam homo ex metu poenae malum fugeret, quod ea vel a Principe, ac Magistratu esset inferenda, vel ab ipso Deo post hanc vitam irroganda; primum absque difficultate deuitabit impius, qui sua calliditate, dum scelus peragit, impune latebit Principem; nec vero alterum iuris naturae violatorem multum cruciabit; siquidem nullo intrinsecae aequitatis sensu est proeditus, ac, sicuti in hac vita feliciter se dies suos transigere posse aduertit, ita nec de futuro statu erit sollicitus.

VII. Intrinsicam pariter legibus naturalibus obligationem sustulere, qui primum eiusdem fundamentum in ea, quam speramus, felicitate constituere haud dubitarunt; eo namque posito, si nihil felicitatis ex legum naturalium obseruantia nobis sperandum foret, neque obligatio vlla daretur his legibus parendi, proindeque nec discrimen admittendum esset inter actiones iustas, ac iniustas, sed omnes indiscriminatim essent indifferentes: at potius contrarium constat, nempe nos Deo cultum, & obsequium tanquam naturae Conditori debere, quamuis ne minimam quidem exinde felicitatem sperare deberemus, aut supplicium timere: igitur vnicum nos obligandi fundamentum perperam in sperata felicitate collocatur, quae potius virtutis exercitae, & iuris naturae fideliter obseruati est merces, subponens meritum, ac obligationem. Dubitas? en! filius obedire tenetur patri, quamuis nec haereditatem, nec aliud sperare queat proemium: quanto igitur magis Deo, legem naturalem ferenti, obedientia erit deferenda ob plurima, quae in nos congeffit, beneficia, quamuis nos beatos post hanc vitam facere minime intenderet? igitur principium nos obligandi longe aliud esse debet,

idque in ipsa lege fundatum, ab eaque prorsus inseparabile, quod actiones ab intrinseco bonas praecipiat, malas vero, & intrinsecam turpitudinem habentes prohibeat; quippe, vbi verum adest ius, ac lex, ibi strictam quoque, verissimamque obligationem adesse censendum est.

VIII. Hoc demum de obligationis istiusmodi vinculo tanquam pro re exploratissima habendum est, quod sit vniuersale, subditos aequae, ac summos Imperantes ad legis naturae custodiam adigens, quod quidem Pseudopoliticorum quidam inficias ire cogitarunt; sed immerito, ac conatu admodum frustraneo; nam ad honesti normam quilibet mortallum sese adcommo-
 datur, sicuti ad turpe, ac inhonestum fugiendum nemo eximitur: vnde Reges, ac Imperantes, quamuis ceteris hominibus, ac iis praecipue, quibus dominantur, sint multum sublimiores, quoad legis tamen aeternae impletionem a ceteris hominibus ob naturae similitudinem haud differunt, sed aequae, vt alii, diuinae subiacent voluntati, ac imperio. Huc spectare videtur illud Poetae:

Regum timendorum in proprios greges,
 Reges in ipsos imperium est Dei.

Haec-

Haecque sola ferme inter leges naturales, aliasque positivas est differentia, quod vniuersalitas prioribus sit adeo propria, vt nulli alteri, praesertim humanae legi, possit conuenire.

§. IV.

Lex naturae est immutabilis.

I.

Tanta est positionis huius certitudo, ac euidencia, vt ea nec gentilibus fuerit incomperta; ait namque Philosophorum Princeps: (a) *quidquid est ex natura, immobile, seu immutabile est, & nullibi non eandem vim obtinet, quemadmodum ignis & heic, & apud Persas pariter vrit.* Romanus quoque Orator Cicero in deperdito, quem de republica conscripsit, opere ita fatur: *huic legi, aeternae scilicet, nec abrogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest. — — Sed & omnes gentes, & omni tempore una lex & sempiterna, & immutabilis continebit.*

II. Ra-

(a) L. V. Eth. c. 7.

II. Rationes porro huius immutabilitatis ex ipsa legis naturae notione depromuntur; lex enim isthaec, vt saepius inculcatum est, actus praecipit ab intrinseco honestos, illos vero prohibet, quibus inest naturalis turpitude, quae nequidem ab ipsis separari potest: summe autem repugnet diuinis perfectionibus tale quidpiam admittere, quod intrinsecam coniunctam habet malitiam, aut illud haud praecipere, quod ordini naturali ex asse est consentaneum, naturaeque rationali essentialiter competit; nihilominus tamen, ni lex naturae esset immutabilis, ordo iste funditus euerteretur, & boni essentialis loco malum agere, naturamque rationalem naturali turpitudine dehonestare licitum foret: ipsius proinde legis essentia, ac notio exigit hunc immutabilitatis characterem.

III. Insuper si lex naturalis mutationi esset obnoxia, ideo id fieri oporteret, aut quia non amplius esset ad bonum commune, aut quia tantum ad tempus fuisset lata, quo finito eo ipso etiam eam extingui necesse est, aut quia demum a superiore abrogaretur, aut contraria consuetudine foret praescribenda; nihil plane horum in iure naturae est metuendum; nam lex naturalis non

po-

potest per se ipsam desinere, quia neque ad tempus lata est, sed in perpetuum, & ab aeterno: neque potest vllonon tempore conducere ad bonum commune naturae rationalis, quum praecipiat ea tantum, quae illam ab intrinseco decent, ac perficiunt, & ex aduerso illa prohibeat, quae creaturarum rationalium essentiis, ac perfectionibus obsunt, ac proinde ea tantum praecipiat, ac prohibeat, quae fieri, aut omitti semper conducit ad bonum commune naturae rationalis: nec demum a superiore abrogari valet, aut contraria consuetudine praescribi; Primo, quia superiorem non habet, nisi Deum, a quo non libera electione, sed necessario fuit imposta. Secundo, quia nec consuetudo ab hominibus introducta potest praeualere contra ius diuinum, & naturale: firmissime igitur tenendum est, legem naturalem mutari haud posse.

IV. Quamuis proinde liberum erat Deo hominem creare, vel non creare, facto tamen decreto ipsum condendi, in eius non amplius fuit arbitrio aliam, quam hanc ipsam naturae legem, quae hominis naturae est conuenientissima, ferendi, eamque constanter, & immutabiliter praetendendi; Deus enim, qui in infinita sua ratione,

ac

ac sapientia rerum, omnium essentias fidelis suis archetypis perfecte correspondentes habuit, inter quas natura hominis repraesentabatur ratione praedita, & immutabilis ordinis conseruandi capax, aliam plane legem constituere nequirit, quam qua ordo naturalis promoueretur, seruarieturque, nec illam immutare vnquam potest, nisi ordinem ipsum destruere vellet, quod suae vtique sapientiae esset in praeiudicium. Praeclare in hanc rem scribit S. Thomas (b) dicendum, quod, sicut Apostolus dicit 2. ad Tim. 2. *Deus fidelis permanet, negare se ipsum non potest: negaret autem se ipsum, si ordinem suae iustitiae auferret, quum ipse sit sua iustitia, & ideo in hoc Deus dispensare non potest, vt homini non liceat non ordinate se habere ad Deum, vel non subdi ordini iustitiae eius, etiam in his, secundum quae homines adinuicem ordinantur.*

V. Ex his vero etiam sequitur, legem naturalem, quae omnia ordinatissima esse iubet, neque pati aliquam dispensationem diuinam, quum neque Deus efficere possit, vt illud sit licitum, quod est inordinatum. Apertissime id docet S. P.

Au-

(b) Quaest. 100. Art. 8. ad 2.

Augustinus : (c) *quum haec sit una lex*, inquit, nempe naturalis, *ex qua illae omnes temporales ad homines regendos variantur, num ideo ista variari nullo modo potest? intelligo, omnino non posse. Neque enim vlla vis, vllus casus, vlla rerum labes vnquam effecerit, vt iustum non sit, omnia esse ordinatissima.* Ratio etiam in promptu est; nam Deus nec bonus esset, nec summe iustus, si licitum faceret, quod est inordinatum, & ex natura sua malum.

VI. Ceterum, quae heic obiectant aduersarii, notissima sunt, nec tamen vllius verae, & propriae dispensationis argumenta. Imprimis aiunt, Deum dispensasse in lege naturali, quando Abrahamo praeceptum iniunxit occidendi, ac in holocaustum immolandi filium suum innocentissimum Isaac. At nullius sane in praesenti facto occurrit dispensationis vestigium; quamuis enim hominem occidere, & quidem innocentem, summum nefas foret, iurisque naturae apicibus maxime difforme, si propria id fieret auctoritate, vitam tamen admere, in quem eiusdem potestas a Deo facta est, id minime huic iuri obesse

po-

(c) L. I. de lib. arbit. c. 6.

potest; certum enim est, Dominum Deum longe excelsiorem habere potestatem, quam singulas creaturas: quum igitur sit omnium, ac vitae, necisque Dominus potentissimus, propriam quoque, quam & in innocentem habet, potestatem committere alteri potest, quod est alterius etiam cuiusvis Principis. *Quapropter*, merito cum Augustino dicere debemus, (d) *si in occidendo filio spontaneus motus execrabilis, Deo autem iubente obsecundans famulatus non solum inculpabilis, verum etiam laudabilis inuenitur. Imo vero, etsi contra patris naturalem instinctum sit, in proprium filium cruentas manus extendere, meriti tamen haec actio capax fuisset, & legi naturali adprime consona, quae praecipit, vt legitimi superioris mandato obtemperetur; nam, teste eodem Augustino, intonante praecepto obediendum est, non disputandum. (e)*

VII. Ex tam obuia pariter ratione intelligitur, Israelitas absque omni culpa pretiosos Aegyptiorum thesauros abstulisse, hanc illis Deo potestatem faciente, vt, quum ipsi supremum in eas
res

(d) L. XXII. contra Faustum c. 33.

(e) L. XIV. de ciuit. Dei. c. 32.

res dominium abnegari nequiverit, ipso iubente eosdem sibi vindicarent. Cur autem noluerit Deus, vt petita vasa redderentur, causam adsignat nunquam satis laudandus Augustinus, quoniam *mercedem diuturni laboris, atque operis non iniustam Deus esse voluit.* (f) Atque insuper, vt citato libro contra Faustum scribit, (g) quia Aegyptii erant sacrilegi, & iniqui, auro illo ad Creatoris iniuriam ad cultum idolorum vten-
tes.

VIII. Nimiũ forem, si singula, quae nobis in hac parte obtruduntur, scripturae exempla vellem in examen vocare; vnum, alterumque tamen praetereundum non est. Nam aiunt, dispensasse Deum, vt matrimonium, cuius vinculum naturali lege est indissolubile, dato repudiũ libello dirimeretur: Osee etiam praecepit, vt vaderet, fumeretque sibi vxorem fornicariam. Verum haec, aliaque nullius sunt roboris; dare enim libellum repudiũ non est soluere matrimonium quoad vinculum, sed quoad thorum, quum tales vxores, superstite adhuc marito, ad nouum coniugium transire haud permetterentur; ideo

(f) Quaest. 53. (g) c. 71.

ideo autem concedente Mose dari libellum repudii licebat, vt maiora praepedirentur mala. Oseas deinde Propheta praecepto Domini obediens, quum ipse sit matrimonii institutor, ad fornicariam accessit, sed eam sibi in coniugem copulauit, quod docet S. Pater, (h) *quid enim aduersum clementiae veritatis, quid inimicum fidei christianae, si meretrix relicta fornicatione in castum connubium commutatur?* Angelicus etiam adiungit: (i) Osee accedens ad vxorem fornicariam, vel mulierem adulteram non est moechatus, nec fornicatus, quia accessit ad eam, quae sua erat secundum mandatum diuinum.

(h) L. XXII, contra Faustum, c. 80.

(i) 2. 2. q. 100. art. 8. ad 3.

SECTIO QUINTA.

DE

SANCTIONE LEGIS NATURALIS.

§. I.

De sanctione Legis naturae pro vita praesenti.

I.

In §. VI. sectionis primae, postquam de Legis conditionibus fuit pertractatum, simul etiam monitum fecimus, praecipuam Legis adfectionem, seu partem, ut vocant, secundariam esse illius *sanctionem*, qua lex ipsa veluti firmari concipitur, atque strictam inducere obligationem, non ea praecise de causa, quod aliquid *praecipiat*, aut *prohibeat*, sed quod ipse insuper legislator poenam in transgressores comminetur, vel subinde etiam praemium obedientibus decernat. Quapropter quaestio, heic mouenda ita se habet: num lex naturalis coniunctam sibi habeat *sanctionem*, eaque vel ad *praesentem*, vel ad *futuram* solum, vel ad *utramque simul vitam*

L

per-

pertineat ? vnum post aliud examinabimus, idque tantum, vt lumine naturali omnibus detegitur ; nam, quod diuinam adtinet reuelationem, de ea dubitare haud licet, ipso supremo Iudice nostro Deo apud Esaiam (a) legis suae praeuaricatoribus grauissimum aeterni ignis supplicium comminante : *vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* *

II. Religionis derisores & legem Dei aeternam, & illius tum pro praesenti, tum pro expectanda vita sanctionem nedum explodere, verum etiam veluti rem frustraneam, ac Deo indignam ludibrio habere haud verentur. Existimant nimirum, quod, si virtuti merces aliqua, ac praemium esset destinatum, aut vitio supplicium propositum, id, quamdiu homines in hoc mundo versantur, visibiliter ad oculum exhibendum

(a) c. 66. v. 24.

* Non raro etiam, vt sacrae aequae, ac profanae testantur historiae, quae proemia iustis, quaeque supplicia iniustis deputarit, ostendit Deus e. g. ex diluuiio, suffocante impios, eripiendo iustam Noemi familiam ab igne, de coelo depluio, ac libidinosos sodomitas deuorante, liberando Lothi domum &c.

dum foret : nihil vero eo minus contingere iactitant, quum mali aequae, ac boni communibus mundi malis, ac incommodis sint obnoxii; imo virtutibus dediti plerumque magis, quam impii, qui bonis omnibus adfluunt, dum illi nonnisi in maximis aerumnis, & egestate afflictam, miseramque vitam viuunt; quumque insuper animae immortalitatem pro fabula, aut pro re saltem incertissima habeant, neque quid pro futura vita sit pertimescendum, se scire villo modo posse, arbitrantur.

III. At sua tamen virtuti praemia, sceleribusque supplicia in praesentis praeprimis vitae curriculo esse firmata, dubitari nequit. *Experientiam* consulamus, quae docet, hominem virtute praeditum, ac conformiter ad leges naturae uiuentem animum praeseferre bene sibi conscium, tranquillum, atque serenum; non modicam pariter concipere voluptatem, ac gaudium, ortum ex conscientiae securitate, quodque omni alteri terrenae felicitati praeponderat. Vnde Plutarchus de eadem animi tranquillitate ait, *Cruferio interprete : quocirca neque testis sumptuosa, neque auri vis, nec natalium claritas, neque moles imperii, neque facundiae lepos, neque eloquentiae*

acrimonia serenitatem, & tranquillitatem vitae praestat tantam, quantam a factis animus, & consiliis tetrus purus, qui vitae habet fontem, mentem placidam, atque impollutam, ex qua bonestae emanant actiones.

IV. Sed neque animus tantum iusti hominis summa voluptate perfunditur; perspicimus enimvero, plura etiam bona externa, & quae ipsum quoque corpus adficiunt, ex virtutis custodia obuenire; ii namque virtutis sunt fructus, *ut aliorum nobis aestimationem, benevolentiam, & fiduciam, & amorem nobis conciliet, atque securitatem, familiarum tranquillitatem, communitatum prosperitatem, commercii emolumenta, ac denique bona quaeque suppeditet.* Finetti (b) nonne vero etiam temperantiae studiosus vires corporis conseruat, sanitatem roborat, vitam prolongat? & ista quis neget virtutis esse praemia, huic vitae competentia, quae ipsam utique felicitatem nostram naturalem, & perfectionem temporalem efficiunt.

V. Quum vero tot bona, tantaque praemia ex legum naturalium obseruantia proueniant, **du-
bium**

(b) Princ. L. VI. c. 3.

bium esse non potest, quin earum contemptoribus innumera vicissim mala, tanquam totidem poenae immineant; ac primo quidem homines scelerati diros in conscientia sua persentiscunt stimulos, quibus vehementissime cruciantur; nam, ut denuo ait Plutarchus: *malefactorum conscientia, veluti ulcus in carne, in animo poenitentiam relinquit pungentem subinde, atque sauciantem.* Quis dein in ipsa societate odio omnium est ita expositus, quam vitiis deditus? cui maior est corporis molestia, morborum afflictio, familiae confusio &c. quam homini erga Deum ingrato, & legis, a se latae, violatori? ita nempe & proprium vitiis supplicium est, lexque ipsa naturae sanctione pro vita hac praesenti haud caret.

VI. Ut igitur Libertinorum obiectionibus satisfaciamus, distingui oportet duplicis generis bona: alia virtuti sunt *intrinseca*, quae nunquam ab ea separari queunt; alia vero *extrinseca* tantum, quae variis ex causis oriri possunt. Priora semper obtinet, quicumque legis est custos; quisquis enim rectum ordinem se observasse noscit, gaudio quodam interno adficitur, pace fruitur, atque, si fortunae bonis exspoliatur, ab ipsa tamen virtute vires obtinet ad haec mala, sine

molestia, & facilius toleranda. Heinc in quocunque etiam miserrimo vitae statu virtus non parum gaudii, & voluptatis administrat. Bona porro cetera, quae extrinseca diximus, hoc ipso, quod ex variis causis ortum ducant; nec immediate ex virtute proueniant; malis pariter, & bonis esse communia queunt. Nec tamen dicendum est, iustum haud habere proemium; si his bonis priuetur; nam, teste S. P. Augustino, (c) *virtutes, quibus recte viuitur, magna bona sunt; species autem quorumlibet corporum, sine quibus recte viui potest, minima bona sunt.* Insuper, quia haec bona temporalia hominem nonnisi ad speciem beatum efficere queunt, sed intus plerumque sunt plena inquietudine, dolore, & amaritudine, sanctionis partem haud constituunt, sed munificentissima tantum Dei manu quibuscunque possunt impendi.

VII. Verum inquit, & vitia habere suas voluptates, nec impium semper in conscientia torqueri; quo magis enim facinorosi sunt homines, eo minores, paucioresque sentiunt in animo aculeos. Et quid? si internis etiam conscientiae

con-

(c) L. II. de lib. arbit. c. 4.

conflictibus exagitentur, non tamen violatae legis poenae dicendae sunt, sed internus animi motus, quo iniusta desideria coerceantur: igitur ex his pro sanctione legis nihil inferri debet.

VIII. Respondetur ad primum, has voluptates esse admodum transeuntes, bonaque tantum adparentia, quae, postquam se in impii animum ingesserunt, maiora relinquunt mala, horrorem, ac toedium, quod ne impurissimus quidem inficias ibit; credibile enim haud est, hominem, quamvis obduratum, nullos vnquam habere conscientiae stimulos, quibus ob malefacta sua compungitur; sperni siquidem hi animi tortores queunt, minime tamen ex corde ita depelli, ut omnis ulterior aditus praecludatur. Sumamus in huius rei exemplum hominem iniustum, raptorem, alios vexantem, aut obrimentem: plurimum certe sibi timere talis debet, ne pares vices ipsi alii homines rependant; heinc enascuntur curae, anxietates, suspiciones, aliaque huiusmodi, quibus interna animae pax, & tranquillitas deperditur, ac frustra recuperatur. Sumamus & hominem voluptuosum, quanta plerumque animi tristitia obpletur, quantum ex vultus pallore concidit, quantas etiam in vincendo amore molestias sus-

ferre, & si spe deiciatur, dolores subprimere, aut, si illicito complexu petitus est, aliorum indignationem eum timere oportet? ita poenas has esse violati naturae iuris vel inuitus adfirmare debet, non medium ad coercendas libidines; ideo enim homo impius interne affligitur, aut quia adpetitum beatitudinis suae fatiare non potest, aut quia commissae turpitudinis recordatione percellitur.

§. II.

**Sanctio pro vita praesenti
vera est, minus tamen
perfecta,**

I.

Quamuis, quae modo dicta sunt, veram pro hac vita euincant aeternae legis sanctionem; eam tamen non omni ex parte perfectam esse, facile constabit consideranti, quod boni non raro vitam ducant inter maximas misérias, & aduersitates, dum interea commodis omnibus, sola animi tranquillitate excepta, maligni perfruuntur.

II. Per-

II. Perfecta itaque vt sit sanctio, requiritur, vt perpetuo, atque constanter hominem ob felicitatis, ac proemii amorem, aut timorem poenae ad legis obseruantiam facilius, ac certo commoueat; id vero fieri haud posse censendum est, nisi semper virtuti praemium, ac sceleris supplicium, ac quidem longe malus, quam sit ipsa virtus, aut impietas, respondeat, quod si porro sanctionem quoad vitam hanc mortalem spectemus, tantae perfectionis haud est; nam mala illa, publicaeque calamitates, quae perpetrata iniquitatem sequuntur, bonos aequae, ac malos adfligunt; imo virtus, quamuis internum aliquod progeneret gaudium, malorum tamen odium excitat, & ad sui persecutionem adlicit. Ita enim uero, qui virtutibus sunt dediti, non raro a malis obprimuntur, impetuntur calumniis, exilio mulctantur, ac ipsa morte aliquando puniuntur: mali e contra diuturna fruuntur valetudine, opibus, & bonis omnibus abundant; igitur, etsi ad felicitatem magis conferat virtus, quam vitium, nihilominus tamen in hac vita mortali non semper sufficiens, ac virtutem, aut vitium adaequans proemium, ac supplicium reponditur, proindeque nec sanctio legis naturalis pro vita praesenti satis est perfecta.

III. Ex-

III. Exinde consequens est, illos minime consulere legi naturali, qui illius sanctionem tantummodo naturalem, & ad tempus, quamdiu videlicet viuimus, perdurabilem esse volunt; talis siquidem sanctio stricte, serioque haud obligat; quis enim amplius erit virtutis aestimator, si internam quidem aliquam voluptatem se percipere ex illius amplexu cognoscat, exterius tamen grauissimis calamitatibus se obuiendum insimul haud ignoret, nisi certus sit, ad compensanda haec mala, ac detrimenta plurima, quae ex virtutis exercitio emanant, superesse aliud praemium, quod in altera vita sit retribuendum? aut quis non erit adeo malus, vt, si nil praeter haec mundi huius mala communia sit pertimescendum, non illico ad quaeuis bona inhonesta capessenda se conuertat?

IV. Pessime proinde se gessit Bayle Libertinorum maximus, quando Atheos, & homines sine religione nec quidquam Reipublicae obesse, existimauit, quod Warbourton doctus Anglus solide demonstrauit; licet enim, inquit, concedamus, Atheos cognoscere distinctionem virtutis, & vitii, tam fundatas in rerum natura, & licet cognoscant, dignum esse creatura rationali, se conformare rectae rationi; haec tamen cognitio-

... nes

nes vim non habebunt super eos, quia Atheus nullo modo se obligatum iudicabit, ut secundum rationem agat. Primo, quia obligatio necessario subponit aliquod Ens, quod obligat, distinctum ab eo, quod obligatur. Secundo, quia obligatio subponit legem, quae praecipit, & prohibet; lex autem non potest imposita esse, nisi ab Ente intelligente, & superiore, quod ius habet obseruantiam exigendi. (a)

V. Nec ideo tantum Atheos, & homines irreligiosos nulla lege naturali teneri, dicendum est, quia nec Deum admittunt, nec legem, nec religionem, sed insuper, quia nec sanctio aliqua, nec vis ad eosdem obligandos coactiua ipsis est; nam, quod inquit Bayle: *Atheus potest se credere obligatum ad se conformandum ideis rectae rationis, ceu ad regulam boni moralis, ex ipfius quidem systemate est falsissimum; nam qui posset aliquis certissime, inquit Cl. P. Iord. Simon, (b) sub hac obligatione intelligere obligationem, quae sit vnita alicui vi coactiuae, quae nascatur ex ipsa lege, a superiore imposita, &*
ob.

(a) De diuina missione Moſis.

(b) L. cit. Sect. VI. §. 5.

obseruantiam exigente, quum Atheus haec omnia neget, & vident? igitur, quum & legis notio, & ipsa etiam illius sanctio ex sola religione dignoscatur, Atheum minime obstrictum esse ad rationis ductum sequendum, est euentissimum.

§. III.

Sanctio pro vita futura est perfectissima.

I.

Q*uum Deus curet actiones, iustusque sit, ait magnus Hugo Grotius, (a) & ita interrim fiant, expectandum est aliquod post hanc vitam iudicium, ut aut insignis improbitas sine poena, aut magna virtus sine solatio, proemioque maneat: hoc est, quod nos dicimus, legis naturalis sanctionem perfectissimam post mortem ab aeterno decretam esse.*

II. Ut sanctionis huius existentia, & necessitas demonstratur, opus praepremis foret, ipsam etiam
ani-

(a) L. I. de verit. relig. Christ. 621. ut in Criticorum SS. Tom. VII. continetur.

animae immortalitatem argumentis evidentibus ostendere ; hoc autem Philosophorum curis relinquimus. Sufficiat nobis, quod ait idem Grotius ibidem, hanc de animae immortalitate traditionem esse omnium populorum, quae in re grauiissima fallere nescit. Inquit enim : (b) *haec antiquissima traditio a primis (unde enim alioquin ?) parentibus ad populos moratiores pene omnes manauit, ut ex Homeri carminibus apparet, & ex Philosophis non Graecorum tantum, sed & Gallorum veterum, quos Druidas vocabant, & Indorum, quos Brachmannes, & ex iis, quae de Aegyptiis, & Thracibus, quin & Germanis scriptores plurimi prodiderunt. Quin & de iudicio diuino post hanc vitam plurima existisse videmus non apud Graecos tantum, sed & apud Aegyptios, & Indos, ut nos Strabo, Diogenes, Laertius, Plutarchus docent. Quibus addi potest traditio de mundo hoc conflagraturo, quae olim apud Hystaspem, & Sibyllas, nunc quoque apud Ouidium, & Lucanum, & Indos Siamenses reperitur : cuius rei indicium & Astrologis notatum sol ad terras propius accedens, etiam*

quum

(b) N. 22.

quum in Canarias, Americam, & alia longinqua primum ventum est, reperta ibi quoque eadem de animis, & iudicio sententia.

III. Si igitur certum est, animam post hanc vitam manere superstitem, firmissime pariter tenendum, dari quamdam legis naturalis sanctionem, qua iustis proemia, iniustis supplicia post hanc vitam deputantur; supremo enim Legislatori conuenit, vt, quidquid suae legis sanctioni in hac vita deest, subpleat in altera; secus suam perfectionem nunquam adipisceretur, quam tamen vt habeat, & summa exigit Numinis nostri *bonitas, & iustitia*, qua vti Deus vult strictam legis suae obseruantiam, ab hominibus vniuersim praestandam, ita non minus ad virtutis merita praemianda, aut vitiorum demerita ex condigno punienda, est comparatus.

IV. Rursum, si animus noster est immortalis, ocyus, ac ex corpore egreditur, mutationem quoad statum suum subire debet, qui aut melior erit, aut peior; huiusmodi autem mutationis in melius, aut peius ratio vlla sufficiens adsignari nequit, nisi virtus, aut vitium, quorum alterutrum quis in hac vita commisit: erit igitur in altera vita virtuti proemium, sceleri supplicium.

V. In-

V. Infuper nisi efflet in altera vita quoddam operum noſtrorum iudicium, ac retributio, palam fequeretur, neque Deum ſerio velle, vt leges, a ſe latas, cuſtodiamus ; non enim ſerio quiſque aliquid velle cenſetur, qui eius exſequutionem optimo, quo poteſt, modo non vrget ; id autem plane contingeret, ni legis huius ſanctio poſt hanc vitam potiffimum valeret, quia ſic impune peccaret, quiſque, dum viuit, voluptatibus deditus ſumma pariter bonorum adfluentia turgēbat.

VI. Si dicas, Deum iure denegare poſſe proemium, & iniuſto parcere, nihil hac ratione probas ; nam neque Princeps legis ſuae obſeruantiam ſatis curare dicendus foret, ſi ſubditum obedientem ſimul, ac contumacem legis transgreſſorem pari adfectu proſequeretur.

VII. Praeterea heic inſignis etiam error confutandus venit eorum, qui cum Auctore *codicis naturae* cenſent, ideam Entis infinite perfecti, infiniteque boni excludere omnem ideam Entis, vindictam amantiſ ; nam Primo, vt quidem exiſtimant, Deus actionibus noſtris malis offendi nequit, quia ſic aliquid imperfectionis in ipſum caderet. Secundo : tales actiones nequaquam con-

contra eius sunt voluntatem ; secus impedire deberet, nec villo modo admittere ; quum vero nec impediatur, sed vltro etiam eas fieri permittat, summae bonitati repugnaret, Deum crudeli reos torquendi exercitio oblectari.

VIII. Nihil aliud plane reponi debet tam specioso argumento, quam Auctorem *codicis naturae* minime penetrasse, ac expendisse ideas Entis perfectissimi, ac summe boni ; Ens siquidem perfectissimum ex eo esse concipitur, quod ordinem, a summa sapientia constitutum, custodiat, ab iisque obseruari faciat, quibus est impositus : bonitas vero in Deo haud esset, si eodem modo tam, qui hunc ordinem conseruant, quam, qui illum neglexerunt, tractarentur ; igitur neque idea Entis perfectissimi, & optimi subsisteret, nisi cum idea Entis, vindictam fumentis, coniungeretur. Quamuis proinde verum sit, Deum haudquaquam ita offendi actionibus nostris malis, vt exinde molestiam aliquam, aut animi moerorem concipiat, quod quidem imperfectionis esset signum ; reapse tamen offenditur grauissime, quatenus hae actiones ordinem sapientissimum inuertunt, & legem aeternam, incommutabilemque violant, quo fit, vt summa ei

in-

iniuria inferatur, & homo rebellis contra diuina mandata adfurgat. Heinc vero aequè falsum est, tales actiones haud esse contra diuinam voluntatem, quae ipsas summe exsecratur; sed tamen permittit, vt, recto ordine constituto, libertatem haud adimat. Falsum similiter est, Deum crudeli reos torquendi exercitio oblectari; non enim, quod sceleratos puniat, aut ex passionè aliqua, ac crudelitate, aut ex complacentia de miserorum aerumnis, & cruciatibus venit, sed ex summo ordine, vindictam exigente.

§. IV.

Soluuntur Libertinorum sophismata contra stabilitam legis aeternae sanctionem.

I.

Quidquid contra leges naturales moliantur Libertini, omni potissimum contentione in id dirigitur, vt veluti fabulosam euincant sanctionem pro vita futura; praeterquam enim, quod animae immortalitatem negent, pernegentque,

M

ratio-

rationibus quoque plurimis ipsam operum no-
strorum retributionem, post hanc vitam facien-
dam, impugnant.

II. Primo dicunt, quidquid pro tali san-
ctione adferri potest, probabilitatis quidem fines haud
excedere, certitudinis vero, Philosophum con-
uincunt, nihil omnino habere, imo vero frustra-
neas esse poenas post hanc vitam, ac contra Le-
gislatoris animum, quod, teste Platone, (a) &
Seneca (b) certum sit, *Prudentum neminem pu-
niri, ideo, quia peccatum est, sed, ne peccetur,
id est, ut & peccatores ipsi, & qui puniri ini-
quitates viderunt, iniustitiam oderint, aut sal-
tem minus in simili vitio peccent.* Ad quid igitur
supplicia post mortem, quum nemo amplius
peccet ?

III. Ostendimus, hanc sanctionem diuinis per-
fectionibus & ordini sapientissimo exacte conue-
nire, nec vilo modo ab eo abstrahi posse, quin
summam Dei bonitatem pessumdemus : certi igitur
sumus, dari praedictam sanctionem. Sed
quid demum euincere volunt legis naturae oso-
res,

(a) L. XI. de Legibus. (b) L. I. de ira.

res, quum aequè certum sit, eos ne quidem argumentis sat probabilibus, sed meris figmentis, ingeniosisque captionibus rem agere? illud sane mirandum, hos homines Platonis, & Senecae verbis adeo abuti. Vterque loquitur de Legislatoribus politicis, quorum finis est, vt poenae ad Ciuium inferuiant correctionem; nihilominus tamen, si aliqui sint nimium peruicaces, morte plecti & Plato, & Seneca iubet, quos ideo puniri, vt emendentur, summe ridiculum foret adferere. Si necdum adquiescant detestandi sophistae, dicemus, etiam Deum pro vita futura statuere poenas aeternas, vt ad multorum quoque correctionem inferuiant.

IV. Sed regerunt, nullum profecto sperari posse proemium, si nullum datur meritum; meritum autem non esse, exinde patet, quia, quidcunque Deo praestamus, illi etiam plane debemus: imo, etsi forte virtuti quid insit meriti, aut vitio demeriti, virtus sibi ipsa sufficiens est proemium, & vitium sibi est poena. Nec quidquam prohibet dicere, tam merito, quam demerito condignam rependi mercedem in hac vita; virtus siquidem sufficienter compensatur tranquillitate animi, interno gaudio, aliorum aestimatione &c.

vitium vero animi cruciatu, & dolore, aliorum contemptu, ignominia &c.

V. Responsio est: si virtus nullum haberet meritum, saltem vitio inesset maximum demeritum, quia illud faciendo, quod Deo stricte debemus, haudquaquam praestamus; igitur etiam poena in futura vita erit exspectanda. Sed neque virtuti deest meritum; quamvis enim ad eam obligetur creatura rationalis, libere tamen illius exercitio adsuescit, & hoc ipso ex omnium sensu est laude, ac proemio dignissima; se ipsam vero satis proemiare nequit, nec vitium sibi esse poena sufficiens, quum plerumque virtus in hac vita plus habeat difficultatis, ac miseriae, quam emolumenti, vitium econtra plus commodi, quam afflictionis, adeoque etiam, quum sanctio legis naturalis pro hac vita ex integro non sit perfecta, perfectissimam statuendam esse oportet pro vita futura.

VI. Arguunt ulterius: si ad diuinas perfectiones, ordinemque naturalem pertineret culpas punire, quamprimum homines in peccatum prolabantur, Deus etiam illico iustissimam, quae perfectissima legis sanctione decreta est, poenam

de-

deberet infligere : nequaquam ; Deus enim non minus bonus est, ac iustus ; vnde licet sit iustissimus, opus tamen non est, vt posito peccato statim rependatur poena ; sed tantum, vt, qui in culpa obduratur, iustum Dei iudicium haud effugiat ; alias nec bonitas cum iustitia perfecta conciliari posset. Verbo id explicamus ex Augustino (c) dicente : *miseri cordiae modo tempus est ; iudicii tempus post erit.*

VII. Aiunt demum, nullum habere veras ideas diuinorum adtributorum, nec ea ponderare posse ad instar perfectionum humanarum ; quum igitur ex principiis iustitiae, sanctitatis, & sapientiae humanae de Deo pariter iudicare quis vellet, procul dubio, vt inquit Auctor libri gallice conscripti *de natura*, (d) is incidit *in quemdam antropomorphismum, subtiliorem quidem altero, sed aeque etiam magis perniciosum.*

VIII. Verum, quamuis diuina adtributa pro sua dignitate, & excellentia, vt sunt in se, haud comprehendamus, hoc tamen certissime cognoscimus, Deum esse iustissimum, sanctissimum, sapien-

(c) In ps. 32. (d) part. I. c. 3.

pientissimum, ac omnibus demum perfectionibus
 essentialiter constare. Si porro Deum ita confi-
 deramus, nec latere nos potest, Deum sapien-
 tia sua omnia ordinate disponere, illius sanctita-
 tem oppositam esse vitiis, iustitiam pro cuiusvis
 meritis digna retribuere. Atque proinde nec
anthropomorphismus, a recenti Auctore iacta-
 tus, timendus erit; siquidem verissime & Deo
 perfectiones humanas tribuere possumus, dem-
 ptis tamen imperfectionibus, quibus ille minime
 adficitur. Imo vero aliter concipere Deum ne-
 quimus, quam quod in gradu quodam eminent-
 tissimo omnes suarum creaturarum perfectiones
 possideat. Quocumque igitur humana impietas
 artificio contra futurum iudicium, metuendasque
 aeternas poenas sese munit, illas tamen effuge-
 re minime poterit; verissima quippe sententia est
 christiani Philosophi Lactantii: (e) *in publica
 omnium resurrectione excitari iniustos ad cru-
 ciatus sempiternos.*

(e) L. VII. diu. instit. c. 26.

I. O. G. D.

POSITIONES THEOLOGICAE.

I.

DE SACRA SCRIPTURA.

1. **P**rimam fidei, ac Religionis nostrae regulam constituit S. Scriptura. 2. diuiditur in V. & N. Testamentum, quorum posterius nec quoad credenda, nec quoad agenda priori praeiudicat, praecepta ceremonialia, politicaque si excipiuntur. 3. Libri canonici vtriusque instrumenti vniuersim septuaginta duo numerantur iuxta ordinem in Concil. Trid. sess. IV. statutum: 4 Verba, sententiaeque in S. hisce Codicibus obuientes quamuis saepe numero sint clarissimae; longe plura tamen ibidem continentur, quae sunt obscurissima. 5 in his igitur legitima interpretatio-
ne opus habemus. 6. eam cum haereticis a spiritu cuiusuis priuato exigere haud licet. 7. sensus quoque alius est litteralis, alius *μυστικός*. 8. quum praeterea lingua primigenia V. T. potissimum sit hebraica, N. vero graeca, verbumque diuinum 9. in fontibus adhuc purum lateat, Vulgata econtra 10. textum originarium * ex integro adaequare haud videatur; heinc 11 non absque summa vtilitate erit in euoluendis scripturae difficultatibus ad fontes, & alias etiam versiones recurrere. 12. Falsum omnino est, Vulgatam nostram fontibus aequae, ac ceteris omnibus versionibus in Concil. Trid. praelatam fuisse.

- Variare quandoque etiam lectiones in fontibus, negari haud potest, quod de hebraicis manifeste colligitur ex Mosoretharum notis קרי וכתוב. sed ne hoc quidem posito, latina Vulgata iisdem equiparari potest.

II.

DE SACRIS TRADITIONIBUS.

1. **P**raeter verbum Dei scriptum necessario etiam admitti debet traditum. 2 hoc, si vere sit diuinum, eandem cum scriptura auctoritatem habet. 3 inter humanas porro traditiones maximam merentur reuerentiam Apostolicae. 4. nec temere etiam quodlibet traditionis genus fidelibus obtrudendum; sed multa, vt verae a falsis, ac dubiis dignoscantur, cautela adhibenda est. 5. Testes integerrimi traditionum SS. Ecclesiae Patres audiunt, quorum 6. vnanimis in rebus fidei, & morum consensus infallibilem pariter obtinet auctoritatem.

III.

DE ECCLESIA.

1. **E**cclēsia tam verbi scripti, quam traditi interpret est, ac Iudex infallibilis. 2. haec sola proinde canonem scripturae determinare potuit. 3. Christus dominus illam instituit vt societatem inaequalem, in qua diuersi essent ordines hierarchici. 4. praecipui Rectores constituti sunt Apostoli, quibus tamen 5. ob vnitatis vinculum conseruandum Petrus vt Caput praefectus est. 6. haec ipsa praerogatiua in Petro, & Apostolis extincta haud

haud fuit; sed ad successores tum Rom. Pontifices, tum reliquos Episcopos transiuit. 7. Rom. Pontifici non solum primatus honoris, & auctoritatis, sed etiam iurisdictionis competit; non tamen propterea 8. Monarcham agere potest, nec Episcopos, yt suos tantum Vicarios habere, quibus 9. sua vtique potestas, & iurisdictionis immediate a Christo fuit collata. 10. Concilia conuocare, iisdemque praesidere iure ordinario ad Rom. pertinet Pontificem. 11. si sint legitime Oecumenica, in materia fidei, & morum infallibilis sunt auctoritatis. 12. quidquid vero Ecclesia vniuersa etiam extra Concilia credendum, agendumque praecipit, parus est roboris.

IV.

DE DEO VNO, AC TRINO.

1. **E**xistere Deum, & 2 vnum esse euidenter constat. 3. diuina essentia vix per magis idoneum exprimitur vocabulum, quam per illud τετραγραμματον: יהוה*, aut per יהוה-א-ת-א-ר-א-י Exod. 3to. 4 errant, qui Enos Polytheismi Auctorem esse volunt **. 5. sicut Deus omnis corporeae molis expers; ita 6. per suam immensitatem est vbique. 7. intellectus creatus, superno lumine irradiatus, potest ipsum, vt in se est, videre; non tamen 8. comprehendere. 9. Mofi, aliisque non Deus, sed Angelus in hac vita adparuit ***. 10. Visio beatifica nec ad minimum tempus animabus purgatis differtur; vnde 11. fictitium est regnum Chiliastarum. 12. datur in Deo plenitudo omnis

nis scientiae, quacum 13. humana libertas perfecte subsistit. 14. vtut vero omnes homines serio vult saluos fieri, quosdam tamen 15. ad gratiam, & gloriam prorsus gratuito prae-destinauit: sicut alios 16. ob praeuisum peccatum originale in massa damnationis reliquit, 17. genuinus est versiculus septimus I. Joan. c. 5, ex quo, aliisque 18. N. T. locis inuicte monstratur sanctissimae Trinitatis $\mu\upsilon\sigma\theta\omicron\delta\epsilon\sigma\tau\omicron\upsilon$. 19. qui illud in ברא אלהים Gen. I. v. 1., constructione videlicet verbi in singulari cum nomine in plurali significatum fuisse arbitrantur, infirma admodum nituntur coniectura ****. 20. vocabulum טוֹסוֹטוֹטוֹס recte a synodo Nicaena contra Arianos symbolo fuit additum.

* Sanctissimum nomen יהוה secundum litteras suas legendum haud esse; sed substitui debere vocem אדני , aut in huius concursu אלהים , iudaicam redolet superstitionem. Alia excellentiora Dei nomina in vñdum collecta inuenire est apud S. Hieronymum ad Marcellam ep. de mysticis Dei nominibus. sunt autem hæc præcipue: $\text{עליון יהוה שרי אלוה צבאות אל}$.

** Textus hebraicus ita habet Gen. IV. 26. $\text{אן רוחל לקרא בשם יהוה}$. quem frustra de profanatione diuini nominis accipit Maimonides; siquidem aliter explicari non debet, quam, vt Vulgata habet.

*** Dum Moses Exod. 33. v. 13. Deum precatus est, vt faciem suam sibi ostenderet, quemadmodum legit Vulgata; fors longe aliter habet: הורעני דרכך id est: ostende mihi, quaeso, viam tuam.

**** vocabulum **קִּיבָּץ** saepissime in scriptura
vsurpatur de re vnica; imo Moses etiam Exod. 4
16. dicitur Pharaoni fuisse **קִּיבָּץ**, in Deum.

V.

DE SANCTIS ECCLESIAE SACRAMENTIS.

1. **N**ec plura, nec pauciora, quam septem,
a Christo instituta fuisse sacramenta,
catholica veritas est. 2. Pedum lotionem ab
S. Bernardo sacramentis adnumeratam fuisse,
a veritate prorsus alienum. 3. materiam, &
formam sacramentorum alterare Ecclesiae nul-
latenus licet, nisi quoad solas duntaxat cere-
monias, & ritus. 4. formula conditionata,
quamuis ante saec. VIII. nunquam vsuuenisse
sciatur, veritatem sacramenti haud tollit. 5.
delirant haeretici, qui formam nil aliud esse
credunt, quam *κατήχησιν*. 6. effectus sacra-
mentorum praecipuus est gratia, eaque 7. in
noua lege ex opere operato producitur. 8. tria
sunt etiam sacramenta, quae imprimunt
την σφραγίδα ἀγίαν, ακαταλύτην, & propterea
9. iterari nequeunt. 10. ceremoniae, & ritus
antiquitate gaudent, nec symbolis carent. 11.
si quosdam Ecclesia successu temporum addi-
dit, prudenter se gessit, & iure suo nequa-
quam abusa fuit. 12. Baptismus (vox graeca
απο τῆ βαπτίζεν) ablutionem profana, sacra-
mentum regenerationis per aquam in verbo
ad Ephes. V. 26. sacra dictione significat, quod
omnibus hominibus est absolute necessarium.
13. materia eiusdem est aqua tantum natura-

lis. 14. formulam Graecorum* enuntiatiuam
 esse, & a nostra haud differre, pro certo ha-
 bemus. 15. irrita foret forma absque expres-
 sa Trinitatis inuocatione; vnde 16. nec Apo-
 stolos quondam in solo Christi nomine bapti-
 zasse, arbitramur. 17. effectu plenum est ba-
 ptismi sacramentum, immersione, infusione,
 aut adpersione collatum. 18. pueri infide-
 lium inuitis parentibus baptizari non debent.
 19. Confirmatio est alterum, verumque N. L.
 sacramentum, quod inscite nimis Lutherani vo-
 cant *επεξευρεσις της εκκλησιας*. 20. Corpus, &
 sanguis D. nostri Jesu Christi in sanctissima Eu-
 charistia vere continetur. 21. adorandum hoc
 fidei nostrae sacramentum in azimo** est in-
 stitutum. 22. est insuper verum, ac vnicum
 N. L. sacrificium ab Malachia Propheta c. I.
 v. 11. praedictum***. 23. Confessionis auri-
 cularis diuinum exstat praecipuum, quod 24.
 inuiolabiliter tota retro antiquitas seruandum
 existimauit. 25. ex facto Nectarii, Poeniten-
 tiarium abrogantis, nullum haereseos suae
 praesidium capiunt haeretici. 26. quae S. Cy-
 prianus ep. 12. ad Clerum scribit, *etiam apud
 diaconos in absentia Presbyterorum faciendam esse
 exomologesin*, non de absoluteione sacramentali,
 sed canonica est intelligendum. 27. sacra-
 mentum extremae vnctionis ex S. Jacobi epi-
 stola monstratur. 28. Ecclesia latina praeter
 Episcopatum septem semper numerauit ordi-
 nes, quos inter 29. solum Episcopatum, Pres-
 byteratum, & Diaconatum sacramentis adcen-
 semus. 30. Episcopi sunt iure diuino Pres-
 byteris ordine, ac dignitate superiores. 31.

in

In ordinandis sedulo attendi debent *Uocatio, probitas, scientia* &c. 32. Matrimonium in lege euangelica ad dignitatem sacramenti eleuatum fuit. 33. heine, etsi Principibus, ac Magistratibus certa quaedam impedimenta statuendi facultas denegari haud valeat; id tamen iuris Ecclesiae potissimum vindicari debet. 34. vinculum matrimonii tam firmum est, vt nec adulterio dissoluatur. 35. *πολυγαμια* virilis iure naturae est vetita.

* In Euchologio ipsorum p. 355. haec praescribitur forma: *βαπτίζεται ὁ θελος τε θεος εις το ονομα τε πατρός, και τε υιου, και τε αγιου πνουματος.*

** Pascha iudaicum immolandum erat luna 14. exeunte Mensis Nisan; ita enim praecceptum fuit Exod. 12 v. 6. *ישחטו אותו כל קהל עדת ישראל בן הערבים* erat autem hoc ipsum exordium azimorum. anteuertisse vero Christum, aut Iudaeos anno eiusdem emortuali pascha distulisse, coniectura est tantum, cui nec distinctio Neomeniae *απο της συνουδα, και απο της φασιος,* nec regulae *לא ארו ולא ברן* inferuire possunt.

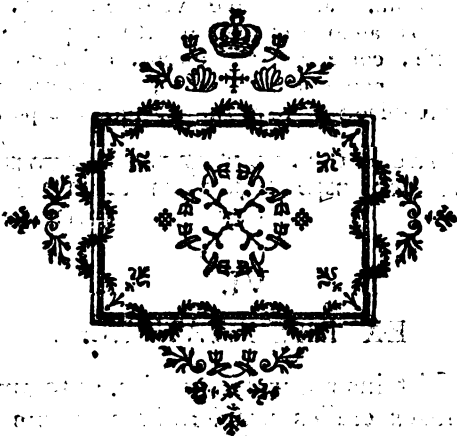
*** Malach. c. I. v. II. *בי סמורה עמש וער סבואו גרול עמל בנוים וכל מקום מקשר עמש לשמי ומנרה נחודה;*

VI.

EX DISSERTATIONE.

1. **E**xsistit ius naturale; quod 2. ante omnes leges ciuiles praescripsit normam honeste viuendi. 3. ius istud funditus euertunt, qui pro illius principio statuunt aut voluptatem

tem Epicuri, aut 4. vtilitatem Carneadis, vel demum 5. Hobbesii ius omnium in omnia. 6. status belli continui repugnat. 7. quod iure naturae praecipitur, veram vim legis habet, & a consilio distingui debet. 8. eidem obtemperari oportet non ob solam potentiam Dei irresistibilem, & imbecillitatem humanam. 9. fundamentum legum naturalium non est sola voluntas Dei, nec 10. socialitas humana; sed 11. ipsa sapientia diuina ordinem naturalem observari iubens, perturbari vetans. 12. leges istiusmodi aeternae sunt, & 13. immutabiles. 14. veram etiam sanctionem coniunctam habent, 15. pro hac vita quidem minus perfectam, perfectissimam autem post mortem.

his ,
nia.
quod
s ha-
idem
ntiam
nam.
n est
uma-
n na-
tans.
k 13-
onem
idem
a poff

